

T.C.

GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

HİNDİSTAN'DA RACPUTLAR

Hazırlayan

İsa ERYILMAZ

Tarih Anabilim Dalı

Ortaçağ Tarihi Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Erkan GÖKSU

TOKAT-2011

T.C.

GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

HİNDİSTAN'DA RACPUTLAR

Hazırlayan

İsa ERYILMAZ

Tarih Anabilim Dalı

Ortaçağ Tarihi Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Erkan GÖKSU

TOKAT-2011

HİNDİSTAN'DA RACPUTLAR

Tezin Kabul Ediliş Tarihi: / /2011

Jüri Üyeleri (Unvanı, Adı Soyadı)

İmzası

Başkan : Prof. Dr. M. Münir ATALAR

Üye : Yrd. Doç. Dr. Erkan GÖKSU

Üye : Yrd. Doç. Dr. İsa TAK

Üye : .....

.....

Üye : .....

.....

Bu tez, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun 23.10.6.1.2011 tarih ve 27. sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Enstitü Müdürü: Prof. Dr. Ali AÇIKEL
Enstitü Müdürü

T.C.

GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Bu belge ile bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak toplanıp sunulduğunu, bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçlara atıf yaptığımı ve kaynağını gösterdiğimi beyan ederim.

(23/ 06 /2011)

Tezi Hazırlayan Öğrenci

İsa ERYILMAZ

İmzası

TEŞEKKÜR

Hindistan’da Racputlar’ın ortaya çıkışını konu alan bu çalışmanın ortaya çıkmasında öncelikle gösterdiği sabır ve anlayış yanında her türlü desteği için danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Erkan GÖKSU’ya minnettarım. Bu çalışmanın hazırlandığı süre içerisinde maddi ve manevi desteklerini benden esirgemeyen kıymetli hocam Prof. Dr. M. Münir ATALAR ile Arş. Gör. Mustafa TANRIVERDİ’ye de ayrıca teşekkür ederim. Başta konu başlığının belirlenmesi olmak üzere, kullanılan bütün kaynakların temini konusunda kütüphanesinden istifade etmemi sağlaması yanında engin fikirleriyle çalışmanın her safhasında katkısı bulunan değerli Hocam Prof. Dr. Salim CÖHCE’ye şükranlarımı sunmayı zevkli bir görev bilmekteyim.

TOKAT-2011

İsa ERYILMAZ

( )

Annem Melek ve Babam Hanefi ERYILMAZ'a

En derin saygı ve hürmetlerimle

İthaf olunmuştur...

ÖZET

M.S. VII. yüzyılda Kuzey Hindistan'ın en güçlü devletlerinden birisi olan Akhun Devletinin yıkılmasından sonra bölgeye dağılan Hun bakiyeleri, kaynakların ifade ettiği şekliyle, Hindistan'ın yerli kabileleriyle birleşerek yeni bir etnos meydana getirdiler. Bu yeni etnosun adı Racput (*Kralın Oğlu*) idi. Racputlar'ın yükselmesini Hun bakiyelerine bağlayan âlimler, Hun Türklerinin Hind yerlileri arasında asimile olduklarına ancak savaşıklık gibi Hind toplumunda nadir bulunan bazı özellikleri de muhafaza ettiklerine dikkat çekmişlerdir. Zira bu coğrafyada, daha sonraki tarihlerde Kuzeyden (Türkistan) gelen fatih Türklere karşı durabilen en az onlar kadar cesur ve savaşıklık özellikleriyle dikkat çeken tek topluluğun Racputlar olması dikkate şayandır. Hatta Racputların Şâhane sayılan oymaklarından birinin adının Hunâ olması bu konudaki iddiaların zeminini ve önemini göstermesi bakımından önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Racput, Kuzey Hindistan, Akhun, Racput Klanları.

ABSTRACT

After the collapse of the State of White Huns which was one of the most powerful empire in Northern India, in B.C. VII, as expressed by resources many pieces of Huns, that was dispersed to the region, combined with native Indian tribes and brought a new etnos. The name of that etnos was Rajputs (Son of the King). Scientists which makes a connect that the key to rise of Rajputs was the rest of Huns, but although while these Hun tribes was assimilated in Indian natives, they have not been lost their characteristics of warriors which is never been in Indian natives. Later dates, Rajputs was the only one tribe standed against to conquerer Turks came from north (Türkistan) and they were breave and has characteristics of warrior as well as Turks. One of the most important clans of Rajputs name is Huna, which is strentghts the claims about their origins.

Key Words: Rajputs, North India, White Huns, Rajput Clans

İÇİNDEKİLER

ETİK SÖZLEŞME.....	i
TEŞEKKÜR.....	ii
İTHAF	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR LİSTESİ.....	viii
İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	1
GİRİŞ	14
BİRİNCİ BÖLÜM	25
RACİSTAN COĞRAFYASI VE GENEL ÖZELLİKLERİ	25
A.COĞRAFİ HUDUTLARI	25
a.Ajmer ve Marwâr	26
b.Büyük Hindistan Çölü (Thar Çölü).....	27
B.DAĞLARI	28
a.Aravalli Silsilesi ve Abu Dağı.....	28
C.NEHİR VE AKARSULARI.....	29
a.Çambal Irmağı.....	29
b.Luni Irmağı	30
c.Banas Irmağı	31
d.Berach Irmağı.....	31
e.Kothari ve Khari Irmakları	32
D.İKLİM	32
İKİNCİ BÖLÜM.....	33
RACPUTLAR'IN MENŞEİ MESELESİ VE ORTAYA ÇIKIŞLARI.....	33
A.RACPUT KELİMESİ VE ANLAMI	33
B.RACPUTLAR'IN MENŞEİ MESELESİ.....	34
a.Kışatriyalar'dan Geldiklerine Dair İddialar.....	36
b.Efsane ve Mitlerde Racputlar	38
c.Tük Soy (Hunlar)'ndan Geldiklerine Dair İddialar	42
d.Moğol Soyundan Olduklarına Dair İddialar.....	47
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	49
RACPUT KABİLELERİNİN TARİHİ.....	49
A.HARŞA VE ZAMANINDA RACPUT KABİLELERİ (606-647)	49
B.EN ERKEN TARİHLERDEN XIV. YÜZYILIN BAŞLARINA KADAR RACPUT KABİLE VE HANEDANLIKLARI.....	54
a.Çavlukya veya Solmanki Hanedanlığı (M.S. 550?-1190).....	54
a.i.Yönetimin Raşhtrakuta Ailesine Geçmesi	58

a.ii.Yönetimin Tekrar Çavlukya Hanedanına Geçmesi.....	59
a.iii.Çavlukya Hanedanlığı Zamanında Hindistan'da Kültür ve Medeniyet	61
b.Patihara veya Parihar Hanedanlığı (M.S. 739?-1020?).....	63
c.Çavhan (Chauhan) Hanedanlığı (M.S. 780-?).....	66
c.i.Tarain Savaşları.....	68
d.Pavar Hanedanlığı (M.S. 820-1060?).....	73
e.Çola Hanedanlığı (M.S. 847-1319)	76
e.i.Racendra-Çoladeva Devri (1018-1050)	78
e.ii.Çavlukya-Çola Hanedanlığı	80
e.iii.Çola Hanedanlığının Yıkılması.....	81
f.Pallava Hanedanlığı (M.S.178-740?).....	83
f.i.Simhavişnu Dönemi.....	85
f.ii.Mahendavarman -I-Dönemi	85
f.iii.Narasimhavarman -I- Dönemi	86
g.Pandya Hanedanlığı (M.Ö. 3. yy-1311?)	87
h.Pala Hanedanlığı (M.S. 750?-1080).....	89
h.i.Dharmapala ve Devapala Dönemleri	89
h.ii.Mahipala I. Dönemi	91
h.iii.Pala Hanedanlığı ve Kalaçlar	92
h.iv.Pala Hanedanlığında Kültür ve Medeniyet	93
i.Yadava Hanedanlığı (M.S. 1190-1326)	94
i.i.Yadava Hanedanlığı ve Alâ ed-dîn Muhammed Kalaç.....	94
j.Hoysala Hanedanlığı (M.S. 1111-1327)	98
k.Çera, Kerala ve Satiyaputra Oymakları.....	101
l.Ganga Hanedanlığı (M.S. V. yüzyıl- ?)	102
m.Tomaralar (Tuar-Tonwar) (M.S. 736-1170)	103
DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	107
BİBLİYOGRAFYA	109
ÖZGEÇMİŞ	121

KISALTMALAR LİSTESİ

a.g.e.	: Adı Geçen Eser
a.g.m.	: Adı Geçen Makale
A.J.S.	: American Journal of Society
A.Ü.D.T.C.F.D.	: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi
A.Ü.E.F.A.D.	: Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Araştırma Dergisi
Bkz.	: Bakınız
çev.	: Çeviren
D.İ.A.	: Diyanet İslam Ansiklopedisi
HTTAD	: Hindistan Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi
İ.A.	: İslam Ansiklopedisi
JAOS	: Journal of the American Oriental Society
JASB	: Journal of the Asiatic Society of Bengal
JRAS	: Journal of the Royal Asiatic Society
Km.	: Kilometre
nşr.	: Neşreden
s.	: Sayfa
vd.	: Ve devamı

İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Hindistan Türk Devletleri sahası, Türk Tarihinin halen en az araştırılan ve daha çok ihmal edilen bölümlerinden birisidir. Mübârek Galib Bey ve Yusuf Hikmet Bayur'un daha önceki araştırmaları bir tarafa bırakılacak olursa, 1964 yılında Yeni Dehli'de toplanan XVI. Orientalistler Kongresinde Ord. Prof. Dr. A. Zeki Velidi Togan'ın Hindistan'daki Türklerin tarihinin incelenmesinin önemine işaret etmesinden sonra, yurt dışında M. Aziz Ahmed, ülkemizde de Prof Dr. Enver Konukçu ve Prof. Dr. Salim Cöhce, gerek bu alanda yetiştirdikleri talebelerle gerekse akademik çalışmalarını ve makaleleri ile Türk tarihinin bu sahasını araştırmaya ve ortaya koymaya çalışmışlardır.

Türklerin Hindistan ile ilgisi M.Ö. I. binin başlarına bazı âlimlere göre daha da gerilere gitmektedir. Hatta Hindistan'da demirin ortaya çıkışının bu ülkenin Türkistan'la ilişkilerinin bir sonucu olduğu yönünde yaygın bir kanaat mevcuttur. Hatta W. Ruben, bu önemli unsurun Hindistan'a bizzat Türklerin getirdiğini kaydetmiştir. Diğer taraftan, Prof. Dr. Salim Cöhce'nin de işaret ettiği gibi, günümüzde üzerinde durulmamakla birlikte, XX. yüzyılın başlarında yapılan birkaç araştırmada Hindistan'ın yerli dillerinde epeyce Türkçe kelimenin bulunduğu tespit edilmiştir. Bunların M.Ö. 2500-1500 yılları arasında yayılmış olabileceği yönünde de görüşler vardır.

Mevcut bilgilerin ışığı altında milattan önceki devirlerde Sakalar (İskitler), miladın başlarında da Kuşanlarla siyasi alanda kendisini gösteren söz konusu bu ilgi, Akhunlar, Gazneliler, Gurlular, Dehli Türk Sultanlığı ve son olarak da Baburlularla devam etmiştir. M.S. V. ve VI. yüzyıllarda Kuşanlar'ın yerini alarak Hindistan içlerine kadar ilerleyen ve önceleri Mleccha (yabancı, barbar) sonra Hunâ diye anılan Akhunlar, Kuzey Hindistan'ı ele geçirerek burada büyük bir devlet kurdular. VII. asrın ikinci yarısından itibaren ise Hind Hunları tarihte adeta kaybolmaktadır. Bu Türk boylarının

Pencap kavimleri arasında eriyip gittiği veya imha edildiği sanılmaktadır. Zira Hindistan coğrafyası, adeta içerisine düşen her şeyi yutan bir deniz gibidir. Esasen Akhun bakiyelerinin Hind kavimleri arasında eriyip gittiği bir yönüyle doğrudur. Ancak daha sonra, Hindistan'da ortaya çıkan ve askeri bir zümre olarak Hind kavimlerine hiç de benzemeyen Racputlar'ın kimlikleri meselesinde ortaya konulan görüşler, aslında bu savaşçı sınıfın, Hun bakiyeleri veya en azından Hun bakiyelerinin yerlilerle karışmasıyla meydana geldiğini göstermektedir.

Bu çalışmada, başta bu sahanın araştırmacıları olan Hindistan tarihçileri ile yine bu sahanın pek çok meselesine hâkim İngiliz tarihçilerin eserlerinden faydalanılmıştır. Ayrıca konuyla ilgileri ölçüsünde bazı edebi eserler ile seyahatnameler incelenmiş ve çok sayıda da bilmsel dergi taranmıştır. Diğer taraftan ülkemizde Hindistan Türk Devletleri sahasının çoğu meselesi üzerinde önemli çalışmalar yapan başta Prof. Dr. Enver Konukçu ve Prof. Dr. Salim Cöhce olmak üzere çoğu Türk Tarih Araştırmacılarının da eserlerinden geniş ölçüde istifade edilmiştir. Eserde kullanılan Türkçe ve yabancı dillerdeki kaynakların tamamı umumi bibliyografyada gösterilecektir.

Annals and Antiquities of Rajasthan (Or the Central and Western Racput States of India) [(*Racistan'ın Erken Çağları ve Yıllıkları*) - (*Hindistan'ın Orta ya da Batı Racputları*)]

Hindistan'da asker (Yarbay) olarak görev yapan James Tod¹ tarafından yazılan ve ilk defa 1829–1832 yıllarında ölümünden sonra yayımlanan bu esere İngiliz tarihçisi

---

¹ James Tod, James ve Mary Healtly çiftinin çocuğu olarak 1782 yılında Islington'da doğdu. 1800 yılında Yarbay sıfatıyla Hindistan'a gelen Tod, İngiliz Doğu Hindistan Şirketi yetkilisi ve aynı zamanda Doğu Bilim Adamı oldu. 1805 yılında Mr. Graeme Mercer'in korumalığına tayin edildi. 1812-1817 yılları arasında, Hindistan ve özellikle Racistan'da bir takım araştırmalarda bulunan Tod, İndus vadisi boyunca yanındaki bazı yerli araştırmacılarla bölgeyi inceledi. Aynı yıllarda, Maratha Konfederasyonu içinde Üçüncü Anglo-Maratha Savaşı'nda istihbarat sorumluluğu görevini de yürüttü. 1814-1815 yıllarında

William Crooke tarafından bir giriş yazılmış ve bazı notlar ilave edilmiştir.² Eserin ikinci baskısı 1920 yılında 3 cilt halinde ve W. Crooke'nin editörlüğünde yapılmış olup James Tod'un 1829 yılında 1 ve 2. cild için yazdığı ithaf da ayrı ayrı eklenmiştir. Bay Crooke'un önsözüyle başlayan eserde, giriş ve bibliyografya en başta olup hemen ardından James Tod'un orijinal girişi yer almaktadır.

Eser Racastan'ın yıllıklarını ihtiva eder. Dolayısıyla araştırmamız açısından son derece önemli olan Tod'un bu eseri Racput kabileleri hakkında bilgi veren muasır kaynak niteliğindedir. Biz konumuzla olan ilgisi ve yararlandığımız kadarıyla burada 1. Cild hakkında bilgi vermek durumundayız. Birinci cild dört ayrı kitap ve onların bölümlerinden oluşmaktadır.

Birinci cildin birinci kitabı tek bölümden oluşmakta olup bu bölümde Racistan coğrafyası ayrıntılı olarak işlenmiştir. Bu cümleden olmak üzere, Racistan'ın tabii sınırları, önemli akarsuları, dağları ve iklimi hakkında bilgi verilirken bu coğrafyanın Kuzey Hindistan'daki ayırıcı özellikleri ve tarihi önemi üzerinde durulmuştur.

Birinci cildin ikinci kitabında Racput kabilelerinin tarihi ele alınmış; onların soy kütükleri ve Racput oymakları hakkında bilgi veren bazı edebî eserler üzerinde durulmuştur. Ayrıca Racputlar'ın kurduğu hanedanlık ve inşa ettikleri yeni şehirler hakkında da bilgi verilirken bahsi geçen bu kabilelerin menşeleri ve bazı efsaneler hakkında da uzun açıklamalar yapılmıştır. Bu bakımdan Tod, Racputlar'ı 36 klan olarak sınıflandırmış ve bazı önemli değerlendirmelerde bulunmuştur. Ancak söz konusu 36

---

haydut ve ajan sıfatıyla ceza aldı. Ancak daha sonra İngilizler ile Hindistan'daki bazı yerli krallıklar arasında büyük anlaşmaların imzalanmasına öncülük etti. Hindistan'da kaldığı müddetçe bölgedeki Racput klanlarını anlayabilmek için, onlara, bazı görevler alarak, yaklaştı ve öoğuyula da dostluk tesis etti. 1822 yılında sağlık sorunları nedeniyle emekli olan James Tod'un *Yıllıklar* ve *Seyahatler* adıyla ünlü iki eseri bulunmaktadır. Uzun yıllar Racput klanlarına ait yıllıkları 1829-1832 yıllarında 2 cilt halinde yayımlandı.

² J. Tod, **Annals and Antiquities of Rajasthan (Or the Central and Western Racput States of India) I**, (nşr. W. Crooke), Bombay 1920.

kabilenin tamamı hakkında geniş bilgi verilmeyerek bazıları çok kısıtlı bilgilerle geçirilmiştir.

Birinci cildin üçüncü kitabındaysa, girişten sonra, Racistan'daki feodal sistemler ele alınarak, bu sistemin Avrupa ve Asya'daki benzerleriyle bir mukayesesi yapılmıştır. Bu yapılırken Racputlar'daki devlet sistemi işlenmiştir.

Birinci cildin dördüncü kitabında Mavar yıllıkları bahse konu olurken Hunların bu bölgeyle olan alâkaları üzerinde durulmuştur. Ayrıca bu kısımda Müslüman Arapların Hindistan'a gelişleri, bunlara karşı durmaya çalışan Çavhanlar ve daha sonra da Alâeddin Muhammed Kalaç'ın Çitor kalesi üzerine yürümesi ve burayı alışı anlatılmıştır. Bu kitabın son kısımlarındaysa Dehli Türk Sultanlığı, Babur'un fetihleri, Rana Sanka'nın mağlup edilmesi ve Babur'un varisi Hümayun'un saltanat yılları, Ekber ve dönemi ile Evrengzib bahse konu olmuştur.

A History of Rajasthan (*Racastan Tarihi*)

Başta kronikler olmak üzere, çeşitli arşiv vesikaları, nümizmatik (Meskûkât) ve edebi eserler ile arkeolojik tetkikler kullanılarak meydana getirilen bu eser, Rima Hooja³ tarafından yazılmış olup, Racput kabile ve oymakları hakkında bilgi veren en derli toplu eser mahiyetindedir. Eserin ilk baskısı 2006 yılında New Dehli'de yapılmış olup 1205 sayfadan müteşekkildir.⁴

Eserin birinci bölümünde, ilk önce Racistan coğrafyası ele alınmış olup, Racistan'ın coğrafi hudutları, önemli dağları, nehirleri, iklimi ve toprağı genel özellikleriyle ortaya konulmuştur. İkinci olarak, Racistan'ın tarih öncesi ele alınmış ve

³ Arkeolog, tarihçi ve yazar olan Dr. Rima Hooja, Minnesota Üniversitesi (MSID) Programı müdürüdür. Çeşitli yönetim kurulları, komiteler ve konseylerde akademik yazıları yayımlanan Hooja'nın çok sayıda yayımlanmış bilimsel makalesi ve araştırma yazıları bulunmaktadır. Yazarın bir de ingilizce ve sanskritçe çevirisi vardır. (<http://jaipurliteraturefestival.org/rima-hooja/>)

⁴ R. Hooja, **A History of Rajasthan**, New Dehli 2006.

işlenmiştir. Paleolitik, Kalkolitik dönem, kültürler ve sanat hakkında geniş izâhatta bulunulmuştur.

Eserin ikinci bölümünde, ilk başta M.Ö. 500 ile M.Ö. 300 yılları arasını kapsayan, Racistan'ın erken tarihi hakkında bilgi verilmiştir. Burada bilhassa erken krallıklar ele alınmış ve ekonomik faaliyetler ile kültürel gelişmeler işlenmiştir. İkinci olarak, M.S. 300 ile M.S. 700 yılları arasındaki dönem yani Gupta çağı işlenmiştir. Bu konu dâhilinde Kuzey Hindistan'da yükselen Gupta imparatorluğu boyunca Racistan'ın siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel peryodu hakkında dikkate değer bilgiler verilmiştir.

Üçüncü bölümde ise M.S. 700 ile M.S. 1200 yılları arasındaki dönem ortaya konulmuştur. Bizim konumuz açısından asıl önemli olan kısım bu bölümdür. Zira bu bölümde Racputlar'ın kimliği, ortaya çıkışları ve yükselmeleri ele alınarak, müslüman Arapların Hindistan'a girişi anlatılmıştır. Bu bölümde, konumuz açısından bilhassa Pratihara oymağı üzerinde durulmuş ve bu kabileyle ilişkileri nispetinde Çavhanlar, Parmarlar, Tomaralar ve diğer bazı gruplar izâh edilmiştir.

Eserin dördüncü bölümünde M.S. 1500 ile 1600'lü yılları kapsayan dönem ele alınırken, Dehli Türk Sultanlığı ve Racistan'da Moğol hâkimiyeti hakkında geniş bilgi verilmiştir. Bu dönemde Racistan'daki devletçikler ve birbirleriyle olan ilişkileri işlenerek, sanat, edebiyat ve dinî inanç konusu açıklanmıştır.

Beşinci bölümde, 1700–1800 yıllarında Racistan'daki siyasi ve iktisadi hadiseler anlatılmıştır. Altıncı bölümde de, XIX. Yüzyıl boyunca Racputana konusu işlenmiş ve İngilizlerin Hindistan'daki bir dizi faaliyetleri ile Doğu Hindistan şirketinin bazı yönleri ele alınmıştır. Bu bölümde, Racistan'ın şehirleri hakkında da bilgi verilmiş ve dini, eğitim, sanat, edebiyat ve sosyo-ekonomik alanlardaki gelişmelerden bahsedilmiştir.

Yedi ve sekizinci bölümlerde önce 1900–1947 arası bahse konu olmuş, bu dönemdeki reformlar, girişimler, milli hareketler ve mücadeleler anlatılmıştır. Son olarak da günümüz Racistan'ı etraflıca izâh edilmiştir.

The Early History of India (from 600 B.C. to the Muhammedan Conquest)
[*Erken Hindistan Tarihi-M.Ö. 600'den Müslüman Fetihlerine*]

Bu eser İslamdan önceki Hindistan tarihi üzerinde en mufassal Batılı eserlerden biridir. İngiliz tarihçisi olan V. A. Smith tarafından yazılan bu eser konumuz açısından çok mühim bir kaynak olup ilk baskısı 1904 yılında Oxford'da yapılmıştır.⁵ Eser Hindistan tarihi için çok önemli bir kaynaktır. Zira Y. Hikmet Bayur da ağırlıklı olarak bu eserden istifade etmiştir. Eser genel olarak M.Ö. 600 ile Müslüman Arapların Hindistan'ı fehtine kadarki olan dönemi ihtiva etmektedir.

Vincient A. Smith bu eserin ilk kısmında Hindistan tarihinin kaynakları üzerinde durmuş; en eski edebi metinlerden olan Puranalar ile Çinli seyyahların eserleri hakkında teferruatlı bilgi vermiştir. Hemen ardından Büyük İskender'den önce Hindistan'da bulunan hanedanlıklar üzerinde dururken Nanda Hanedanlığını (M.Ö. 600-M.Ö. 321) etraflıca anlatmıştır. Bundan sonra Büyük İskender ve dönemini bahse konu eden Smith, İskender dönemini kronolojik bir şekilde izâh etmiştir. Beşinci bölümde Maurya İmparatorluğu ve altıncı bölümde de Hindistan'ın büyük kralı Aşoka ve zamanını ele almıştır.

Yedi ve sekizinci bölümlerde M.Ö. 184 ile M.S. 236 yıllarınaasını anlatan Smith, Sunga, Kanva ve Andhra hanedanlıklarını ve bu döenmde Hindistan'da süren mücadeleler hakkında geniş bilgi vermiştir. Hemen arkasından Kuşan hanedanlığı (M.S. 45-225) etraflıca anlatılmış ve M.S. 455 yılına kadar olan devir işlenmiştir. On ikinci

---

⁵ V. A. Smith, **The Early History of India (From 600 B.C. to the Mohammedan Conquest Including the Invasion of Alexander the Great)**, Oxford 1904.

bölümde Hindistan tarihi için bir dönüm noktası olan Gupta çağı (455-606) bahse konu olurken, Hunların Hindistan'a girişleri, Hun hükümdarı Mihirakula, Kuzey Hindistan'ın tamamını ele geçişi ve bu dönemdeki savaşlar ele alınmıştır.

13 ve 14. bölümlerde, önce Harşa ve zamanı anlatılmış ve ardından Kuzeydeki Racput hanedanlıklarının yükselmesi bahse konu olmuştur. Bizim için asıl önemli olan kısım bu bölümdür. Zira burada Racputlar'ın kimlikleri, menşeleri konusundaki iddialar, V. Smith'in bu konudaki kendi görüşü, Racput kabile ve hanedanlıkları ele alınmış ve önemli değerlendirmelerde bulunulmuştur. Ayrıca bu dönemde kuzey ve güneyde yer alan devletçikler ile birbirleriyle olan mücadeleleri de anlatılarak esere önemli tabir ve terimlerin yer aldığı index ile son verilmiştir.

History of Medieval Hindu India (Being a History of India from 600 to 1200 A.D.) [*Hindu Hindistan'ın Ortaçağ Tarihi-600'den 1200'e Hindistan Tarihi*]

C. V. Vaidya tarafından yazılan bu eserin ilk baskısı 1921 yılında Poona'da yapılmıştır. Bu eser araştırmamız açısından son derece mühim olup Harşa ve zamanıyla başlamaktadır. Eserde Harşa zamanında Hindistan'da bulunan çeşitli krallıklar, bu devirdeki siyasi, sosyo-ekonomik, kültürel ve iktisadi gelişmeler hakkında önemli değerlendirmede bulunulmuştur.

Eserin ikinci kısmında Sind'deki siyasi vaziyet değerlendirilmiş; Müslüman Arapların Sind'i fethi ve XI. yüzyıla kadar Sind konusu ele alınarak, Kabil Şahlar, Kaşmir ve tarihi, Kaşmir kralları, Gurlar, Çavlukyalar, Pallavalar, doğu ve batıda yer alan devletçikler geniş bir şekilde izâh edilmiştir. Eserin sonlarında Malva tarihi üzerinde durulmuş ve Pencap krallıkları bahse konu olmuştur. Vaidya'nın eserinin bizim konumuz için ayrı bir önemi vardır. Zira Çavlukya ve Pallava oymakları bu eserde ele alınmıştır. Ayrıca Vaidya'nın üslubu çok sade olup döneme olan derin

vukufiyeti eserin önemini bir kat daha artırmıştır. Bu sebeplerden dolayı biz de eserden, çalışmamızda mümkün olduğu kadar çok istifade etmeye çalıştık.

The Penguin History of Early India (from the Origins to A.D. 1300) [*Erken Hindistan Tarihi-Kökenlerden M.S.1300'e*]

Romila Thapar⁶ tarafından yazılan bu mühim eserin ilk baskısı 2002 yılında yapılmıştır. Bibliyografik notlar, kronoloji ve bir girişle başlayan eser siyasi tarih anlatmaktan çok Hindistan'ın kültür tarihini ihtiva eder.

Geçmişin algılanması üzerine bazı notlarla başlayan bu eser, milattan önceki devirleri ele alır, inceler ve bilhassa ticari faaliyetler üzerinde durur. Bu bağlamda M.Ö. 200 ile M.S. 300 yılları arasında Hindistan coğrafyasında kollektif ticaretin yükselmesi ve bazı taicari faaliyetler bahse konu olmuştur. Bundan sonra bölgesel krallıklar üzerinde durulmuş ve M.S. 700-1300'lü yılları kapsayan peryot; bu peryodun kültürel, siyasi ve iktisadî yönleri üzerinde değerlendirmeler yapılmıştır. Diğer taraftan Racput hanedan ve oymaklarının yükseldikleri devir olan bu peryot bizim çalışmamız açısından son derece de önemlidir. Romila Thapar'ın bu eseri, bazı haritaların yanında, eserde kullanılan kaynakların yer aldığı özel ve genel bibliyografya ile son bulur.

Medieval India Under Muhammedan Rule (712-1764) [*Müslüman Yönetiminde Ortaçağ Hindistanı (712-1764)*]

Batılı araştırmacılardan Stanley Lane-Poole'nin bazı araştırmalarını,⁷ Kuzey Hindistan Tarihi'nin özellikle Ortaçağ dönemini ihtiva etmesi dolayısıyla, biz de

---

⁶ Romila Thapar, 1931 yılında Hindistan'da doğdu. Pencap Üniversitesi'nden mezun olduktan sonra 1958 yılında Londra'da doktora yaptı. Ardından Yeni Dehli'de Jawaharlal Nehru Üniversitesi'nde Antik Hint Tarih profesörü olarak çalıştı. Daha sonra Oxford, Lady Margaret Hall'ın üyesi oldu ve Cornell Üniversitesi'nde ve Paris'te Fransız Koleji'nde misafir öğretim üyeliği yaptı. 1983 yılında Hindistan Tarih Kongresi'nin genel başkanı seçildi ve 1999 yılında da İngiliz Akademisine üye seçildi. *Aşoka ve Maurya İmparatorlu'nun Düşüşü*, *Antik Hint Sosyal Tarihi*, isimlerinde kitapları ve çoğu bilimsel dergide yayımlanmış makalesi bulunmaktadır. Bkz. Romila Thapar, **The Penguin History of Early India (from the Origins to A.D. 1300)**, New Dehli 2002.

çalışmamızda kullanma gereği duyduk. Bunlardan birisi olup, Avrupalı bazı seyyahlar ile İran ve Arap kaynaklarına göre yazılan ve ilk baskısının New York'ta 1903 yılında yapıldığı *Medieval India Under Muhammedan Rule (712-1764)* adlı eseri, bilhassa müslüman Arapların ve daha sonra da Türklerin Hindistan'daki icraatlarını bahse konu eder.

Eser üç kitap ve alt bölümlerden meydana gelmektedir. Bunlardan girişi ihtiva eden ilk kitapta, 712 yılında Sind'de görülen Müslüman Araplar, Gazneli Mahmud ve dönemi (997-1030) ve daha sonra bölgeye gelen Gur Muhammed'in Sind ve çevresindeki faaliyetlerinden bahsedilir.

İkinci kitapta Dehli Türk Sultanları Tarihi (1206-1526) ele alınırken Alâ ed-dîn Muhammed Kalaç ve Dekken'in fethi, Tuğluklar ve Muhammed Tuğluk ve bazı hanedanlıklar ele alınır. Eserin son kitabında ise; hatalı olarak isimlendirilen Moğol İmparatorluğu, Babur (1451–1530), Hümayûn (1530–1556), Ekber (1556-1605), Ekber'in reformları ve fetihler, Avrupalı seyyahlar, Şâh Cihan (1628-1658), Evrengzib (1659-1680) dönemleri ile bu dönemlerdeki fetihler, savaşlar ve son olarak Maratha Savaşı (1680-1707) tafsilatlı bir şekilde anlatılır.⁸

---

⁷ Batılı İngiliz oryantalist ve arkeolog olan S. Lane-Poole, 18 Aralık 1854'te Londra'da dünyaya gelmiş ve tahsil yıllarından sonra uzun müddet İngiltere'de çalışmıştır. 1874 yılından 1892 yılına kadar *İngiliz Müzesi*'nde görev alan Poole, bu tarihten sonra Mısır'a giderek burada arkeoloji alanında bazı araştırmalarda bulunmuştur. 1897-1904 yılları arasında ise *Dublin Üniversitesi*'nde Arapça üzerine bazı incelemelerde bulundu. Zira ilk eserini de amcası Edward William Lane-Poole tarafından yazılan ancak tamamlanamayan *Arapça-İngilizce Sözlük* adlı eseri tamamlayarak meydana getirmiştir. Yazarın diğer bazı eserleri şunlardır: *The Life of Edward William Lane* (1877), *The People of Turkey* (1878), *Lane's Selection From the Kuran* (1879), *Egypt* (1881), *Le Kuran, sa poesie et ses Lois* (1882), *Studies in a Mosque (Cairo, February 1883)*, *Social Life in Egypt: A Description of the Country & Its People* (1884), *The Life of the late General F.R. Chesney (editor)* (1885), *The Story of the Moors in Spain* (1886), *Turkey* (1888), *The Barbary Corsairs* (1890), *Sir Richard Church* (1890), *The Speeches and Table-Talk of the Prophet Mohammad* (1893), *The Mohammedan Dynasties: Chronological and Genealogical Tables with Historical Introductions* (1894), *Saladin: All-Powerful Sultan and the Uniter of Islam* (1898), *Babar* (1899), *History of Egypt in the Middle Ages* (1901), *Medieval India under Mohammedan Rule, AD 712-1764* (1903), *Saladin and the Fall of the Kingdom of Jerusalem* (1903), *Life of Sir Harry Parkes with F.V. Dickins* (1894).

⁸ Stanley Lane-Poole, *Medieval India Under Muhammedan Rule (712-1764)*, New York 1903.

History of the Rashtrakutas [*Raştrakutalar'ın Tarihi*]

Çavlukya hanedanlığında bir dönem yönetimi ele geçiren Raştrakutalar hakkında bilgi veren en mühim araştırma eserlerden biri olan eser, P. B. Nath Reu tarafından kaleme alınmış ve ilk baskısı 1933 yılında Jodhpur'da yapılmıştır. Bu eserde, Raştrakutalar'ın erken tarihi ve bu kabilenin bir uzantısı olarak XIII. yüzyılın üçüncü çeyreğinde Kanevc Gâhadavâları olarak yeniden tarih sahnesinde görülen ve Kuzey Hindistan için son derece önemli olan bir oymağın genel tarihi işlenmiştir. Eser, Arap, İran kaynakları ile bazı edebî eserler başta olmak üzere bir takım kitabeler ve sikkelere dayanılarak oluşturulmuştur.

Raştrakutalar'ın tarihinin ayrıntılı olarak ilk defa bu araştırmada ortaya konulması eserin önemini bir kat daha artırmakta ve dikkatimize sunmaktadır. Bu bakımdan biz de çalışmamızda zaman zaman eserden istifade ettik. Sayın P. B. Nath Reu'nun bu değerli çalışması 18 bölümden müteşekkil olup her birinin muhtevası ve konusunu burada kısaca tanıtmaya çalıştık. Sayın Reu ilk önce kuzey ve güneyden yapılan erken Raştrakuta göçleri hakkında bilgi verirken, onların orijinlerine ait bazı iddialarla birlikte bu iddialara gösterilen delillere de değinmiştir. Daha sonra Raştrakutalar'ın ve onların Gâhadavâla kabilesi ile olan tarihi bağları üzerinde durmuş ve Raştrakutalar'ın dini, bu dönemdeki sanat ve bilim, ihtişamları ve son olarak da Racistan'daki siyasi hadiselerle politik mücadelelere değinmiştir.⁹

Ancient India [*Eski Hindistan*]

---

⁹ P. B. Nath Reu, **History of the Rashtrakutas**, Jodhpur 1933.

Çalışmamızda istifade ettiğimiz en mühim eserlerden biri de Upendra Nath Ball tarafından yazılan *Ancient India* adlı bu eser olup ilk baskısı 1921 yılında Patna'da yapılmıştır.¹⁰ 16 bölümden oluşan bu eser, genel bir Hindistan tarihi mahiyetindedir. Zaman zaman diğer kaynaklarda bulmadığımız bazı ayrıntılar için bu esere müracaat ettik. Sayın Ball'ın da ifade ettiği gibi bu çalışmada Hindistan tarihine farklı bir konjektörden bakılmıştır.

Eski Hindistan adlı bu eser, yazarın önsözüyle başlamakta ve Hindistan coğrafyasının fiziki özellikleri; tabii sınırları, geçitleri, deniz limanları, merkezî Hindistan, Himalaya silsilesi, yayla ve platoları, Hindistan coğrafyasının politik önemi, önemli nehir ve akarsuları üzerinde durulmuştur. Bu açıklamalardan sonra Hindistan tarihinin kaynaklarını inceleyen Upendra Nath Ball, bu bölümde edebî eserler, seyahatnameler, çeşitli arkeolojik buluntular ve bazı epigrafik eserler hakkında önemli bilgiler verdikten sonra Hindistan kronolojisini kısaca özetlemiştir.

Üçüncü bölümde, Hindistan'ın tarih öncesine ışık tutulmuş; Paleolitik ya da Taş Çağı, Neolitik ya da Yeni Taş Çağı ve Broz Çağı incelenerek en eski yerleşim merkezleri ile uygarlıklar hakkında geniş bilgi verilmiştir. Bu bağlamda Hindistan'a ilk yerleşen ırklar (Dravidler, Aryanlar) ve göç yönleri konusunda önemli değerlendirmelerde bulunulmuştur.

Dördüncü bölümde ise, Vedik Çağ, yerlilerin mücadeleleri, Aryan kabileler, politik organizasyonlar, sosyal düzen, kadınların toplumdaki konumu, çeşitli defin merasimleri, endüstri, tarım, sanat, Vedik dönem dini, geç vedalar, Vedik literatürü ve Kastlar (Upanişatlar, Südralar) hakkında önemli bilgiler verilmiştir. Bundan sonraki bölümlerde sırasıyla, Epik peryot, Buda çağı, dördüncü yüzyılda Hindistan, Maurya

---

¹⁰ Upendra Nath Ball, **Ancient India**, Patna 1921.

imparatorluğunun yükselmesi, Aşoka ve zamanı, Maurya imparatorluğunun yıkılması, Kuşan hanedanlığı, Hindistan rönesansı, Harşa ve zamanı, kuzey ve güney Hindistan’da kurulan Racput hanedanlıkları işlenmiştir. Eser, kullanılan kaynakların gösterildiği umûmi bilbliyografya ve çeşitli tâbir ve terimlerin yer aldığı index ile sona ermektedir.

Early Hindu India (A Dynastic Study) [*Erken Hindu Hindistanı-Bir Hanedanlık Çalışması*]

A. Kumar Mazumdar tarafından yazılan bu eser üç önemli cildten müteşekkil olup, ilk baskısı 1917, ikinci baskısı ise 1981 yılında Yeni Dehli’de yapılmıştır. Biz ise ikinci baskıyı ve bu baskının da üçüncü cildini azami ölçüde kullanmaya çalıştık. Eser ilk baskısı yapıldıktan sonra çok kısa bir süre içinde tükenmiş ve bu sebeple yeni baskısının yapılması zorunluluğu ortaya çıkmıştır.

Mazumdar’ın bu mühim araştırma eseri Hindistan’daki ilk yabancı hâkimiyetlerle; Abhihara, Gardabha, Saka, Kuşan, Munda ve Hunlar’ın bölgeye intikalleri ve çeşitli hadiselerle başlamaktadır. Takiben, M.Ö. 250 ile M.S. 60 yılları arasında Hindistan’da hanedanlık kuran Yavana boyu ile Partihanlar (M.Ö. 250-M.S. 60) bahse konu edilmiştir. VII. bölümde Sunga (M.Ö. 178-M.Ö.69) ve Konva hanedanlığı (M.Ö. 69-25) ve Andhra haneanlığı (M.Ö. 220-M.S. 236) ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Eserin VIII. bölümünde, Hindistan’da Kuşan yönetimi (M.S. 45-290); Kadphises I. (M.S.45-85), Kadphises II. (M.S. 85-120), Huvişka dönemleri, mücadeleler ve gelişmeler değerlendirilmiştir. IX. bölümde Hindistan’da Gupta imparatorluğu (M.S. 290-5359 devri; Sri Gupta (M.S. 275-300), Ghatot-Kacha Gupta I. (M.S. 300-319), Chandra Gupta I. (M.S. 320-326), Samudra Gupta (M.S. 326-375), Chandra Gupta II. dönemleri, bu dönemde Türkistan’dan Hindistan’a yönelik Türk göçleri ile Skanda

Gupta (M.S. 455-480), Pura Gupta (M.S. 480-485), Narasinha Gupta (M.S. 485-530) dönemleri ele alınmış ve Gupta imparatorluğunun yıkılması izâh edilerek bölüm sona ermiştir.

Bu cildde devam eden bölümler çalışmamız için büyük önem arz etmekte ve Yasodharman Vikramaditya (M.S. 500-800) ve bu devirdeki bazı önemli gelişmelere dikkat çekildikten sonra, bizim de zaman zaman araştırmamızda istifade ettiğimiz Pala hanedanlığı (M.S. 780-1080); bu devirde Pala ülkesindeki din, edebiyat, bilim, lisan, sanat, kanunlar ve hukukla birlikte kastlar hakkında da geniş izâhatta bulunulmuştur. Mazumdar'ın bu değerli çalışması eserde kullanılan kaynakların yer aldığı umûmi bibliyografya ile bazı terim ve isimleri içeren index ile sonlanmaktadır.

Çalışmamızda kullandığımız bütün kaynaklar dipnotlarda tespit edilerek eserin sonunda yer alan umûmi bibliyografyada gösterilmiştir.

GİRİŞ

Hindistan,¹¹ Asya karasından, yüksek bir yarımada gibi, Hint okyanusuna doğru uzanan kıtaya verilen coğrafi bir addır. (J.C.Powel-Price, 1955: 1 v.d; H.J. Mackinder, 1921: 1–2.). Hind ise, Arapça ve Farsça tarih ve coğrafya kitaplarında Hindistan için

---

¹¹ Hindistan (Hindoostan) adı İran kökenlidir. Farsça “istan” yer belirten ek ile ”Hindu” kelimelerinin birleşimiyle “Hindo- Country” (Hind ülkesi) oluşmuştur. Ancak bu ülke zamanla “Hind” (India) olarak anılmaya başlanacaktır. India adı ise bu kıtaya, genel kaniya göre, kuzeydeki İndus nehrinden dolayı Grekler tarafından verilmiştir. Bkz. R.A.R. Symonds, **Geoprpy and History of India**, Madras 1843, s. 33.

kullanılan umumî bir isimdir.¹² Kuzeyinde Himalaya dağları bulunurken¹³ güneyi Hint okyanusu ile çevrenmiştir (J.C. Marshman, 1873: 1; P.Spear, 1952: 28-29.). Himalaya silsilesi hem Hindistan'ı kuzeyden gelen etkilere karşı adeta tabi bir set gibi korur (J.C.Powel-Price: 2; Alexander Cunningham 1976: 13.), hem de bu ülke için can damarı sayılabilecek iki büyük nehrin, yani Ganj ile İndus'un da kaynağını teşkil eder (S. Cöhce, 2004: 1; Megasthenes- Arrian, 1877: 48-49.).

Türkistan'da atlı-göçebe bozkır kültürüne sahip Türk toplulukları (Sakalar ve Kuşanlar zikredilebilir) en eski çağlardan beri Hindistan'a yönelmişler¹⁴ ve her bakımdan zenginlikleriyle ünlü¹⁵ bu ülkeye girmeye çalışmışlardır (Roux, 2008: 46).

¹² Umumîyetle eski müellifler Sind ve Hind isimleri arasında bir fark gözetirler; birinciyi yalnız İndus ve Mihran mıntıklarına delalet etmek üzere ve diğerini Müslüman hâkimiyetine girmeyen yerler için kullanırlardı. İbn Hürdazbeh, Mes'ûdi, İbn Havkâl ve Birûni'de kelime bu mana ile kullanılmıştır. Daha sonraları Hind ismi bütün Hind kıtasına şamil oldu; buna mukabil Hindistan ismi ise, münhasıran şimali Ganj ve Camna ovalarına delalet eder oldu. Bkz. M.L. Dames, *Hind*, İA. V/I, İstanbul 1987, s.491.

¹³ Coğrafyacılar göre aslında Hindistan Afrika kıtasından kopmuş ve kuzey doğuya doğru hareket etmeye başlamıştır. Yaklaşık 55 milyon yıl önce, Hindistan, Asya kıtasına birleşmeye başlamıştır. Himalaya dağları da işte bu birleşme sırasında, kıtaların çarpışması sonucu yükselmeye başlamış ve oluşmuştur (Bkz. R. M. Martin, **History of the Indian Empire I**, New York 1991, s.464-465). Dolayısıyla oluşan bu dağ silsilesi Hindistan ile dünya arasında tabi bir set durumundadır (W.P. Andrew, **India and Her Neighbours**, London 1878, s.1 vd). Hindistan'ın Türkler tarafından fethinin çok uzun bir zaman dilimine yayılması, ancak geçişin çok zor şartlar altında yapılmasıyla izâh edilebilir (G. Banerjee, **India As Known to the Ancient World**, Calcuta 1921, s.31- 32-33). Ayrıca bkz. T. H. Holdich, **India**, London 1904, s.102-129; J. Strachey, **India**, London 1894, s.18-27; H. Beveridge, **A Comprehensive History of India I**, London 1862, s.4.

¹⁴ Türklüklerinde bizce şüphe olmayan Sakalardan çok önceleri Hindistan'a yönelen Pers kralı Darius (MÖ. 522-486), buradaki devletlerin aralarındaki bitmez tükenmez savaşıardan istifade ederek Sind'in bir bölümüne hâkim oldu. Fakat bu harekât sıradan bir istila girişimi olmaktan öteye gidemedi. Bu durum Makedonyalı İskender' in bölgedeki faaliyetleri için de geçerlidir. Nitekim daha sonraki yüz sene içerisinde tekrar Persler, arkasından da Greko-Baktrianlar Kuzey Hindistan'a inecektir. Bu ikinci gurubu güneye yönelmeye mecbur eden güç, hiç şüphesiz Yüe-çiler'in önünden çekilen Sakalardır ki, daha sonra onlar da Hindistan'a yönelecektir (Cöhce, **a.g.e.**, s.4-5). Sakalar (İskitler)'in milliyetleri, dilleri ve inançları ile ilgili tartışmalar için bkz. İ. Durmuş, **İskitler (Sakalar)**, Ankara 1993, s. 39-59; ayrıca Kuşanlar hakkında tafsilatlı bilgi için bkz. V.A. Smith, *The Kushan, or Indo-Sythian, Period of Indian History, B.C. 165 to A.D. 320*, **Journal of the Royal Asiatic Society (JRAS)**, (1903), s.1-65.

¹⁵ Pek çok seyyah, Hindistan ve bu bölgenin zenginlikleri konusuna seyahatnamelerinde oldukça geniş yer ayırmışlardır. Her ne kadar bu eserlerde bazı hususlar abartılarak anlatılsa da bazen başka kaynaklarda yer almayan bilgileri bu kaynaklarda bulmamız mümkün olmaktadır. Bu seyahatnamelerden birisi belki de en önemlisi hiç şüphesiz Marco Polo'nun gezip gördüğü yerleri kayıt altına almasıyla oluşan ünlü eseridir. Tafsilatlı bilgi için bkz. Marco Polo, **Dünyanın Hikâye Edilişi; Harikalar Kitabı I-II**, (nşr. I. Ergüden-Z.Z. İlkelen), İstanbul 2004; ayrıca bkz. Esin Kâhya, *Seyahatnamelerde Onbeşinci Yüzyıla Kadar Hindistan*, **Hindistan Türk Tarihi Araştırmaları (HTTAD)**, I/2, (Temmuz-Aralık 2001), Malatya 2007, s.131- 148.

Yabancı istilalara, ancak şimali garbi tarafında bulunan üç önemli yol¹⁶; yani Kâbil, Kandahar ve Mekrân yolları ile açık olan Hindistan (Grenard, 1992: 116), en eski çağlardan itibaren özellikle kuzeydekiler tarafından zenginlik kaynağı olarak görülmüştür (W. Barthold, 1990: 310).

Asya'daki Büyük Hun Devleti'nin yıkılmasından sonra¹⁷ dağılan Hun bakiyeleri¹⁸ Altay dağları çevresindeki yurtlarından ayrılarak takriben 460 yıllarında Hazar Denizi ile Afganistan arasındaki alanlarda ve Afganistan'ın kuzeyinde Büyük Akhun (Eftalit) Devleti'ni kurdular.¹⁹ Akhunlar'ın menşei²⁰ hususunda çalışma yapmış pek çok tarihçi onlarda Proto-Moğol özellikleri görürken, başka bir gurup da onlarda Proto- Türk kimliği bulmaktadır.²¹ Eftalitlerin ilk temel yaşam alanlarının Türkçe konuşanların bölgesi olan Altaylar olması bu ikinci görüşü adeta doğrular gibidir (J.P. Roux, 2004: 79). Akhun kelimesinin yazılışı ve anlamı konusundaki tartışmaları bir

¹⁶ Bu yollar üzerinde bulunan geçitler genellikle kuzeybatı istikametinde yer alırlar ve Afganistan'nın konumu bu bağlamda oldukça önemlidir. Diğer taraftan, Himalaya silsilesi üzerinde de, Hindistan ile Tibet' i birbirine bağlayan bazı geçitler bulunmaktadır. Ancak yüksekliklerinin çok fazla olmasından dolayı bu geçitler, kuzeyden gelen istilacılar tarafından çok fazla tercih edilmemiştir (Geniş bilgi için bkz. Upendra Nath Ball, **Ancient India**, Patna 1921, s.3 vd). Bunun yerine Hindistan ile Türkistan arasında geçişi sağlayan ve diğer bölgelerdeki geçitlere göre çok daha fazla avantajları olan, kuzey batıda bulunan Hayber, Peşhevar, Bolan ve Kurram gibi önemli geçitler tercih edilmiştir. Bkz. R.W. Frazer, **A Literary History of India**, London 1898, s.1; N. Durak, **Hindistan'a Kuzeyden Yapılan Seferler**, Malatya 1999, (Basılmamış Doktora Tezi), s.1.

¹⁷ Genel olarak bkz. B. Ögel, **Büyük Hun İmparatorluğu Tarihi I-II**, Ankara 1981; S. Cöhce, **Türk Tarihine Giriş**, Elazığ 1995, s.98; L. Ligeti, *Bilinmeyen İç Asya, Türkler, I*, Ankara 2002, s.1041 v.d.; Salim Koca, *Büyük Hun Devleti, Türkler, I*, Ankara 2002, s. 1047-1082.

¹⁸ Türk toplulukları, bazen karşı koyamadıkları ağır dış ve iç baskılar yüzünden yurtlarını terk etmek zorunda kalıyorlardı. Bu durum, genellikle Türklerin siyasi bakımdan parçalandıkları ve Orta Asya'ya hükmeden güçlü bir devletin bulunmadığı zamanlara rast geliyordu. Böyle zamanlarda güçlü bir dış baskı ile karşılaşan Türk toplulukları istiklallerini değil yurtlarını feda ediyorlardı. Bkz. Salim Koca, *Türklerin Göç ve Yayılmaları, Türkler, I*, Ankara 2002, s.998 vd.

¹⁹ Doğuda tarım havzasının batı bölümüne, kuzeyde Amuderya, Sirderya arasındaki Soğd alanına ve Tiyanşan'a kadar olan geniş yerlerde egemenlik süren Akhunlar (Bkz. L. Raşonyi, **Tarihte Türklük**, İstanbul 2007, s. 110 v.d.), İranlılar hatta onlara bağlı Ermeniler ile mücadele halindeydiler (Peter B. Golden, **Türk Halkları Tarihinin Giriş**, (Çev. Osman Karatay), Çorum 2006, s. 92-93).

²⁰ Kionit (Hionit) / Kidarit ve Hünalar / Akhunlar / Eftalitler, Akhun ve Eftalitler'in menşei konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. M. Tezcan, *Akhunlar ve Eftalitler, (HTTAD), 1/2, (Temmuz- Aralık 2001)*, Malatya 2007, s. 1- 56.

²¹ Bu hususta Bahaeddin Ögel Çin kaynaklarındaki bilgilere dayanarak, Akhun ve Eftalit' lerin M.S. 400 senelerinde Çungarya steplerinde Avar'ların hâkimiyetinde Hua isimli oymaktan menşelerini aldıklarını, bunların daha sonra göç ederek Horasan'a geldiklerini ve beşinci asrın sonlarına doğru gittikçe kuvvetlenmeye başlayarak Asya' nın en güçlü kuvvetleri haline geldiklerini ifade etmiştir. Tafsilatlı bilgi için bkz. B. Ögel, *İlk Töles Boyları (Ugur, Ting-Ling ve Kao-ch'e'ler)*, **Bellekten, XII/48, (Ekim- 1948)**, Ankara 1948, s. 826.

kenara bırakarak,²² konumuzu ilgilendirdiği kadarıyla, onların kuzey Hindistan'da²³ hâkimiyet kurmaları ve yine onların bakiyeleri olarak Racputların²⁴ nasıl bölgede kalıp milli benliklerini kaybederek Hindulaştıklarını ele alacağız. Zira Racput kabilelerinin ekserisinin, V. asırda başlayan Hun kütlelerinin Kuzey Hindistan'a en yüksek haddine varan sızma hareketleri sırasında intikal ve intişar etmiş olmaları olasılığı çok yüksektir (T. W. Arnold, 1987: 519).

Bu devlete batı kaynakları Akhun, İslam kaynakları Eftalit, Heyâtile v.s. adlar verirlerken (B. Ögel, 1998: 15–16), Çin kaynakları ise *Hua* diye kaydetmişlerdir.²⁵ Bu

²² Türkiye'de Prof. E. Konukçu (bkz. E. Konukçu, *Akhunlar, Türkler, I*, Ankara 2002, s. 1310-1317) ve Prof. S. Cönce, Akhunlar ve kuzey Hindistan'a yayılmaları konusunda önemli çalışmalar yapmışlardır (S. Cönce, *Hindistan'da İlk Türk Hâkimiyeti- Kuşanlar ve Akhunlar, Türkler, I*, Ankara 2002, s.1286-1299; Cönce, *Dehli Türk Sultanları Tarihi*, s.9-10); bu konuda Prof. A.Z.V. Togan, “Doğu Tiyanşan’ da Abdal yahut Heptal (Eftalit) denilen bir kavim yaşamıştır ki, Karluk ve Kencine Türklerinin ecdadı sayılıyorlar; bunların Çin menbalarında mezkûr diğer isimleri de Hua idi.” (A.Z.V.Togan, *Umumî Türk Tarihi'ne Giriş*, İstanbul 1981, s.42) diyerek Akhunlar'ın Karluklar'ın bakiyeleri olduklarının belirtmiştir.

²³ Kuzeybatı Hindistan, İndus ve onun kolları tarafından sulanan geniş düzlüklere sahiptir. Bu bölge, kuzey ve batıdaki dağ sislileriyle çevrelenir, doğuda Ganj nehri ve güneydoğuda Racputana mıntikasındaki Jumna bölgesinden ayrılır. Buna ek olarak Rapson, İndus nehrini, kuzeybatı istikametinde Tibet platosundan yükselen Bramaputra'ya benzeterek Kuzeybatı Hindistan için bu nehri ne kadar hayati bir öneme sahip olduğuna dikkat çekmiştir. [The Indus river rises, like the Brahmaputra, high on the plateau of Tibet to the north of Benares, and flows north-westward through the elevated valley of Leh until it reaches the 36th parallel of latitude. here it turns south-westward and cleaves its way through the Himalayas by the grandest gorge in the world. You may stand on the right bank of the Indus and look across the river to where the summit of Nanga Parbat descends by a single slope of four miles measured vertically to the river bank, every yard of the drop being visible.] Bkz. E. J. Rapson, *Ancient India (from the earliest times to the first century A.D.)*, Cambridge 1914, s.31-32.

²⁴ Gumilev Racputlar'ı “yerlilerden ve muhacir Saka, Soğdiyan ve Eftalitler'den oluşan etnos” olarak tanımlamakta ve onları çöküşün ardından tarihi süreçte ayakta kalabilenler olarak nitelemektedir. Bkz. L. N. Gumilev, *Eski Ruslar ve Büyük Bozkır Halkları*, İstanbul 2003, s.172.

²⁵ Türkler hakkında bilgi veren Çin kaynakları üzerinde çalışmalar yapan W. Eberhard “Çin'in Şimal Komşuları” adlı eserinde, Akhunlar hakkında “büyük Yüe-çiler'e bağlıdırlar ve Gav-çığlar'ın başka bir boyudurlar. Adetleri hemen hemen Tue cüe'lerinkine benzer. Kısa saç bırakırlar. Dilleri Gav-Çığ ve Juan-Juanlar'inkinden ayrıdır. Çadırları keçedendir. Göçebe hayatı yaşarlar. Yazın serin kışın sıcak yerlere çekilirler (buradan yaylak-kışlak hayatı sürdürdükleri anlaşılmaktadır). Arabaları yoktur, deve ve atları çoktur. Zenginlerin mezarına taş yığılır. Fakirler toprağa gömülürler. Bütün servetleri beraber gömülür. Hiç kardeşi olmayan bir adamın karısı, başında bir boynuz taşır, her kardeşin sayısı miktarında boynuz çoğaltılır.” (W. Eberhard, *Çin'in Şimal Komşuları*, (Çev. Niğmet Uluğtuğ), Ankara 1996, s.105-106) ifadeleriyle hem bunların tamamen Türk kültürüyle yaşadıklarını yani Türk olduklarını, hem de “bunlar daha sonra Heftalitler olacaklar” (Eberhard, *Çin'in Şimal Komşuları*, s.106) derken bu boyun açık bir şekilde Çin kaynaklarında yer aldığını göstermiştir. Çin kaynakları üzerinde çalışma yapan Ahmet Taşağıl da “Uar-Hunlara Çinliler, Hua (Uar) diyorlardı. Kurdukları devlet Akhun, Eftalit gibi isimler taşıyordu. Cürcan'daki Çöl (Çöl) boyu ve Batı Gök-Türkleri zamanında Askiler, Akhun Devleti boylarından idi. Bir başka Akhun gurubu Kızıl Hun (Karmir Hiyon, Kermichion, Hermichion) adıyla anılmıştır. Onların Zavul adlı bir boyu orta ve güney Afganistan'da ayrı bir yerde beylik kurmuştur. Bu boy ya da boylar gurubu daha sonra kuzey Hindistan'ın ele geçirilmesinde önemli rol oynamıştır. Hint kaynakları onları Huna diye anmıştır.” Şeklindeki ifadesiyle Kuzey Hindistan'ın ele geçirilmesinde çok

devlet Sirderya (Seyhun-Seyhan) nehrinin doğusunda, atlı göçebe bozkır kültürüne sahip Türk boyları tarafından kurulmuştur. Kısa sürede batı Türkistan'da gelişen bu devlet, sınırlarını süratle Afganistan ve daha sonra da Hindistan'ın kuzeyine kadar indirecektir.²⁶

VI. yüzyılda Kuzey Hindistan'da Kuşanların (A. K. Narain, 2002: 1300-1309; T.C. Shah, 1941: 2 vd) yerini alacak olan Akhunlar, daha sonra Gazneli, Gurlu ve Temürlülerin de yaptıkları gibi, elverişli zamanlarda Afganistan'ı Hint kıtasına bağlayan önemli yollar üzerinde bulunan Gazne²⁷ şehrinde hareketle Orta Asya gibi az yağmur yağan ve kendileri için müsait bir iklime sahip olan Pencap bölgesine akınlara başladılar.²⁸ Muhtelif Avrupa kaynakları tarafından "Beyaz Hunlar" (*White Huns*) adıyla kaydedilen bu kalabalık kütle²⁹ takriben 460'lı yıllarda Hindukuş³⁰ Dağları'ndan aşağı gelerek, Hindistan tarihinin bu tarihten sonraki gidişatına büyük bir etkide

---

önemli rolleri olan toplulukların ya da boyların, Akhunlar'ın bakiyeleri olduklarını açıkça ifade etmiştir. A. Taşağıl, **Çin Kaynaklarına Göre Eski Türk Boyları**, Ankara 2004, s.48-49.

²⁶ Ögel, **Türk Mitolojisi**, s.16; O. Turan, **Türk Cihan Hâkimiyeti Mefkûresi Tarihi**, İstanbul 2005, s.183.

²⁷ Gazne şehrinin coğrafi konumu ve tarihi seyri hakkında geniş bilgi için bkz. C. E. Bosworth, **Historic Cities of the İslamic World**, Leiden 2007, s.146-147.

²⁸ Cöhce, **a.g.e.**, s.9.

²⁹ 5. Yüzyılda Kuzey Hindistan'da Gupta Devleti'nin bulunduğu bir sırada bölgeye gelen Çinli seyyah Fa- Hian, bir taraftan buradaki devletler hakkında önemli bilgiler verirken bir taraftan da özellikle Budizmin ülkedeki etkisi ve renkliliği hususunda dikkate şayan bilgiler kaydetmiştir. İşte Beyaz Hunlar denilen bu kütle Budizmin Hindistan'da etkili olduğu böyle bir ortamda bölgeye intişar etmiştir. Bkz. R. C. Dutt, **Epochs of Indian History- Ancient India (2000BC.-800AD)**, Bombay 1904, s.142 vd; Fa-Hien'in Hindistan hakkındaki izlenimleri için bkz. Fa-Hien, **Record of Buddhistic Kingdoms**, (nşr. J. Legge), Oxford 1886, s.1 vd.

³⁰ Hindukuş Dağları (Farsça: **هندوکش**, Hentli **هندو** + öldürmek **کشتن**), Orta Asya'da büyük bir dağ sırasındır. Tibet Sınırında Karakorum dağlarından ayrılır ve güneye uzanarak Afganistan'da Kabil şehrinin Kuzeybatısında, Biri Herat'a öbürü Kandmar'a giden iki kola ayrılır, 650 km boyunca uzanır. Yükseklikleri 6.000-7.500 metre arasındadır. Volkanik bir toprağı vardır. Zümrüt, yakut gibi değerli taşlar bulunur (F. Drew, **The Northern Barrier of India (A Popular Account of the Jammoo and Kashmir Territories with Illustrations)**, London 1877, s.3 vd). Diğer taraftan bu dağ silsilesinin adının ortaya çıkışı konusunda kaynaklarda bazı rivayetler yer almaktadır. Mesela, Şah Cihan'ın Raca Cagat Singh kumandasındaki ordusu 1056 (1645)'da Özbeklere taarruz için Hindukuş'tan geçerken hezimete uğramış ve rivayete göre, "Hindular Katili" manasına gelen Hindu kuş ismi Racput askerlerinin burada uğradığı zayıflayan ileri gelmektedir (M.L. Dames, *Hindikuş*, **İA. VI**, İstanbul 1987, s.536). Fakat Babur'un, meşhur hatıratında Hindukuş adını kullanması ve bu dağ güzergâhındaki geçitlerden bahsetmesi (Babur (Gazi Zahirüddin Muhammed), **Vekayi (Babur'un Hatıratı), II**, (Doğu Türkçesinden çev. Reşit Rahmeti Arat), Ankara 1987, s.134.138.141.144.154.), yukarıdaki efsanenin doğru olmadığını açıkça göstermektedir.

bulundular.³¹ Önceleri Mleccha (yabancı, barbar) sonraları Huna diye anılan bu Türkler,³² kuzeybatı Hindistan’da bulunan Gupta İmparatorluğu ile süratle mücadeleye girmişler (J. C. Hannah, 1911: 54-55) ve kazandıkları başarılar Roma ve Sasani kaynakları tarafından kaydedilmediği için, Gupta kralı Skandagupta’nın başarıları gibi gösterilmiştir (H. Kulke- D. Rothermund, 2004: 96-97).

Her ne kadar Gupta kralı Skandagupta, bir dizi önlem almak suretiyle, topraklarını kuzeyden gelen bu yeni fatihlere karşı korumak istemişse de (V. A. Smith, 1904: 270-273; B.Stein, 2010: 95-98) bunda başarılı olamadığı gibi bu mücadeleyi de hayatıyla ödeyecektir. 467’de Skandagupta’ nın ölümü üzerine, oğlu ve kardeşinin oğlu Purugupta arasında uzun zaman sürecek olan bir mücadele başlarken bu savaşı kazanan Purugupta’nın oğlu Budhagupta olacaktır.³³ Bu arada Akhun hükümdarı Toraman (484-515) (Cöhce: 9) liderliğindeki Türkler, saldırılarını hızlandırarak, başta Malva ve Gvalior olmak üzere kuzeybatı Hindistan’ın büyük bir bölümünü ele geçireceklerdir. Gupta kralı Bhanugupta’nın ordu generali Goperaca’nın savaş meydanında ölmesi üzerine Türkler Racastan, Kaşmir ve Pencap’ı da kontrolleri altına aldılar (a.g.e.,: 97).

³¹ J.C.Powel-Price, **a.g.e.**, s.77; A.Z.V.Togan, **a.g.e.**, s.42; bazı kaynaklarda, Sasani kralı (Kobrad)’nın bu Beyaz Hunlar (Akhunlar-Eftalitler)’a yardım ederken Hind kralı Yaşodharman’ın Sind’i kaybettiğini ifade etmişlerdir. Bkz. R. A. Jarazbhay, **Foreign Influence In Ancient India**, Bombay 1963, s. 158-159.

³² Konukçu, **a.g.m.**, s. 1314; en eski metinlerde yabancılardan “mleccha” diye söz edilmesine rağmen, en eski edebi ürünlerde Türklerle veya mlecchalarla ilgili herhangi bir kayda rastlanmamıştır. Bkz. K. Kaya, *Eski Hint Metinlerinde Türkler*, **HTTAD, II/1, (Ocak- Haziran 2002)**, Malatya 2007, s.15- 28; B.C.Law, **Ancient Indian Tribes**, Lahor 1926, s.174-175.

³³ Gupta tahtındaki artık sürekli hale gelen taht değişiklikleri, Hunlar’ın bölgedeki faaliyetlerini kolaylaştırdığı gibi Hinduların da aynı süreçte toprak kaybetmelerine sebep olacaktır. [The successors of Budhagupta, his brother Narasimha and Narasimha’s son and grandson, who ruled until about 570, controlled only small parts of the empire. In east Bengal a King Vainyagupta is mentioned in inscription of 507 and in the west one Bhanugupta left an inscription of 510. It is not known whether these rulers were related to the Gupta dynasty or not, but they were obviously independent of the Guptas of Magadha whose power declined very rapidly. The Huns must have noted this decline as they attacked India once more under their leader, Toramana. They conquered large parts of northwestern India up to Gwalior and Malwa. In 510 they clashed with Bhanugupta’s army at Eran (Madhya Pradesh). Bhanugupta’s General, Goparaja, lost his life in this battle. Coins provide evidence for the fact that Toramana controlled the Panjab, Kashmir, Rajasthan and presumably also the western part of what is now Uttar Pradesh. About 515 Toramana’s son, Mihirakula, succeeded his father and established his capital at Sakala (Sialkot).] Bkz. H. Kulke- D. Rothermund, **a.g.e.**, s.97; ayrıca bkz. P. Mason-Oursel, H. Willman-Grabowska, P. Stern, **Ancient India and Indian Civilization**, London 1934, s.55 vd.

Afganistan ve Hindistan'ın, uluslararası ticaret bölgesi açısından can damarı sayılabilecek bir geçiş güzergâhı durumunda olan kuzeybatı Hindistan'ın (özellikle Hindukuş dağlarındaki bazı mühim geçitler) Akhunlar tarafından ele geçirilmesi, Gupta İmparatorluğu'nun ekonomik kaynaklarından birisi belki de en önemlisinin kesilmesi anlamına geliyordu.³⁴ Öyle ki, Skandagupta adına kesilen dönemin saf altın sikkelerindeki bürüt ağırlığın her parça için 108'den 78'e kadar düşmesi bunu açıkça kanıtlamaktadır.³⁵

510 yılında Hun hükümdarı Toraman öldüğünde (J.C.Powel-Price, 77.) yerine tabi olarak oğlu Mihirakula (515- ?-550) (Cöhce, 9) onun yerine geçebilmek için bir taraftan gerekli ortamı hazırlamış, diğer taraftan da kendi konumunu sağlamlaştırarak³⁶ devletin başına geçmeyi başarmıştır. Oldukça ileri görüşlü ve Hinduizmi benimsemiş doğrutusunda hareket eden Mihirakula (J.C.Powel-Price, 77; Rapson, 173) kısa sürede Pencap'taki Sakala şehrini kendisine ve devletine başkent yaptı (V. A. Smith, 270; P.T.S. Iyengar, 1942: 282). Ordusunda daima 700 savaş filinin bulunduğu rivayet edilen (İ. Kafesoğlu, 2005: 88; Iyengar: 285) Mihirakula zamanında Hindistan, Hun Devleti'nin bir vilayeti konumundaydı. Göçebe Türklerin yarısı, ikinci başkent durumunda olan Herat yakınlarındaki Belh şehrindeydiler. Akhun kralı Mihirakula, Herat ya da Bamyin olduğu bilinmeyen bir yerde 519 yılında, bölgeye gelen Çinli hacı Song- Yun tarafından ziyaret edildi. O'nun verdiği bilgilere göre, Mihirakula, İran önlerinden Çin hudutlarındaki Kotan (Khotan)' a kadar bölgede bulunan yaklaşık 40 devletten vergi alan büyük bir imparatorluk kurdu. Ayrıca Song- Yun, Mihirakula'nın çağdaşları arasında en kudretli hükümdar olduğunu da kaydetmiştir (V. A. Smith, 274).

³⁴ a.g.e., s.97.

³⁵ V. A. Smith, **Early History of India..**, s.270; ayrıca bkz. D.D. Kosambi, **An Introduction to the Study of Indian History**, Poona 1956, s.248 vd.

³⁶ V. A. Smith, a.g.e., s.270.

Diğer taraftan Mihirakula'nın Budizmi ülkesi ve milleti için tehlikeli görerek Budistleri kontrol altına almak istemesi (İ. Kafesoğlu, 88) kendisini ziyaret eden Budist rahipler tarafından pek hoş karşılanmamış ve bu durum onu kayıtlarında tahribatçı olarak göstermelerine sebep olmuştur.³⁷ Her ne kadar, bazı kaynaklarda Budistlere karşı iyi davranmadığı hatta zulüm ettiği ileri sürülen Mihirakula'ya karşı, onu ağır bir bozguna uğratmak amacıyla, 530 yılında, Hindistan racası Yaşodharman liderliğinde bir koalisyon yapılsa da (J. Fergusson, 1910, 24) birkaç yıl sonra onun ölmesiyle bu çabalar sonuç vermeyecek ve Gupta İmparatorluğu sınırları gitgide daralan küçük bir devlet haline gelecektir (P. K. Davis, 1996, 49). Çok geçmeden de Hun darbeleriyle adeta sarsılan Gupta imparatorluğu³⁸ yıkılacak ve Kuzey Hindistan tamamen Türklerin eline geçecektir.³⁹ Ancak ileriki yıllarda İran'da Anûşîrvân büyük bir devlet adamı olarak belirdikçe Akhunlar da sönükleşmeye başlayacaktır (İ. Kafesoğlu: 88).

³⁷ J.C.Powel-Price, **a.g.e.**, s.77; ayrıca bazı kaynaklarda Mihirakula zamanında Budist Patriği *Simha*'nın öldürüldüğü ve Budistlerin katledildiği iddia edilir. Ancak VII. yüzyılda bölgeye gelen Çinli hacı Hsüan-Tsang'ın Budist tapınaklarından bahsetmesi (J. Burges, **Buddist Art In India**, London 1901, s.80 vd), Budizmin Mihirakula zamanında birdenbire yıkıldığı iddiasının sadece bir iddia olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Zira Hsüan-Tsang'ın, esasen bir Budist olmayan kral Harsha (Harsha-Charita) ve bir Arap olan, Sind'in en eski tarihi durumundaki **Chachnâmah**'ın yazarı tarafından dostça karşılanması, hem Brahmanlar ve Budistler hem de Grek ve Arapların VII. yüzyılda bu bölgede dostane ilişkiler içerisinde olduklarını adeta kanıtlamaktadır (**The Chachnâmah, An Ancient History of Sind**, (Farsçadan çev. Mirza Kalichbeg Fredunbeg), Haydarabad 1900, s.5). Ayrıca Hsüan Tsang'ın Hindistan hakkındaki izlenimleri için bkz. H.H. Wilson, *Summary Review of the Travels of Hiouen Thsang, from the Translation of the Si-yu-ki by M. Julien, and the 'Memoire Analytique' of M. Vivien de st. Martin*, **JRAS**, (1890), s.106-138.

³⁸ Gupta krallarının tam listesi için bkz. J.Fergusson, *On Indian Chronology*, **JRAS**, (1907), s.103.

³⁹ Gupta çağında Hindistan sanatında büyük bir ilerleme kaydedilmiş ve çok sayıda taş tapınak inşa edilmiştir. Ayrıca edebi gelişmeler bakımından Gupta medeniyeti dikkate değer niteliktedir. [The Gupta age brought the first great consolidation of an Indian art. From the earlier times little has survived before the perfection of stonework under the Mauryas. The columns which are its major monuments were the culmination of a native tradition of stonework. For a long time stone-carving and building still showed traces of styles evolved in an age of wood construction, but techniques were well advanced before the arrival of Greek influence, once thought to be the origin of Indian stone sculpture. What the Greeks brought were new artistic motifs and techniques from the West. If we are to judge by what survives, the major deployment of these influences was found in Buddhist sculpture until well into the Christian era. But before the Gupta era, a rich and indigenous tradition of Hindu sculptures had also been established and from this time India's artistic life is mature and self-sustaining. In Gupta times there began to be built the great numbers of stone temples (as distinct from excavated and embellished caves), which are the great glories both of Indian art and architecture before the Muslim era.] Bkz. J. M. Roberts, **The New History of the World**, Oxford 2003, s.430; J.C.Powel-Price, **a.g.e.**, s.430 vd.

Mihirakula'dan sonra Pencap'ta yerleşmiş Hun aşiretlerinin ne olduğu bilinmemektedir. Komşuları için tehlikeli olmasalar bile hâlâ endişe verici olarak kaldıkları şüphesizdir. Zira VI. Asrın ikinci yarısında Taneswar Prabhakâra mihracesinin (öl. 605) onlarla savaşmaktan şana ve kudrete eriştiğini öğrenmekteyiz. 605 yılında oğlu Racyavardhana halâ Akhunlar'a karşı savaşıyordu. Sonra gelen büyük Hint imparatoru Harşa Siladitya (606-647) aynı Hunâlar'a karşı elde ettiği zaferlerinden dolayı şairler tarafından göklere çıkarılmaktadır. Buna rağmen VII. asrın ikinci yarısından itibaren Hint Hunları tarihte kaybolmaktadırlar. Aşiretlerinin Pencap kavimleri arasında eriyip gittiği veya imha edildiği sanılmaktadır. Bazı aşiretlerinin Hindu aristokrasisinde kendilerini kabul ettirdiği şüphesizdir. İşte aynı menşeye sahip Gurcaralar'ın **Racput** aşireti bunlardan birisidir (R. Grousset, 1999: 85-86).

VI. yüzyılın ortalarında Asya'daki Türklerin vaziyetleri dış saldırılar (Sasani-Gök-Türk) sonucunda zayıfladıkça, Hindistan' dakilerin de durumları kötüleşti (J. M. Roberts, 2003: 431 vd). Kuzey Afganistan ve Maveraünnehir havalisinde hüküm süren ve ipek yolu ticaretini elinde bulunduran Akhun Devleti'ne karşı Göktürk Devleti'nin rakip olarak ortaya çıkması, her iki Türk devletini hâkimiyet konusunda birbirleriyle mücadeleye sürükledi (W. Barthold, 2008: 13). 556 yılında İstemi Yabgu (C. V. Findley, 2005: 39-44) komutasındaki Göktürk ordularının baskılarına maruz kalan Akhunlar, daha önce 545 yılında münasebet tesis ettikleri Çin'deki Batı Wei imparatoruna 555 ve 558 yıllarında da elçilik heyeti göndermişlerdi. Bu durum Akhun Devleti'nin müttefik arayışı içinde olduğunu açıkça göstermektedir (Taşağıl, 2003: 31). Batı Göktürk-Sasani ittifakı sonunda, 557 yılında Afganistan'daki hâkimiyetlerini kaybeden Akhunlar kısa bir süre sonra Hindistan' da da yıkılmaya yüz tutacak ve VII. yüzyılın başlarında Hindu asıllı racalar tarafından ortadan kaldırılacaktır (Cöhce: 10). Ülke ise Göktürklerle İranlılar arasında paylaşıldı (İ. Kafesoğlu, 88; B. Ögel, 826- 830).

Akhunlar'ın M.S. V. ve VI. yüzyılda Hindistan içlerine kadar yaptıkları bu hareketleri, sadece Hindistan tarihine değil, Asya ve Avrupa tarihlerine de neticeleri itibarıyla çok büyük bir etki yapmıştır (Rapson, 304-567). Hintlilerin ilk defa Kuşanlar'da gördükleri at ve at kültürü bu dönemde Hindistan'a iyice yerleştiği gibi, 530 senesinde Galyûr (Gwalior) yakınlarına dikilen anıtta ifadesini bulduğu şekilde Hint toplumu da Türkleri *eşsiz kahramanlığa sahip ve dünyaya hâkim kimseler* olarak tanımaya başlayacaktır (Cöhce, 10).

Buraya kadar, Akhunlar'ı, Akhun Devleti'ni ve bu devletin ortadan kalkmasını izâh ederken, netice itibarıyla dağılan Hun kütlelerinin Kuzey Hindistan'a dağılarak daha sonraki muhtelif siyasi hadiselerde nasıl baş aktör olduklarına dayanak oluşturmuş olduk. Tabii olarak bunlar arasında bazıları yerli Hint kültürü arasında asimile olurlarken, bazıları da kaynakların ifade ettiği şekliyle, XII-XIII. yüzyıla kadar varlıklarını sürdürebilmişlerdir. Bunlar arasında Kalaçlar ve Türk Şâhiler zikredilebilir.

Biz ise bu bakiyeleri inceleyerek, Racputlar'ın kimliklerini, bölgeye Akhunlar'la birlikte mi, yoksa Akhun Devleti'nin yıkılmasından sonra intişar eden Türklerle yerli ahalinin karışmasıyla mı ortaya çıktıklarını incelemek durumundayız. Çünkü kaynakların pek çoğu, Racputların aslında Hun olduklarını ve Türkistan'dan geldiklerini iddia etmektedir. Ancak bunun tam tersi iddialar (mesela onların yerli Hindular olduklarını belirten ya da Asya Hunlarıyla yerlilerin karışımı olduklarını ileri süren kaynaklar var) da mevcuttur. Biz çalışmamızda bütün bu iddiaları değerlendirecek ve konu hakkında bilgi veren ulaşabildiğimiz kaynakların tamamını inceleyerek müsbet bir neticeye varacağız.

Çalışmamızda ilk başta Racistan (Racistan) coğrafyasının tabii özelliklerini ele aldık ve inceledik. Zira bütün tarihi olaylar coğrafi bir mekân üzerinde geçerler.

Mekânın tasviri, olayların değerlendirilmesi açısından çok önemlidir ki bunu da coğrafya yapar.⁴⁰ Dolayısıyla biz bir yandan bölgenin coğrafi hudutlarını, dağlarını, önemli platolarını, akarsu ve nehirler ile göllerini, diğer yandan da bu coğrafyanın iklimi hakkında bilgi vermeye çalıştık. Bütün bunları yaparken Racistan coğrafyanın tarihi öneminden de bahsetmeye çalıştık.

İkinci bölümde, *Racputlar'ın Menşei Meselesi*'ni ele aldık. Bunu yaparken Racputların Kuzey Hindistan'da ortaya çıkışlarına kısaca değinmekle birlikte, Racputlar'ın menşei konusunda ortaya konulan hemen hemen bütün iddialara değinmeye ve bu konudaki delilleri göstermeye çalıştık. Buna göre menşe meselesine ait en eski efsaneler başta olmak üzere çeşitli ırkî iddiaları inceledik

Üçüncü ve son bölümde de *Harşa ve Zamanında Racput Kabileleri ve En Erken Tarihlerden XIV. Yüzyılın Başlarına Kadar Racput Kabile ve Hanedanlıkları* başlıklarıyla, Ortaçağların en güçlü imparatorluklarından birisini kuran Harşa ve zamanında Racput kabileleri kısaca ele aldık. Bu dönemdeki siyasi, kültürel ve iktisadi hadiselerle değinerek, Gupta imparatorluğunun yıkılmasından sonra Kuzey Hindistan'da Racput kabile ve oymaklarının yükselmelerini, onların hanedanlıklar kurmalarını ve birbirleriyle olan kıyasıya mücadeleleri, etraflıca izâh etmeye çalıştık. Diğer taraftan Racput hanedanlıkları zamanında Hindistan'da gelişmeye başlayan yeni sanat ve mimari özellikler de daha önceki Maurya ve Gupta zamanlarındaki üslupla karşılaştırılmak suretiyle yansıtılmaya çalışıldı. Bütün bunların yanında, en erken tarihlerden XIV. yüzyılın başlarına kadar Hindistan coğrafyasında hâkimiyet süren veya

---

⁴⁰ Coğrafi Şartlar, tarihe şekil verir ve gelişmesine yardım eder. Deniz kıyıları, nehir ve göllerin çevreleri, vahalar gibi topraklar, insanların yerleşmeleri için en elverişli sahalardır; büyük medeniyetler buralarda doğmuştur. Mısır, Nil'in; Mezopotamya, Fırat ve Dicle'nin insanlık âlemine hediyesidir. Bunu gibi Hind kültürü de Ganj, İndus ve Brahmaputra nehirleri sayesinde gelişmiştir. Avrupa medeniyetlerinde ise, Tuna, Ren, Elbe, Seine, Loire ile Po nehirlerinin büyük rolü olmuştur. Afrikalı zencilerin büyük medeniyetler meydana getirememiş olmalarının sebebini de yine coğrafi şartlarda aramak gerekir. Bkz. Mübahat S. Kütükoğlu, *Tarih Araştırmalarında Usûl*, İstanbul 1997, s.11.

herhangi bir devletin hâkimiyeti altında bulunan bütün Racput oymaklarını; onların kimliklerini ve devlet kuranların siyasi tarihlerini eksiksiz ortaya koymanın zorluğu da takdir edilecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

RACİSTAN COĞRAFYASI VE GENEL ÖZELLİKLERİ

A.COĞRAFİ HUDUTLARI

Hindistan'ın kuzeybatısında,¹ batıda İndus ve onun kolu olup kuzeydoğuya doğru kıvrılan Sütlec ırmağı ile doğuda Ganj nehriyle çevrelenen² ve kıtanın en eski dağ silsilelerinden birisi olan Aravalli dağlarını bünyesinde bulunduran Racistan coğrafyası,³ güneyde Vindhya dağlarına kadar uzanır (H.J. Mackinder, 16) ve kuzeyde yer alan büyük Thar Çölü (Büyük Hindistan Çölü) ile sınırlanır (J. Tod, 1920: 1). Bazı kaynaklarda *Racputâna*, *Rajwarra* ve *Raethan* adlarıyla anılan bu bölge, Kuzey Hindistan'ın merkezi olarak gösterilmekte (H.J. Mackinder, 20; M.M. Shoemaker,

¹ Hindistan'da göze çarpan ikinci ana bölge kuzeyde, Bengal körfezinden Arabistan denizine kadar uzanan ve Himalaya silsilesine bitişik bulunan bir milyon üç yüz bin kilometre kare yüzeyindeki düzlüktür. Bu düzlüğün her bakımdan merkezi, denizden 2-300 metre yükseklikte olan Dehli-Agra bölgesidir. Bunun kuzey-batısında, Sind ve ona akan delerin suladığı, doğusunda da Gence ve ona akan derelerin suladığı geniş düzlükler bulunmaktadır. Bu düzlüğün merkez ve doğu kısmı, yani, Lahor'dan Bengal körfezine kadar giden kısmı, bazı istisnalarla, çok zengin ve bol ürün vericidir. Batı kısmı ise, Gücerat müstesna, çoğunluk bakımından ancak sulandıkça ürün veren çorak ve bazen de tam çöllük yerleri kapsar. Bkz. Y.H.Bayur, **Hindistan Tarihi I; İlk Çağlardan Gurkanlı Devletinin Kuruluşuna Kadar (1526)**, Ankara 1987, s.2-3.

² Budistlerin kutsal saydıkları Ganj nehri, aynı zamanda birer ismi olan Cemne, Ganj, Benas, Çambal ve Betva olmak üzere beş ana koldan beslenir. Bihar bölgesinde Sun, Surov, Gogra ve Gandak nehirlerinin iltihakıyla suları daha da çoğalan Ganj, Bengale bölgesinde güneye dönmeden yine Himalayalardan doğmuş olan Brahmaputra nehri ile birleşerek, büyük bir delta yaptıktan sonra Bengal körfezine dökülür (S. Cöhce, **a.g.e.**, s.1). Sütleç, Ravi, Celum, Cenâb ve Indus gibi beş koldan beslenen İndus nehri ise, Umman körfezine dökülürken, bu kolların birleştikleri Multan ile yukarıda Keşmir arasında kalan bölge umumiyetle Pencap adıyla anılır (L.D. Stamp, **Asia; A Regional and Economic Geography**, London 1946, s.178). Bu nehirlerin suladığı düzlükler, Hindistan tarihi bakımından büyük bir öneme sahip olup, Bengal körfezinden Afganistan sınırına, oradan Belucistan düzlükleriyle Umman denizine kadar uzanır ve güneyde, adeta tabii bir sınır gibi uzanan Vindhya dağları ile Dekken yaylasından ayrılır (S. Cöhce, **a.g.e.**, s.1).

³ Bu dağ silsilesi adını, *bir yer veya bölgedeki engel* manasına gelen *Ada-vala* teriminden almakta olup, bazı âlimlere göre, Himalaya dağlarından daha eski ve dünyadaki en eski dağ silsilelerinden birisidir. Diğer taraftan, bu dağlar Racistan coğrafyasını iki tabii bölgeye ayırır. Birinciyi teşkil eden Batı bölge Racistan'ın yaklaşık yüzde altmışını kapsamakla birlikte çoğu verimsiz toprakları üzerinde barındıran büyük çöllerden meydana gelir. Buna karşılık ikinci bölgeyi oluşturan Doğu bölge ise, batıya göre nispeten daha verimli toprakları bünyesine alır ve bu tür toprakların en fazlasını kapsar. Ayrıca bu bölgenin en karakteristik özelliği korunaklı fazla yüksek olmayan tepelerin, kumulların ve zengin kireç taşının bulunmasıdır (Bkz. R.Hooja, **A History of Rajasthan**, New Delhi 2006, s.5). Diğer taraftan, Dekken yaylası için ileri bir karakol durumunda olan 500-1000 metre yüksekliğindeki Aravalli dağlarında, coğrafi imkânlar bakımından çok sarp ve bazen geçiş için imkânsız yükseltideki tepeler bulunur. Kuzeyden gelen uluslara boyun eğmek istemeyenler için bir sığınak olmuş olmaları bakımından bu dağlar tarihçe önemlidir (Bkz. Bayur, **a.g.e.**, s.3).

1912: 62) ve en eski yerleşimciler ile⁴ medeniyetlerin ortaya çıktığı bölge olarak işaret edilmektedir.⁵

a.Ajmer ve Marwâr

Bölgenin en güzide yerlerinden birisi olan Ajmer, kuzey ve batıdan Marwâr, güneyde Mevâr, güneybatıda Mervâra ve doğuda Jaipur ile Kishangarh tarafından kuşatılır. Bölgede Ajmer'den sonra Racistan için ikinci derecede öneme sahip olan Merwâra ise kuzey ve batıda Marvâr ve Ajmer, güney ve doğuda Mevâr ve kuzeydoğuda da Ajmer'in hemen kuzeyinde yer alan bazı mıntıklar tafafından kuşatılır. Ajmer'in uzunluğu kuzeyden güneye yer yer 80 mili bulmakta olup en bakımından Ajmer'e göre daha dar olan Mervâra'nın uzunluğu ise yaklaşık 15 mil civarındadır. Bu iki mıntıka Racistan tarihi bakımından önemlidir. Zira bu şehirler Kuzey Hindistan'ın en eski şehirlerinden biri olduğu gibi Racistan'ın da en eski yerleşim yerlerindedir (Watson, 1904: 1).

⁴ Racistan, Hindistan'ın en eski yerleşimcilerinin bulunduğu verimli toprakları olan zengin bir ülkedir. Nitekim Kalibangan bölgesinde yapılan arkeolojik kazılar, Harappa yerleşimlerinin, eskiden Gaggar şimdi ise Sarasvati adıyla tanınan nehir yakınlarında olduğunu, ancak eski zamanlarda nehrin kurumasıyla burasının terk edildiğini kanıtlamaktadır. Diğer bir Harappa yerleşimi, oldukça uzun bir nehir olan Banawalli civarında bulunmaktadır. Karbon tarihlleme metoduna göre, Kalibangan ve Banawalli bölgelerindeki bahsi geçen bu yerleşimler M.Ö. 2000-1900 yıllarına tarihlenmektedir. Bkz. B.B Lal, *Aryan Invasion of India: perpetuation of a myth, The Indo-Aryan Controversy (Evidence and Inference in Indian History)*, (nşr. E.F. Bryant-L.L. Patton), Canada 2005, s.65.

⁵ Her ne kadar M.Ö. IV.-III. bin yıllara tarihlenen, insanlığın ilk dönemlerine ait kalıntılar ile en eski medeniyetler, batıdaki Sind havzasıyla bütünleşen bu bölgede tespit edilse de, bu medeniyeti inşa edenler ve nereden geldikleri konusunda sahîh bir bilgi yoktur. İndus vadisi dolaylarında yükseldiği kabul edilen bu medeniyetler genel olarak Mohenjo-Daro ve Harappa olarak adlandırılmaktadır. (The first Indian civilization is thought to have risen about 2500 B.C. in the Indus River valley. Little is known about the Indus valley civilization, in part because scholars have not yet deciphered its form of writing. However, the remains of two well-planned cities—Harappa and Mohenjo-Daro—have revealed that a powerful government ruled the Indus valley for more than 1,000 years.) [M. Avakian, *Atlas of Asian-American History*, New York 2002, s.2]. Diğer taraftan M.Ö. III. binde pek çok meskûn mahalde birdenbire ortaya çıkan Dravitler, Hindistan'ı uygarlığın ilk ocakları haline getireceklerdir. Ama bu coğrafyada çok daha gelişmiş bir kültürün ortaya çıkması, yine nereden geldiği belli olmayan müstevli bir grubun M.Ö. III. binin sonlarına doğru kuzeydeki Sind havzasına yerleşmesiyle mümkün olmuştur. Bunlar M.Ö. 1700-1500 yılları arasında Mohenjo-daro ve Harappa'da gelişmiş bir uygarlığın yaratıcıları olarak bir yandan kusursuz eşyalar yapıp belli bir plan dâhilinde en eski şehirleşme örneklerini verirlerken, öte yandan Fırat-Dicle ve Nil boyu kültürleriyle ticari temaslarda bulunacaktır. Mohenjo-daro ve Harappa kültürleri eski Mısır'ın iki katı, Sümer ile Akad'ın ise dört misli büyüklüğündeki bir alana yayılmıştı. Ama Hazar denizi kıyılarından başlayan Aryan göçünün sebep olduğu karışıklık bu uygarlığı da söndürecek, muhtemelen ahali Mohenjo-daro ve Harappa vs. gibi nüfusu on binleri aşan şehirleri terk etmek zorunda kalacaktır. (S. Cöhce, *a.g.e.*, s.3).

Racistan'ın batı bölgesi doğunun yaklaşık iki katı kadar daha büyüktür ve genelde yağmurların az düştüğü kumul çöllerinden meydana gelir. Yağmurlar doğuya doğru gittikçe yükseltiye bağlı olarak artar. Bu sebepten doğu Racistan'ın toprakları daha verimlidir. Bu bakımdan güneydeki Malva platosu Racistan için çok önemlidir⁶ ve volkanik dağların varlığından dolayı toprakları minarelce daha zingindir. Diğer taraftan bu bölgede volkanik taşlar bulmak mümkündür. Bu platosunun kuzeyine doğru gittikçe yükseklik tatlı bir biçimde düşer.⁷

b.Büyük Hindistan Çölü (Thar Çölü)

Racistan'ı iki parçaya bölen ve Hindistan'ın en eski dağ silsilelerinden biri olan Aravalli dağlarının kuzeybatısında yer alan Büyük Hindistan Çölü (H. Beveridge,1858: 4 vd), Racistan'da hem çok büyük bir alanı kaplamakta hem de kuzeyden gelenler için adeta tabii bir set durumundadır. Çünkü bu çöl, yer yer 50'den 100 metreye kadar çıkabilen kumul tepeleriyle örtülüdür ve düz alanlar çok azdır. Dolayısıyla üzerinden geçecekler için, hele hele bu, Hindistan gibi büyük bir yarımadaya düzenlenmesi

⁶ Vindhya'nın kuzeyinde, batısında Mahi ırmağı, kuzeyinde Mewâr ve kuzeydoğusunda Bundalkent bulunan Malva'nın denizden yüksekliği birkaç yer dışında bin metre civarındadır. Geçmişte ve günümüzde önemli sayıdaki şehire ev sahipliği yapan Malva'dan, kaynağını Vindhya'dan alan Mahi ırmağı geçmektedir. Yüksekliğinin az olması dolayısıyla burada bulunan nehirlerin debileri düşüktür. İliman bir iklime sahip olan Malva'da Ağustos, Eylül ve Ekim aylarında yağışlarda azalma görülmektedir. Zengin bir bitki örtüsünün yanında pek çok akarsuyu da üzerinde bulunduran Malva, madenler bakımından fakirdir. Genellikle çok fazla derin olmayan toprağı oldukça verimlidir. Eski zamanlarda meyve çeşitliliği bakımından en önemli merkezler arasında gösterilen bu bölge, günümüzde de aynı çeşitliliği korumaktadır. Bugün halâ ayakta kalabilen tarihi eserleri vardır. Bkz. J. Malcolm, **A Memoir of Central Asia (including Malwa) I**, London 1824, s.1-9.

⁷ Patterson, Aravalli silsilesinin önemine dikkat çektikten sonra Racistan'ın coğrafi bölgelerini karşılaştırarak izâh etmiştir. [The Aravalli Hills, a low range seldom exceeding 3,500 feet in height except at their southern extremity, where Mt. Abu rises to 5,650, stretch across Rajputana in a north-castcrly' direction dividing the province into two strongly contrasting parts. The western portion is nearly twice the size of the eastern, and consists chiefly of sandy desert where the rainfall is exceedingly small, and the watered and productive areas few. Beyond the hills the conditions improve. The rainfall is more abundant and increases steadily toward the east, and the countrv being of higher level, is richer and more diversified. The south-eastern portion of the province forms part of the Plateau of Malwa, composed largely of Deccan Trap, the volcanic rock which forms the rich black cotton-soil of the Deccan. This plateau slopes gently to the north, with many rocky ridges, and the drainage is to the Jumna, through its great southern affluent the Chambal. The numerous tributaries of the Chambal which drain the northern slopes of the plateau and the eastern slopes of the Aravallis, are the chief rivers of the province. The Liini drains the western slopes of the Aravallis into the Great Rann of Cutch, but its waters are salt, and for half the year its bed is dry]. Bkz. G. Patterson, **Geography of India (Physical, Political and Commercial)**, London 1909, s.243-244.

planlanan bir seferi gerçekleştirecek büyük bir orduysa bu çölden geçmek neredeyse imkânsızdır. Diğer taraftan bu çölde sıcaklık çok ani değişmektedir.⁸

Çölün hemen yakınındaki komşu şehirlerden olan Jaisalmer ve Bikaner’de bulunan zengin bitki örtüsü burada sıfır derecede azalmaktadır. Bölgedeki tek nehir, Aravalli’nin kuzeyinden geçen Luni nehridir. Ancak Luni nehri bu kuru çöle ulaşmadan kuzey kesimlerde adeta kaybolmakta ve ancak güneyden gelen kısıtlı yağmurlar çok az da olsa bölgeye bölgeye ulaşmaktadır (Tod, 21; H. Frowde, 34).

B.DAĞLARI

a.Aravalli Silsilesi ve Abu Dağı

Racistan, kıtadaki diğer bölgelere göre fiziki özellikler itibarıyla son derece önemli değişik özelliklere sahiptir. Bu bakımdan, batıdaki İndus’un mavi sularından⁹ doğudaki Betwa’ya kadar olan geniş sahayı görüş alanı içerisine alan Aravalli dağları, bir taftan Hindistan kıtasının en yaşlı dağları arasında yer alırken, diğer taraftan da bölgeyi iki ana bölgeye ayırır (Tod, 9). Aravalli dağının kuzeydoğu sınırı Jumna nehri üzerindeki Dehli’dir. Bu silsilenin batısında ise, denizden yüksekliği 1722 metreyi bulan zengin granit kütlesiyle kaplı ve Batı Hindistan’ın kutsal *Olimpus*’u durumundaki

⁸ Frowde bu büyük çölün önemine dikkat çektiikten sonra bölgedeki nehirlerden bahsederek bunların Thar Çölü için ne kadar hayati bir önem taşıdığını ifade etmiştir. [On the north-west lies the Thar, the great desert of India, which from time immemorial has proved to be a more effective barrier to the advance of armies than the Indus itself. Overlying this ncient bed of a great primaeval sea are ranged sand-dunes from 50 to 100 feet high, in systemated curves, moving in slow procession in obedience to the westerly winds. For 300 miles this desert extends between the Aravallis and the Indus, arid, hot, and desolate, yet said to be bracing and wholesome beyond any other part of India. There is little vegetation and what there is chiefly concentrates in the neighbourhood of the cities of the desert, Jaisalmer and Bikaner. Only a single river bed of any importance is to be found in Western Rajputana, that of the Luni, which carries the drainage of the northern slopes of the Aravallis into the nearest corner of the Rann of Cutch. On the northern edge of the desert, the arid character of the plains merges into the prevailing feature of scrub-covered wastes which is characteristic of so much of the Punjab, On the south- west it is continued by the Thar and Parkar sands of Sind]. Bkz. H. Frowde, **The Imperial Gazetteer of India (The Indian Empire) I**, Oxford 1909, s.33-34.

⁹ İndus nehri hakkında daha fazla bilgi için bkz. G.W. Vyse, *Geological Notes on the River Indus*, **JRAS (1890)**, London 1890, s.317-324.

Abu Dağı yer alır. *Aziz Tepe* olarak adlandırılan bu dağın zirvesinde çoğu mermerden yapılmış tapınaklar vardır (R. Chauvelot, 1921: 56).

Ganj-Jumna nehirlerinin kolu olan Çambal ırmağının bulunduğu Aravalli'nin doğusu, Jaipur, Ajmer,¹⁰ Udaipur gibi şehirler ile tarihi Çitor kalesinin bulunduğu daha zengin toprakları ihtiva eder. Daha batıda ise, adeta bir denizi andıran Büyük Hindistan Çölü yer alır.¹¹ Bu çölün vaha kesimlerinde küçük Racput başkentlerinden (Bikaner gibi) bazıları bulunmaktadır. Bu kuru çölün hemen batısında da İndus nehri yer alır. Bu silsilede yer aldığını belirttiğimiz Abu dağının güneyi, Aravalli'nin zirvelerinden Kambey körfezine kadar irili ufaklı pek çok akarsu vardır.¹²

Ayrıca bu silsile ve hemen güneyinde yer alan yüksek tepeler, hem mineral hem de madenler bakımından oldukça zengin olup, bugün bile bölge için çok büyük bir önem arz etmektedir. Bu bakımdan burada yaşayan insanlar, hemen her türlü kaynağa sahiptir. Taş olarak, Kuvars kristali ve Taş kristali gibi değerli taş madenlerine sahiptir.

C.NEHİR VE AKARSULARI

a.Çambal Irmağı

Aravalli ve Vindhya silsilesi Kuzey Hindistan için çok büyük bir önem arz etmektedir. Bu bölge için can damarı sayılabilecek pek çok nehrin kaynağını bu silsile

¹⁰ Racputana'daki yöneticiler tarafından kışlak olarak kullanılan Ajmer, Batı Hindistan'ın en eski ve en görkemli şehirlerinden birisidir. Hıristiyanlığın ortaya çıkmasından yalnızca bir yüzyıl sonra kurulan bu şehir, denizden yaklaşık 1 000 metre yükseklikteki dağların korunaklı bir yerine inşa edilmişti. Oldukça yüksek ve sağlam surlar tarafından korunan Ajmer'in beş kapısı bulunmaktadır. Günümüzde 70 000 nüfusa sahip olup, üzerinde hâkimiyet el değiştirdikçe var olan sanat eserleri korunduğundan tam bir kültür mirası abidesidir. Özellikle şehrin Müslüman hâkimiyetine girmesinden sonra çehresi değişmiş ve günümüze kadar varlığını sürdüren pek çok cami bu dönemde yapılmıştır. Ayrıca pek çok cami ve tapınağın bir arada bulunması da medeniyetler arasında gerçekten bir sentez ve tekâmülün olduğunu göstermesi bakımından dikkate şayandır. Bkz. W.E. Curtis, **Modern India**, Chicago 1944, s.116; ayrıca bkz. R.M. Martin, **a.g.e.**, s.481.

¹¹ H.J. Mackinder, **a.g.m.**, s.20-21.

¹² Güneyde yer alan bu ikinci bölge, Rajsamand, Banswara, Dungarpur, Kota, Bandi, Baran, Jhalavar, Bhilwara, Tonk, Dausa, Dholpur, Karauli, Bharatpur ve Alwar gibi bölgeleri ihtiva eder. Bölge, kaynağını çoğunlukla Aravalli dağlarından irili ufaklı akarsularla beslenir. Bu nehirler genellikle yaz aylarında su ihtiyacını gidermek için kullanılır. Buranın daha güneyi ise, *Medput* ya da *Mewar* olarak bilinir. Bkz. R. Hooja, **a.g.e.**, s.9.

teşkil eder. Çambal ırmağı bunlardan birisi olup kaynağını Vindhya'dan alırken üzerinde büyüklü küçüklü çok sayıda şelaleyi bulundurur (J. Tod, 18) ve önce Yamuna nehrine sonra da bunun vasıtasıyla Ganj nehrine dökülür. Böylece suları Ganj nehriyle Bengal körfezine ulaşır (R. Hooja, 14).

Esasen bu nehrin suları, Çambal, Çambela ve Gambhir gibi üç ırmağın birleşmesiyle çoğalır ve zaman zaman da parçalanarak etrafa kol verir. Bu büyük ırmak, Racistan'ın kuzeydoğusunu suladıktan sonra, Agra'ya ulaşmadan doğuya yönelir ve Yamuna nehrine birleşir (J. Tod, 18). Kat ettiği toplam yolun beş yüz milden daha fazla olduğu bu nehir, özellikle tarımda sulamada kullanılmaktadır.¹³

b.Luni Irmağı

Kaynağını Aravalli silsilesinden alan Luni ırmağı, diğer bazı küçük akarsularla birleştikten sonra (J.R. Mcintosh, 1911: 12), önce Barmer'e ulaşarak Marwar bölgesini sular, sonra güneye yönelerek Umman denizine (Arap denizi) dökülür. Luni mevsimlik bir nehir olup debisi yılın belirli zamanlarında yükselir. Bu nehrin yine çoğu mevsimlik olan birkaç kolu vardır.¹⁴

Aravalli'nin batısında yer alan bu ırmak "Tuz Nehri" olarak bilinir ve uzunluğu üç yüz milden daha fazladır. Aravalli'nin kuzeybatısında sürekli akan bir nehrin bulunmaması, bölgede akan tek nehir olması sebebiyle Luni'nin önemini bir kat daha artırmaktadır. Ancak bunun suyunun tuzlu olmasından dolayı bu nehrin suyundan yararlanılması çok kısıtlıdır. Buna rağmen denilebilir ki Luni nehri bölgenin can

¹³ Çambal nehri Sanskrit literatüründe Madhya Pradesh'de bulunan Mhow yakınlarında yükselen ve kaynağından çıktıktan sonra 320 km. Racistan'dan geçen Carmanvati ile özdeşleşmiştir. Bkz. R. Hooja, **a.g.e.**, s.15.

¹⁴ Lilri, Racpur, Guhiya, Bandi, Sukri, Jawai ve Jocri bunlardan bazılarıdır. Kuzey Hindistan'da bulunan bu çayların fazla derinliği yoktur ve debileri de azdır. Bkz. R. Hooja, **a.g.e.**, s.14.

damarıdır.¹⁵ Ayrıca bu coğrafyada yağmurların çok yetersiz oluşu buranın ölü bölge olarak adlandırılmasına sebep olmuştur.¹⁶

c.Banas Irmağı

Kumbhalgarh'ın 5 km. yakınından yine Aravalli dağından doğan Banas nehri, Udaipur'un kuzeybatısından yaklaşık kırk mil aktıktan sonra güneydoğudaki köşeden Ajmer'e ulaşır. Ancak yağmurların çoğaldığı zamanlarda suyu artan bu nehir (C.C. Watson, 2), Rameshwar'a ulaştıktan sonra Çambal nehrine katılır.¹⁷ Udaipur, Bhilwara, Tonk ve Sawai boyunca aktıktan sonra Berach ve Kothari nehirlerinin de Banas'a katılmasıyla suları daha da fazlalaşır. Böylece nehir güneyde Gogunda platosuna ulaşır (R. Hooja, 15).

d.Berach Irmağı

Berach, Udaipur'un zirvesinden kaynağını alır. Buradan önce doğuya sonra da kuzeydoğuya yönelerek Çitorgarh'a ulaşır. 200 km. yol aldıktan sonra, Mandalgarh'ta Banas'a birleşir. Berach nehrinin geçtiği vadi çok sarp ve oldukça derindir. Bu sebepten nehirde ulaşımdan yararlanmak zordur. Hatta nehir yer yer de geçit vermez. Bu nehrin üç ana kolu bulunur. Bunlar, Wagli, Wagan ve Gambhiri'dir. Güney ve kuzey yönde akan bu nehirlerin hepsi de birbirine paraleldir (a.g.e., 15).

¹⁵ B. Allebin, *Middle Palaeolithic Culture, History of Civilizations of Central Asia I (The dawn of Civilization: earliest times to 700 B.C.)*, (nşr. A.H. Dani-V.M. Masson), UNESCO 1992, s.72.

¹⁶ Hindistan'ın, coğrafya bakımından, en büyük özelliği yağmurlarıdır. Bu ülkede hayat, muson (mevsimden bozma) yellerine ve onların yağdırdıkları yağmurlara tâbidir. En önemli olan güneybatı rüzgarlarının yağdıkları yaz yağmurlarıdır. Yerine göre tarihi değişen ve yazın birkaç hafta veya bir iki ay süren ve sağanak gibi düşen mevsim yağmurları sırasında her taraf yeşillenir, ürünler biter ve sonra hemen her yer kuraklaşır. Diğer taraftan bu yağmurlar, deniz ve dağların durumuna göre bol veya kıt olur. Dağla üzerinden yağmurlu rüzgâr gelen diniz arasında bulunan yerler çok yağmur alırlar. Ancak, kendileriyle bu denizler arasında önemli dağlar bulunan yerler ise daha az yağmur alırlar. İşte Racistan coğrafyası bu ikinci gruba girmekte yıllık yağış miktarı ve yağış zamanı değişiklik arz etmektedir. Bkz. Bayur, a.g.e., s.3-4.

¹⁷ Mewâr'ın başlıca şehirlerinden olan Banas nehri, kuzeydoğudan doğuya doğru akar ve doğu sınırında bulunan Deoli yakınlarında suları neredeyse tamamen azalarak Çambal'a katılır. Bkz. C.H. Payne, *Tod's Annals of Rajasthan (The Annals of Mewâr)*, London 1982, s.1 vd.

e.Kothari ve Khari Irmakları

Banas nehrinin diğerk iki büyük kolu Kothari ve Khari ırmaklarıdır. Kothari, Dewair yakınlarında Aravalli uzantısından doğar ve doğuya doğru yönelerek 145 km. yol aldıktan sonra Berach ile birlikte Banas nehrine katılır. Khari ırmağı ise, Deogarh'ın hemen kuzeyindeki tepeliklerden kaynağını alır. Bu ırmak kötü bir kuma sahiptir ve yılın büyük bir döneminde da kurudur (R. Hooja, 15).

D.İKLİM

Racisitan'ın büyük bir bölümünde sıcaklık hâkimdir. Özellikle yağmurların daha az düştüğü batı bölgede yaz aylarında sıcaklık belirgin bir biçimde artar. Bu sebeple, Kuzeybatı Racistanda bilhassa Thar Çölü etrafında yaşam oldukça zordur. Burada kumullar hâkim olduğu için toprağın verimi de düşüktür. Dolayısıyla Aravalli'nin batısında bitki örtüsünde ve türlerindeki azalma kendisini daha çok hissettirir. Bu bölgeye uyum sağlayabilen tek bitki darıdır. Aravalli'nin doğusunda sıcaklık çok aşırı değildir ve topraklar zengin olduğu gibi tarım da yaygındır. Bu bölgede yağmurlar daha düzenli olup, yıllık yağış miktarı batıya göre oldukça yüksektir. Ayrıca sulanabilen toprakların varlığı nehirlerin etkili bir şekilde değerlendirilmesine olanak vermiştir (G. Patterson, 244).

İKİNCİ BÖLÜM

RACPUTLAR'IN MENŞEİ MESELESİ VE ORTAYA ÇIKIŞLARI

A.RACPUT KELİMESİ VE ANLAMI

Racput kelimesi ve bu kelimenin anlamı konusunda birbirinden farklı iddialar mevcut olmakla birlikte, hemen bütün kaynaklarda kelimenin anlamı konusunda ileri sürülen görüşlerde aşağı yukarı benzer ifadeler yer almıştır. Bu bakımdan kelimenin ne anlama geldiği sorusu çok fazla tartışma konusu olmamış, bütün tartışmalar genel itibarıyla Racputların kökenlerinin ne olduğu sorusu üzerinde yoğunlaşmıştır. Racput kelimesinin mefhumu konusundaki en yaygın görüşlerden birisi Sanskrit edebiyatında *Kralın Oğlu ya da Raca'nın Oğlu* manasında kullanılmakta olduğudur (B.N.Ramusack, 2004: 13; B.Stein, 95).

Bu hususta bazı kaynaklarda *Kral Soyundan Gelen Kimse* manasında kullanılırken, bu kelimeyle Vedik ya da Puranik literatüründe Kışatriyalar için kullanılan *Rajanya* kelimesi arasında da bağlantı kurulmuştur (R. Hooja: 172). Yine bazı kaynaklarda Racputların kendilerine *Güneşin Çocukları* manasında Racput dedikleri ifade edilirken¹ bazılarında da *Rajaputra Raca'nın Oğlu* adıyla zikredilmişlerdir.²

Görüldüğü gibi Racput kelimesinin sözcük manası bazı görüş ayrılıkları olsa da aşağı yukarı benzer ifadelerdir. En Umumî kullanılışıyla kelime *Kralın Oğlu* manasına gelirken biz şimdi esas tartışmaların yapıldığı “Racputların Menşei” bahsine geçmek durumundayız.

¹ M.Martin, *The Indian Empire, III*, London 1955, s.37.

² Rajaputra, göçebe toplumun eski geleneklerine göre yönetici ailedeki en küçük kardeşe verilen isim olarak kaydedilmiştir. Bkz. J. Tod, *a.g.e.*, s.XXXII; T. H. Holdich, *a.g.e.*, s.204.

B.RACPUTLAR'IN MENŞEİ MESELESİ

Racputların menşei meselesinde, özellikle Hindistan tarihçileri arasında çok önemli bir tartışma olup, bugün halâ daha bu konuda müsbet bir neticeye varılabilmiş değildir (R. C. Dutt: 150) Pek çok seçkin otorite onların Sakalar'dan (B.Stein: 92 vd.) ve sonraki yüzyıllarda önemli sayılarıyla Batı ve Kuzey Hindistan'da³ yerleşen bölgenin diğer istilacılarından türediklerini söylemeyi sürdürmektedirler.⁴ Ancak kaynakların genelinde ifade edilen bir husus vardır ki, o da Racputların, Akhun Devleti'nin VII. yüzyıl başlarında ortadan kalkmasından sonra Kuzey Hindistan' da tarih sahnesinde görünmeye başladıklarıdır.⁵ Hatta bazı kaynaklar kuzeydeki bu dağılma ve parçalanmayı Racputların siyasi bir güç olarak yükselmelerine bağlarlar.⁶

Esasen bazı çetin dağ ve tepeleri kapsayan ve yerine göre sık veya seyrek vahalı büyük bir çöl olan Racastan (Racputana) ahalsinin, yani Racputların bir kısmının kuzeybatıdaki bazı elverişli geçitlerden gelerek (J.M.Thoburn, 1907: 26) Hindistan'ın türlü bölgelerine egemen olduktan sonra, devletleri dağılan ulusların torunları olduğu az çok kabul edilen bir yöndür. Bu gibi ulusların boyunduruk altına girmek istemeyen kısımlarının Racastan içine çekilip, oradaki vahalara yerleştikleri ve bu bölgedeki dağ ve tepeleri berkittikleri, yine kabul edilen bir yöndür (Bayur: 87). Hatta Türkistan'dan kuzey Hindistan'a gelen Hunların Racput statüsü için din değiştirdikleri yani dönme oldukları bile iddialar arasındadır.⁷

³ Kuzey Hindistan'ın coğrafi hudutları, Vindhya Dağları ile Himalayalar arasında yaşayan bölgenin en eski yerleşimcileri, onların yönetim sistemleri ve kuzey Hindistan hakkında bilgi veren en eski metinler hakkında genel olarak bkz. J.F. Hewitt, *Notes on the Early History of Northern India*, **JRAS**, (1888), s.321-365.

⁴ R. C. Dutt, **a.g.e.**, s.150.

⁵ R. Thapar, **The Penguin History of Early India (from the origins to and 1300)**, London 2002, s.418.

⁶ Bu noktada Racputların ortaya çıkışları Beyaz Hun (White Huns)'ların Kuzey Hindistan'da yerleşmelerinin tabî bir sonucu olduğu ileri sürülmektedir. Bkz, A.F.R.Hoernle, **A History of India**, Calcuta 1906, s.61.

⁷ B. Stein'e göre böyle bir dönüşüm ya da dönmelik müşterekti yani topluca yapıyordu. Bu maksat için yazıcılar ve Brahman ait dinsel törenleriyle bir takım unvanların tevdi edilmesiyle gerçekleşmekteydi.

Her ne kadar, bazı seçkin bilim adamları tarafından Racputlar'ın Hindistan'ın yerlileri olarak Kışatriyalar'dan geldikleri ileri sürülse de⁸ Akhun ve atlı göçebe bozkır kültürüne sahip⁹ Asya Türklerinden geldiklerine dair güçlü kayıtlar vardır.¹⁰ Bahsi geçen kabileler Akhun (Eftalit) Devleti¹¹ zamanında bu devlet içerisinde aktif görevler olarak Kuzey Hindistan tarihinin şekillenmesi ve biçimlenmesinde etkili olmuşlar,¹² ancak bu devletin ortadan kalkmasından sonra bölgeye dağılarak, kendi krallıklarını kurmuşlardır (E.J. Rapson: 528). Kaynakların ifade ettiğine göre Racputlar'ın kendilerini bu politik arena içine atarak küçük krallıklar ve prenslikler kurmaları, aynı zamanda kendi aralarında başlayacak olan rekabet ve düşmanlığın da temelini atılması anlamına gelmekteydi. Dolayısıyla ileriki tarihlerde kendileri nazarında Hindistan için büyük bir tehdit olarak addettikleri yeni fatihlere (Gazneliler, Gurlular zikredilebilir) karşı birleşmeleri ve ortak hareket etmeleri mümkün olmamıştır (A.F.R.Hoernle: 61).

Bu bilgilerden sonra, Racputların menşeleri hususunda ileri sürülen görüşleri, bu iddiaların dayanak noktalarını ve kendilerinin iddia ettikleri efsaneleri tek tek ele alalım.

Brahmanlar onların hizmetlerine karşılık olarak bu unvanlar yanında kanunla oluşturulmuş ödüller de verirlerdi. Göçlerin büyümesi sürecinden ve Racputların içine başka bölgesel gurupların intikal etmesi sonucunda yeni topluluklar şekillenmekteydi. Pratihalar, Guhilalar ve Chahanamahlar bunlar arasındadır. Bkz. B.Stein, **a.g.e.**, s.115.

⁸ J. Murray, **a.g.e.**, s.58; E.J. Rapson, *Indian Native States After the Period of the Maurya Empire*, **Cambridge History of India I**, (nşr.E. J. Rapson), Cambridge 1921, s.528.

⁹ Türklerin ilk çağlarda Orta Asya (Türkistan)'nın isteklerinde hayat süren atlı kavimler oldukları bugün için aşağı yukarı tespit edilmiş bir gerçektir. N. Üçok, *Filoloji Bakımından Türkler ve Komşuları*, **AÜDTCFD, I/IV**, Ankara 1942, s.9; E. Memiş, **Eski Çağda Türkler**, Konya 2002, s.43; ayrıca bkz. D. Sinor, *Introduction: the concept of Inner Asia*, **The Cambridge History of Early Inner Asia**, (nşr. D. Sinor), Cambridge 1990, s.1-19.

¹⁰ H.G. Rawlinson, **India A Short Cultural History**, London 1937, s.199.

¹¹ Akhunlar (Eftalitler-White Huns) hakkında tafsilatlı bilgi için bkz. T.W. Kingsmill, *The Migrations and Early History of the White Huns; principally from Chinese Sources*, **JRAS**, (1878), s. 285-304.

¹² Giriş bölümünde de izâh ettiğimiz gibi, V. yüzyılın sonları ile VI. yüzyılın başlarında Akhunlar'ın Gandhara bölgesi başta olmak üzere, Kuzey Hindistan'a çeşitli akınlar düzenledikleri görülmektedir. Takriben 477 yılında, Gandhara'da hakimiyet süren Kidaritler (Kidaritler'in menşei ve sonraki gelişmeler hakkında bkz. E.V. Zeimal, *The Kidarite Kingdom in Central Asia*, **History of Civilization of Central Asia III.**, (nşr. B.A. Litvinsky), Unesco 1996, s.119-134.) bu yeni akıncılara karşı Çin'e bir elçilik heyeti gönderdilerse de, 520'li yıllarda Gandhara'yı ziyaret eden Çinli hacı Sung-Yun'un kayıtlarında Akhunlar'ın burayı ele geçirerek kendi yönetimlerini kurduklarından bahsetmesi, söz konusu girişimin başarısızlıkla sonuçlandığını açıkça teyit etmektedir. Bkz. B.A. Litvinsky, *The Hephthalite Empire*, **History of Civilization of Central Asia III.**, (nşr. B.A. Litvinsky), Unesco 1996, s.141-142.

a.Kşatriyalar'dan Geldiklerine Dair İddialar

Esasen VII ve VIII. yüzyıllarda Kuzey Hindistan'ın tarihine hâkim olan bir gurup olarak Racputlar, özellikle Racputlar'ın kim olduğu ve onların orijinlerinin ne olduğu sorusuyla meşgul olan ilim adamı ve tarihçiler tarafından araştırma konusu olmuştur.¹³ Hindistan tarihçilerinden bazıları, onları özellikle Vedik zamanlardaki Kşatriyalara¹⁴ kadar götürmektedirler. Burada, Brahman literatüründe ve kroniklerde Racputlar'a yüksek soylar tahsis edilmesi durumu meseleyi daha karmaşık hale getirmekte ve konunun anlaşılmasını zorlaştırmaktadır.¹⁵

Hindistan'da nazari olarak, geleneklere göre dört kast vardır.¹⁶ Bu dört model, en azından Gupta zamanlarına¹⁷ kadar hiyerarşik bir düzende devam eden ve sadece dini törenlerdeki aşamalarla ilgili olmayan, Brahmanlar, Kşatriyalar, Vaysiyalar ve Südralar'dan oluşmaktaydı. Bütün sosyal ve ekonomik kanunlar bu modele göre düzenlenirdi.¹⁸ Racputların da bu guruptan Kşatriyalardan geldiklerine dair bir takım görüşler mevcuttur (H.G. Rawlinson: 199; W. W. Hunter: 43-44). Bu görüşün savunucuları arasında ünlü Hindistan tarihçisi R.S.Sharma vardır. O'na göre, erken ortaçağlarda Kşatriyalar'ın yerleri Racputlar tarafından alındı. Rajanya, Rg Veda ve Vedik yazılarda tekrar tekrar gösterilmektedir. R.S.Sharma iddialarını şu şekilde

¹³ R.Hooja, **a.g.e.**, s.177; G.C. M.Birdwood, **SVA**, (nşr. F.H.Brown), London 1915, s.94 vd.

¹⁴ Antik Hindistan'daki Kşatriya kabileleri için genel olarak bkz. B.C.Law, **Some Kşatriya Tribes of Ancient India**, Calcuta 1924, s.1 vd.

¹⁵ Bu hususta Racput kelimesi de Kşatriyalar'la özdeşleştirilmek istenmiş ve bu kelimenin Kşatriya şefi ya da Jâgirdar'ın çocuklarını gayri meşru göstermek için kullanıldı. Fakat gerçekte "Kral Kanından Bir Çocuk" manasına gelen Sanskrit Rajputra kelimesinin bozulmuş bir şeklidir. Puranalar' larda yer bulan bu kelime, Bânâ' s Harşacharita' da "Yüce Kşatriya Doğumu" anlamında kullanılmaktaydı. Bu gerçek, 7 ve 8. Yüzyıllarda ve daha erken zamanlarda kelimenin kullanıldığını açıkça göstermektedir. Bkz. I.Prasad, **A Short History of Muslim Rule İn India**, Allahabad 1931, s.11.

¹⁶ Bu kastlar, **Brahmanlar**, yani dini bilgini ve ruhbanlar; **Kşatriyalar**, yani hükümdar, komutan ve askerler; **Vaysiyalar**, yani çoban, çiftçi ve tüccarlar; **Südralar**, yani aşağı tabakadan insanlar. Bunlar ilk üç kast üyelerine hizmet etmeye mahkûmdurlar ve dini kitapları okuyamazlar. Bkz. Bayur, **Hindistan Tarihi I.**, s.18; L.F.Rushbrook Williams, **India**, Oxford 1940, s.6-7; ayrıca bkz. F.D.Walker, **India and Her Peoples**, London 1922, s.27; R. Grousset, **A History of Asia**, New York 1963, s.25 vd.

¹⁷ E. Thomas, *The Epoch of the Guptas*, **JRAS**, (1823), s.524-551; T.R. Trautmann, *Length of Generation and Reign in India*, **Journal of American Oriental Society**, **LXXXIX**, (Temmuz-Eylül 1969), s.571.

¹⁸ Söz konusu bu modelin ortaya çıkması ve sistemin Kast' a dönüşmesi ve hatta Kast Sistemi' ne karşı Hindistan'da girişilen tüm hareketler için bkz. J.N.Farquhar, **The Crown of Hinduizm**, Madras 1920, s. 153 vd.

sürdürmektedir: “ Racanya, Dharmasütra’da ileri sürülen Varna sisteminde Kşatriyalar ile bir bakıma yer değiştirdi. Ortaçağlarda biz, sosyal sınıfta Racan ile bağlantılı Racputlar’a dikkat çekmekteyiz. Racput ya da Racaputralar tarafından Kşatriyalar’ın yer değiştirilmesi yeni bir olgu olarak düşünülebilir. Feodal çağda savaş daha önemli oldu ve çeşitli savaşçı tipler ve yöneticiler farklı yerlerden geldi (İndo-Aryanlar ve merkezi Asya insanları). Onların tamamı Kşatriyalar’ın görevlerini icra ederek yeni bir sosyal düzen üretmek için birleşti. Fakat Racputlar olarak bilinirler. Tabi bu Kşatriya sınıfının önemini kaybetmesi anlamında değildi. Bu bir Kşatriya’nın Raca ya da bir Raca’nın Kşatriya olarak adlandırılması durumu idi.”¹⁹

C.V. Vaidya, Racputların antik Hindistan’ın Kşatriyalar’ı ile tamamen aynı olduklarını (C.V.Vaidya, 1931: 7 vd) ve hatta Racputların damarlarındaki kanın ancak Kşatriyalarinki olduğunu göstermeye çalışmıştır.²⁰ Burada asıl olan, bazı kral otoriteleri için, ailelerin çeşitli arka planlarda yayıldığı bir periyotta, karakteristik tarihsel değişimin de ilerlemesiyle ilgili bir durum vardır. Bu hususta bazı kaynaklar kendilerini Brahmanlara kadar götürür.²¹ Hatta Racputların mevcut krallardan, topraklarını bağışlama yoluyla aldıkları iddia edilmektedir. Bu durum sık sık tekrarlanan bir terime, bir Brahman- Kşatriya terimine götürmekte ve atalarının *Brahma- Kşatra* olduğu iddiası için onları muktedir kılmaktadır.²² Bu noktada esas olarak şunu ifade etmek gerekir. Aslında Racputlar ya da onların bir kısmı Hindistan’a dışarıdan gelmişlerdir.²³ Ancak ortaçağlarda hükümdarların kendi ailelerini köklü ve saygın göstermek ve insanların gözünde kendi mevkilerini yüceltmek için bazı yollara başvurduklarını hatırd tutmakta

¹⁹ R.S. Sharma, **Early Medieval Indian Society**, Haydarabad 2001, s.25 vd.

²⁰ R.Hooja, **a.g.e.**, s.177.

²¹ R. Mukerjee, *Caste and Social Change in India*, **The American Journal of Society**, **XLIII**, (Kasım 1937), s.381.

²² Böyle hanedanlıklar erken yarımada bilinmektedir. Bunlardan bazıları Kşatriya statüsüne yükselmek ya da en azından kendileri için bir Kşatriya statüsü yaratmak için, şeflerinin direktifleriyle, orman kabilelerini işgal etmişlerdi. Bkz. R. Thapar, **a.g.e.**, s.418.

²³ J.C.Powel-Price, **a.g.e.**, s.20.

yarar vardır. Bu bakımdan Racputlar da kendilerini Kşatriya gibi, hele hele hükümdar, asker ve yönetici sınıfını temsil eden çok önemli bir sınıfa ait gibi göstermeye çalışmış olabilirler. Racputların antropolojik özelliklerini de göz önüne getirirsek eğer, bu ihtimalin hiç de küçümsenemeyecek derecede doğruluğu olabilir. Hindistan tarihçisi Romila Thapar, onların Kşatriya statüsüne yükselmek için şeflerinin öndeliğinde orman kabilelerini işgal ettiğini belirterek bu görüşü desteklemiştir.²⁴

Racputların Kşatriyalardan geldiklerini iddia eden R. S. Sharma, aslında Racputların dışarıdan geldiklerini ve zamanla Hindu kastları arasında yer ettiklerini ifade ederek özellikle onların Kşatriyalar'ın yerlerini aldıklarını belirtmiştir. Bütün bunlar olurken de Budizmin²⁵ önüne set çekilmiş, gelişmesi ve yayılması önlenmiş ama bunun yerine yeni gelişmelerin de gayretiyle Hinduizm desteklenmiştir.²⁶ Buradan onların meşelerinin Kşatriya olduğunu çıkarmamız çok zordur.

b.Efsane ve Mitlerde Racputlar

²⁴ Romila Thapar, Racputların bir kısmının da Racastan'da tesis edilen erken oligarşi ve şefliklerdeki klanların torunları olma ihtimallerinin de çok yüksek olduğunu ifade etmiştir. Bkz. R. Thapar, **a.g.e.**, s. 418.

²⁵ Budizm, M.Ö. VI. yüzyılda Hindistan'da Buda tarafından kurulmuş ve evrensel nitelik kazanmış bir dindir. Bu din, Hindistan'da doğmuş olmasına rağmen mensupları daha çok bu ülke dışında bulunan, günümüzde yaşayan büyük dinlerden ilk beşi içine girebilen bir özelliğe sahiptir. Şimdi mensuplarının sayısı 300-400 milyon civarında gösterilmektedir. Günümüzde en çok mensubu Hindistan, Çin, Mançurya, Moğolistan, Seylan, Tayland, Burma, Kamboçya, Laos, Doğu Bengal, Vietnam, Bhutan, Birmanya, Singapur, Malezya, Tayvan, Tibet, Kore, Japonya gibi Güney Asya ülkelerinde ve Uzak Doğu'da bulunmaktadır. Bazı Batı ülkelerinde özellikle yeni bir Budist mezhep olan Zen Budizm ilgi görmüş ve taraftar kazanmıştır (M. Hanefi Palabıyık, *Hint Dinleri ve İslam, Tarihte Türk-Hint İlişkileri Sempozyum Bildirileri, (31 Ekim-1 Kasım 2002)*, Ankara 2006, s.301). Diğer taraftan dinin kurucusu olan Buda'nın ve ailesinin menşei tartışma konusudur. Buda, Sakya'lar ailesinden geliyordu. Bu kelime, sonraları İç Asya'dan gelip Kuzeybatı Hind'i ele geçiren Sakaların adıyla karşılaştırılmıştır. Sakyalara ise kabile efsanelerinde, bir Saka ağacıyla ilgili olduklarını anlatırlar. Bunların ataları bir harem entrikası yüzünden vatandan kovulmuş, bir Saka ağacında kendine yeni bir yurt bulmuş ve sülalesini bu yeni ağacın adıyla adlandırmıştır. Buda ailesinin bu kabile efsanesi, Oğuzların kabile efsaneleriyle de karşılaştırılabilir. Biliyoruz ki, Oğuz karısını bir ağaç kovuğunda bulmuştur. Demek ki, Budist menşee efsanesinin en yakın akrabaları Şamancı, İç Asya Türklerinde görülmektedir (W. Ruben, *Budaizma'nın Menşei ve Özü, AÜDTCFD, I/V*, Ankara 1942, s.118; J.C.Powel-Price, **a.g.e.**, s.23-25); ayrıca Budizmin Maurya döneminde daha önemli olduğuna dair bkz. R. Thapar, **Asoka and the Decline of the Mauryas**, Oxford 1997, s.140 vd.

²⁶ R. C. Dutt, **a.g.e.**, s.150.

Racputların ekserisinin erken çağlarda “*Güneş ve Ay*”a²⁷ ait soy’dan geldikleriyle ilgili en eski kayıtlar Hindu yıllıklarında kaydedilmiştir.²⁸ R.S.Sharma, Ojha ve Vaidya ile bu mesele üzerinde hemfikirdir. Bu, Chand Bardai (Pritbuiraj-Raso) ve diğer Racastan kronikleri tarafından zikredilen Racputların kendilerini dayandırdıkları *Agni-Kula* hikâyesi idi.²⁹ Bu menşe efsanesine göre, Pratihara, Solanki (Chalukya), Parmar ve Chauhan (Chahamana) Racput kabilelerinin kökenleri aynı efsaneye dayandırılmıştır. Bunların hepsi kutsal bir ateşten mucize eseri olarak türemişlerdir.³⁰

Bu iddiaya göre, Racput klanlarının pek çoğunun Agni-Kula ve “ateş-doğum” şeklinde yaratılmalarıyla ilgili Puranik masalında kayıtlar bulunmaktadır (H.G. Rawlinson: 200). Fakat bu iddiada da Racputların Hindistan’ın yerlileri olarak hesap edilmeleri söz konusu değildir. Bu efsanelerde de Racputların kuzeyden geldikleri ifade olarak yer almaktadır. Böylece ilkel Pratihara, Solmanki, Chauhan ve Parmarlar (Parmar)’ın, biraz sonra ayrıntıları ile bahsedeceğimiz Abu (Ebu) Dağı³¹ üzerinde tutuşan kurbana ait ateşten dört ayrı yöne dağıldıkları hikâye edilmiştir.³²

Pencap’tan aşağıda, Racastan’ın hemen güneyinde bulunan Aravalli dağlarının batısında büyük Jaina tapınağıyla ünlü Abu Dağı vardır. 774 yılında büyük bir ateş

²⁷ Bu hususta geniş bilgi için bkz. B.H. Baden-Powell, *Notes on the Origin of the ‘Lunar’ and ‘Solar’ Aryan Tribes, and of the ‘Racput’ Clans*, **JRAS**, (1899), s.295-329.

²⁸ J.C. Marshman, **a.g.e.**, s.6.

²⁹ Sanskrit literatüründe bir tanrı adı olarak geçen *Agni* (ateş) hakkında bkz. G. Small, **A Handbook of Sanskrit Literature**, London 1866, s.147.

³⁰ Eğer gerçekten Pratihara, Solanki, Chauhan ve Parmarlar’ın VI. yüzyılda kökleştiği varsayılan bu menşe miti doğruysa, bu klanların yabancı ya da Hindistan dışı savaşçı guruplar olmadıklarını göstermektedir. Böylece de geleneksel Hindistan kökeni kabul edilir. Diğer taraftan da bu mitler doğru değilse o zaman da onların kuzeyden geldikleri kabul edilmelidir. Bkz. R.Hooja, **a.g.e.**, s.178.

³¹ Denizden yüksekliği yer yer 1722 metreyi bulan muazzam bir granit kümesi olan Batı Hindistan’ın kutsal “Olimpus” u durumundaki *Abu Dağı* bugünkü Racputana’nın merkezindedir. “Aziz Tepe” olarak adlandırılır ve bu dağın zirvelerinde pek çoğu mermerden yapılmış tapınaklar vardır. Bu tapınaklar günümüzden 3 bin yıl önce, Vimala Sah, Tejpala ve Vastupala adındaki tüccar prens olan üç kardeş tarafından yaptırılmış olup, tapınaklarda kullanılan malzemeler eski Mısırlıların giriştikleri gibi yüzlerce metredeki dağlar üzerinden taşınmıştır. Yine Mısır’daki gibi, çatılar sütun, direk ve kirişlerle desteklenmiş ve ayrıca kapı, pencere ve kemerlerde titiz bir mermer oymacılığı işlenmiştir. Bkz. W.E. Curtis, **a.g.e.**, s.114; ayrıca bkz. R. Chauvelot, **a.g.e.**, s.56.

³² R.C.Dutt, **A History of Civilization in Ancient India**, London 1893, s.164; J. Strachey, **India**, London 1894, s.309.

töreninde bütün Racput klanları Abu Dağı üzerinde toplandılar ve Kşatriya statüsünü kabul ettiler.³³ Söz konusu 36 Racput klanının bulunduğu kabileler Bardic (Bardik) geleneğini devam ettirmektedirler. Fakat listeler kaynaktan kaynağa farklılık göstermektedir. Yukarıda bahsettiğimiz dört klanın, Racastan'da Abu Dağı yakınlarında ateş çukurundan yükselen mitolojik bir figürden geldikleri iddia edilmektedir. Fakat bu hikâye Racput kabilelerinin yükselmesinden sonra icat edilmiş de olabilir.

Dört Racput kalanının (Pratihara, Solanki, Chauhan ve Parmarlar) (R. Mukerjee: 381) güney Racputana'daki Abu Dağı'nda Vasishtha'nın kurbanına ait kaynaktan geldiği Agnikula teorisi halen daha Racputlar arasında itimat bulmaktadır. Esasen Dr. Bhandarkar ve diğerleri bu mitte, Racputlar'ın yabancı kökenden oldukları teorisini doğrulamaktadırlar. Onlar, Agnikula mitinin Güney Racputana'daki sahnede ateş tarafından temizlenen bir ayini temsil ettiğine inanırlar ve bu sayede yabancıların kirlilikten arındığını, onların Kast Sistemi'ne girmek için uygun hale geldiklerine inanırlar.³⁴ Agnikula hikâyesi ile Prithviraja Rasau'da bağlantı kurulmuştur. Rasau, pek çok eklemleri kapsar ve bazen de efsanelerle tarihin birleşmesiyle içinden çıkılamayacak hale gelmektedir. Bu nedenle onun tarihi gerçekleri söyleyip söylemediğini bilemeyiz. Fakat şu ifade edilmelidir ki, hikâyenin uydurma karakteri apaçıktır. I. Prasad'a göre bu hikâyeyi kanıtlamak veya deliller ileri sürmek gereksizdir. Bu durum insanların kendi kökenlerini yüceltmek için giriştikleri çabalardan başka bir şey değildir.³⁵

³³ Paramaras' lar kitabelerde zikredilirler ki, onlar, Mount Abu'da kurbanına ait bir ateşte Rishi Vasishtha tarafından temizlenen ateş ailesi (Agnikula)' ne aittirler. H. Kulke- D. Rothermund, **A History of India**, s. 117.

³⁴ Hindistan'a kuzeyden gelen Aryalılar kendilerinden önce buralarda yaşayanlardan, dinlerini ve sosyal yaşayışlarını almışlardır. Zira meşhur Hind kast sistemi, eski kabile hayatının yeniye intibak etmiş şeklinden başka bir şey değildir. W. Ruben, *Hind'de Köy ve Şehir*, (Çev. N. Hızır), **AÜDTCFD, I/III**, Ankara 1942, s.39.

³⁵ I.Prasad, **a.g.e.**, s.13-14.

Upendra Nath Ball da, VII. yüzyılın sonlarına doğru kendilerini Racput olarak adlandıran yeni bir sınıfın ortaya çıktığını, VIII. yüzyıldan beri bu devletlerin yönetimde kalarak büyük bir güç kullandıklarını ve şimdiki Hindistan devletlerindeki prenslerin pek çoğunun Racput kökenli olduğunu ve bu kabilelerin kesinlikle dışarıdan geldiklerini ifade ederken, bahsi geçen menşe efsanesine de yeni bir görüş getirmektedir (Upendra Nath Ball: 216). Devamında U.N.Ball “şu anda Racputana’da bir efsane vardır. Buna göre, Tanrı Parasu Rama tarafından Kşatriyalar’ın tahrip edilmesinden sonra, Abu Dağı’ndaki bir tapıntaki ateşten dünyayı yönetmek üzere yeni bir Raca’nın geldiğine inanırlar. Onlar, Pratihara, Solanki, Parmar ve Chauhanlar’ı kapsayan Agnikula klanları olarak bilinirler. Fakat bu noktada inanılan şudur ki, Jatlar, Gurcaralar, Chauhanlar Solmankiler ve Gahlotlar’ın tamamı yabancı kökenlidir. Racputların orijinal evleri Abu Dağı etrafındaki bir ülke olan Racputana idi. Onlar yavaş yavaş Kuzey Hindistan’ın tüm bölgelerine yayıldılar ve Pencap’tan Bihar’a kadar hâkim krallıklar kurdular. Mesleklerindeki benzerlikler yeni bir homojen kültür tipinin doğmasına yol açtı. Onların tamamı savaşçıydılar ve şefleri için karşılıksız boyun eğmek ve itaat etmek zorundaydılar. Kan bağı eşitliğini kabul ederler ve tüm topluma ait olan gelenekleri vardır.” Şeklindeki ifadeleriyle daha önceki kaynaklarda mevcut menşe efsanesine yep yeni bir bakış açısı getirerek, aslında Racputlar arasında anlatılan bu hikâyeye göre onların Kşatriyalar ile bağlantılarının olmadığını savunmuştur.³⁶

Dr. Hoernle ise tek bir ailenin yani Parmara Racputlarının Şair Chand Bardai’den daha erken bir yüzyılda, Agnikula ya da Ateş-Irkı (soyu) efsanesine ait olabileceklerini söylemektedir. Bu efsanenin de XI. yüzyıldan daha önceye ait olamayacağını iddia

---

³⁶ Bu ifadelerle göre Ball, esasen Racputlar arasında bugün dahi anlatılan bu menşe efsanesinin doğru olabileceğini kabul ederken, Racputların bu hikâyedeki anlatıldığı şekliyle Hindistan Kökenli Kşatriyalardan geldiklerini kabul etmemektedir. Ancak menşe efsanesini, yeni bir dünya düzeni yaratma fikrine dayandırmakta bu sayede de efsaneye mefkûrevi bir anlam yüklemektedir. Bkz. Upendra Nath Ball, **a.g.e.**, s.216-217.

etmektedir.³⁷ Fakat efsanenin işaretlenen tarihten daha erken zamanlarda anlatıldığını yukarıda gördük. Ayrıca erken klasik “Tamil”³⁸ edebiyatında bu aynı efsane için bir gönderme vardır ve kutsal ateşten geldiklerini iddia eden eski şeflerin aileleri Hindistan’ın bir bölgesinde oldukları gösterilmiştir (S.K. Aiyangar, 1911: 390).

Görüldüğü gibi bahsi geçen efsanenin her kaynakta başka bir şekilde ifade edilmesi, hem bu efsanenin doğruluğuna gölge düşürmekte hem de konuyu içinden çıkılmaz hale getirmektedir. Özellikle Racastan kronikleri tarafından zikredilen bu menşe efsanesinin kanıtlanması şimdilik imkânsız gibi görünmektedir. Çünkü bu efsaneye ortaya çıktıkları iddia edilen dört klanın birden bire türemeleri, kanıt olarak ortaya atılan “mucize eseri” delili bunu kanıtlar niteliktedir. I. Prasad’ın da dediği gibi bu efsaneyi kanıtlamak için bir takım deliller ileri sürmek bile gereksizdir. Çünkü efsane kendi içerisinde tutarsızdır. Diğer taraftan da bu efsane bazen Racputlar’ın menşei meselesinde ileri sürülen diğer iddialara da dayanak noktası oluşturmuştur. Neticede yapılan modern araştırmalar göstermiştir ki, bu tür efsanelerin ortaya atılması, bu kesimlerin kendilerine yüce soylar tahsis etmesinden başka bir şey değildir.

c.Tük Soyu (Hunlar)’ndan Geldiklerine Dair İddialar

Racputların menşei konusunda özellikle Hindistan tarihçileri arasında çok önemli bir tartışma olduğunu, pek çok seçkin otoritenin onların Sakalar’dan ve sonraki

³⁷ Kitabelerdeki metinleri karşılaştırdıklarını ifade eden Dr. Hoernle efsaneyi şu şekilde anlatmaktadır: “Abu Dağı üzerinde Vishamitra zorla Vasishtha’nın ineğini çalar. Sonra aniden kutsal çukur (Agnikula)’dan bir kurtarıcı kahraman yükselir. Kahraman düşmanı yener ve ineği geri alır. Kahramana ödül olarak düşmanı öldüren anlamına gelen “Para-Marâ” adını verir.” Dr. Hoernle ifadelerinin devamında, bu aynı hikâyenin aslında Chand Bardai’de de bulunduğunu kaydetmiştir. Ancak onda, düşman Rakshasas’tır ve ineğin herhangi bir şekilde kurtarılması söz konusu değildir. A.F.R.Hoernle, *Some Problems of Ancient India*, **JRAS**, (1906), s.21.

³⁸ Tamil’ler çok eski çalışmalardır ve Agastiyar’ın 12 havarisinden biri tarafından yazılmıştır. Ancak yazarın inisiyatifinde yazıldığından tarihsel gerçeği ifade ettiği şüphelidir. Bazı örnekler için bkz. R.G.U. Pope, *Extracts from the Tamil, (Purra-Poul Venbâ-Malai) and (Purra-Nânnürrü)*, **JRAS**, (1899), s.225-271; ayrıca Tamil yazısı M.S. I. yüzyılda *Arikamedu* buluntularından bilinmektedir. Bkz. M.B. Emeneau, *Linguistic Prehistory of India, Proceeding of the American Philosophical Society*”, **XCVIII**, (Ağustos 1954), s.283 vd; H. Scharfe, *Education in Ancient India*, Leiden 2002, s.308 vd.

yüzyıllarda önemli sayılarıyla birlikte Batı ve Kuzey Hindistan'da yerleşen bölgenin diğer istilacılarından geldiklerini söylemeyi sürdürdüklerinden bahsetmiştik. Bu menşe meselesinde en önemli tartışmaların yapıldığı ve araştırmaların da özellikle yoğunlaştığı görüşlerden birisi belki de en önemlisi olan Racputların Hunlar'dan veya merkezi Asya'nın diğer fatihlerinden geldikleridir (B.N.Ramusack: 13). Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi Avrupalıların "Beyaz Hun" diye adlandırdıkları Akhunlar (Eftalitler) takriben MS. 460' larda Hindikuş Dağları'ndan aşağıya gelerek,³⁹ Hindistan tarihinin bundan sonraki gidişatına büyük bir etkiye bulundular. Kısa sürede bölgede buluna Gupta İmparatorluğu ile siyasi, askeri manada süratle mücadeleye girmişlerdi. Akhun hükümdarı Toraman (484-515) kısa sürede bölgeyi istila etmeye başlayacak ve halefi Mihirakula (515-?-550) zamanında Gupta Devleti dağıtılarak, Kuzey Hindistan tamamen ele geçirilecektir.⁴⁰

Batı Göktürk- Sasani ittifakı sonunda 557 yılında Afganistan'daki hakimiyetlerini kaybeden Akhunlar kısa süre sonra yıkılmaya yüz tutacaktır. Bununla birlikte Hun adını taşıyan birtakım oymak ve uluslar birkaç yüzyıl daha varlıklarını devam ettirecekler⁴¹

³⁹ Akhunlar hakkında önceki bölümde verdiğimiz bilgilere ilaveten, kendi alanında otorite olarak kabul edilen ünlü tarihçi Denis Sinor' a göre Heftalitler hakkında yapılan araştırmalar çok yetersiz olup bugün hala daha onlar hakkında bilinenler sınırlıdır. D. Sinor Heftalit (Akhun)'ler hakkındaki görüşlerini şu şekilde ifade etmektedir: "Akhun uygarlığı konusunda pek az şey bilinmektedir. Araştırmacıların çoğu, Heftalit dilinin irani bir dil olduğunu sanıyorlarsa da bu dilin gerçekte ne olduğu konusunda bir fikir birliğine de varılmış değildir. Heftalitlerin kullandıkları yazı ile ilgili kanıtlar da çelişkilidir. 520'de Heftalitleri ziyaret eden Budist hacılar Song-Yun ve Hsüan-Tsang'a göre onların yazıları yoktu. Bu arada, Heftalitlerin Yunan alfabesinin kaba bir biçimini kullandıklarını gösteren sikkeler ve yazılar gibi kanıtlar da vardır. Heftalitlerin dini ile ilgili kayıtlar da tutarlı değildir. Song-Yun ile Hiuen-Thsang, şartıcı bir şekilde onların Budizm'e inanmadıklarını bildirirler. Oysa, Heftalitlerin kontrolleri altındaki bölgelerde Budizmin yayılmış olduğunu gösteren pek çok arkeolojik kanıt vardır. Heftalitlerin genel yaşam biçimleri ve fiziksel görünüşleri ile ilgili bilgileri özel bir dikkatle gözden geçirmek gerekir. Çin kaynaklarına göre, Heftalitlerin şehirleri yoktu, çadırlarda yaşıyor ve göçebe bir hayat sürdürüyorlardı. VI. yüzyıl ortalarında yazan, Caesarca'lı (Filistin' de) Prokopios'a göre, Heftalitler gerçekte olduğu gibi adları bakımından da Hunların soyundandırlar." Bkz. D. Sinor, *Kök-Türk İmparatorluğunun Kuruluşu ve Yıkılışı, Erken İç Asya Tarihi*, (nşr. Talat Tekin), İstanbul 2000, s.402-403.

⁴⁰ H.Prasad Sastri, *A Short History of India*, Bombay 1907, s. 29 vd; J.C.Powel-Price, *a.g.e.*, s.78 vd; P. K. Davis, *Encyclopedia of Invasions and Conquests (from ancient times to the present)*, USA 1996, s.49.

⁴¹ Dr. Smith, Hun göçerlerinin etkileri üzerinde uzun uzun izâhlar yapmakta, onların Hindu kurumlarını ve idare mekanizmalarını tahrip ettiklerini gözlemlemektedir. Bkz. V.A. Smith, *a.g.e.*, s.425; E. J. Rapson, *a.g.e.*, s.304-567.

ve daha sonra Kuzey Hindistan'da büyük bir devlet kuracak olan Harşa bu Hunlarla savaşacaktır.⁴² Akhunlar'ın V. ve VI. yüzyılda Hindistan içlerine kadar yaptıkları bu hareketleri, sadece Hindistan tarihine değil, Asya ve Avrupa tarihlerine de neticeleri itibarıyla çok büyük bir etki yapmıştır. İşte bu etkilerden en önemlisi, devletin yıkılmasından sonra Hun bakiyelerinin Kuzey Hindistan'a dağılarak yeni sosyal organizasyonların oluşmasına hazırladıkları zemindir.

Racput kabilelerinin bazılarının Türkistan hatta Türk menşeli olduklarına dair güçlü kayıtlar vardır.⁴³ Yukarıda Racputların VIII. yüzyılda Aryan Hindular arasında hesap edildiklerini görmüştük. Şimdi de Racputların Türkistan coğrafyasından Hindukuş Dağları'ndaki elverişli geçitler vasıtasıyla⁴⁴ Kuzey Hindistan'a gelip gelmedikleri veya gelmişlerse nasıl geldikleri sorularına cevap aramak durumundayız.

Dr. H.H. Wilson, onların daha eski tarihlerde olmak üzere Sakalar'dan⁴⁵ ve diğer istilacılardan geldiklerini belirtmiştir ki, bahsi geçen bu istilacılar, Vikramaditya zamanından önceki yıllarda Hindistan içlerine kuzeyden gelmişlerdi.⁴⁶ Bu bağlamda G. Ojha, Racputların Kşatriyalardan geldiğini ileri sürmekle birlikte, O, bu kategoride sadece Surya (güneş), Chandra (ay) ve Puranaslar gibi Hindistan içi gurupları değil,

⁴² Bayur, **a.g.e.**, s.87.

⁴³ H.G. Rawlinson, **a.g.e.**, s.199; I. Prasad, **a.g.e.**, s.11; V. A. Smith, **a.g.e.**, s.278; R. Thapar, **The Penguin History of Early India (from the origins to and 1300)**, s.418; J. Murray, **a.g.e.**, s.58.

⁴⁴ Her ne kadar bazı coğrafyacılar tarafından İndus Nehri, kuzeybatı Hindistan'ın doğal sınırı olarak kabul edilmekte ise de, gerçek sınır, Hindukuş Dağ silsilesidir ve en eski çağlardan itibaren Hindistan'a kuzeyden girmeye çalışanlar hep bu dağ silsilesindeki elverişli bazı geçitleri tercih etmiş ve kullanmışlardır. Bu geçitler ve bu geçitlerin tüm özellikleri hakkında tafsilatlı bilgi için bkz. H.T. Prinsep, *Note on the Passes into Hindoostan from the West and Northwest and the use made of them by different Conquerors*, **Journal of the Asiatic Society of Bengal (JASB)**, II, (Ocak-Haziran 1842), Calcuta 1842, s. 532-552.

⁴⁵ R.C. Dutt, **a.g.e.**, s.164; R. Grousset, **a.g.e.**, s.43.

⁴⁶ Sakalar, M.Ö. VI. yüzyılda günümüzdeki Taşkent ile Issık göl arasında yerleşik bir vaziyette bulunuyorlardı. M.Ö. II. yüzyılın başlarında Hun Baskısı karşısında tutunamayan Yüe-Çi'lerin Türkistan'ın batı kısımlarına kaymaları üzerine, bölgedeki Sakaların bir kısmı bunlara iltihak ederken geriye kalanlar güneye göçmek zorunda kaldı. Bunların bir bölümü Keşmir'e geçerek orada bir devlet kurmuş ise de esas büyük gurup Ceyhun üzerinden, Merv-Herat yoluyla M.Ö. 150 ile 100 yılları arasında Kuzey Hindistan'ın Gandhara bölgesine, yani bugünkü Sicistan'a ulaşacaklardır. Hindistan'a inerken Partları mağlup eden Sakalar, kralları Mauses ve onun halefi I. Azes yönetiminde Gandhara'dan Hindistan'ın orta kesimlerine ve kuzeyine yayıldıkları gibi, güneyde de, sınırları Mathura, Uccain ve Saurashtra'nın büyük bir bölümüne ulaşan dev bir imparatorluk kurdular. Bkz. Cöhce, **a.g.e.**, s.5.

aynı zamanda Hindistan dışı gurupları da yani Kuşan⁴⁷ ve Sakalar'ı da sınıflandırmıştır (R. Hooja: 178). Bu konuda James Tod ise bir taraftan Racputların Sakalardan geldiklerine dair delilleri göstererek bu görüşün doğruluğunu ortaya koymaya çalışırken, diğer taraftan da, gelenek, kanun ve yaşam şeklindeki bazı benzerlikleri ileri sürerek Sakalar'ın aslında Moğol oldukları gibi tarihi gerçeklikle bağdaşmayan mesnetsiz başka bir iddiayı ortaya atarak konuya açıklık kazandırmaktan öte daha da karmaşık hale getirmiştir.⁴⁸ Ancak J. Tod'un eserinin editörü ve aynı zamanda esere bir önsöz yazan William Crooke, Racput klanlarının pek çoğunun M.Ö. II. yüzyılın ortalarında başlayan Saka ve Kuşanlar'dan ya da daha kesin olarak, M.S. V. yüzyılın sonlarına doğru (480) Gupta İmparatorluğu'nu yıkan Beyaz Hunlar (White Huns-Akhun)'dan geldiklerini ifade etmiştir.⁴⁹

Akhunların bakiyeleri olarak Racputların engin Racastan bölgesinde yükselmesi, onların Hindukuş'tan aşağı gelerek Sabaras, Pulindas ve Bhils gibi yerli kabileleri yerlerinden etmeleriyle ve önemli tarım yerleşmelerine hâkim olmalarıyla olmuştur. Tabi aynı zamanda küçük egzogami klanları içine giren Racput kabilelerinin daimi bir kısmı, evlilik anlaşmalarında karışık bir sistemin de gelişmesine sebep oldular. Bu döngü Racput liderlerinin erimesine yol açtığı gibi bugünkü Racastan'ın karakteristik

⁴⁷ M.S. I. yüzyılın ortalarında kuzeybatı Hindistan'a yönelen Kuşanların üçüncü hükümdarı olan **Vima Kadphises** (J. Allan, *A New Kushan Coin, The British Museum Quarterly*, VIII/2, (Kasım 1933), s.73.)'den sonra Kuşan tahtına geçen **Kanişka** (M.S.78-101 veya 120-144), Çi-Çi Kağan (öl. M.Ö.36)'dan itibaren pek çok Türk hükümdarının yapmak isteyip de bir türlü gerçekleştiremediği Hindistan ile Türkistan'a aynı anda hakim olma düşüncesini gerçekleştirmiş olmalıdır (Cöhce, **a.g.e.**, s.7). Büyük Kuşan hükümdarı Vima Kadphises'e ait olduğu belirtilen bir sikkede Kadphises Hindistan yöneticisi fakat Türkistan hükümdarı olarak betimlenirken (J. Allan, *A New Kushan Coin*...", s. 73.), Kanişka da Türkistan ile bağları kesmemiş ve sadece Hindistan işleriyle değil aynı zamanda bölgenin bütün meseleleriyle ilgilenen bir hükümdar olmuştur (Cöhce, **a.g.e.**, s.7).

⁴⁸ J. Tod Racastan'ın ünlü tarihçisidir ve Racastan üzerine üç ciltlik meşhur eseri vardır. Racputların Sakalardan geldiklerine dair iddianın sahibi olarak çok önemli izâhlarda bulunmuştur. Bu konuda geniş bilgi için bkz. J. Tod, **a.g.e.**, s.73.

⁴⁹ **a.g.e.**, s.XXXI; V. Bryce, **The Book of History (from the earliest times to the present)**, III, London 1915, s.1204; ayrıca bkz. J.T. Wheeler, **A Short History of India and of the Frontier States of Afganistan, Nipal and Burma**, London 1880, s.133 vd.

sitili olan Racput kültürünün de yükselmesini sağladı.⁵⁰ Bu cümleden olmak üzere, R.S. Sharma'nın da ifade ettiği gibi, aslında Racputlar'ın kuzeyden geldikleri, zamanla Hindu kastları içerisinde özellikle de kendi yaşam tarzlarına en uygun konumda bulunan Kşatriya statüsü içerisinde yer ettikleri gerçeği çıkarılabilir.⁵¹

Eski Türkçe'de Koyun (Koyunlu) manasına gelen **Hun** (Hunâ) adı (Orhan G. Kutalmış, 2003: 147), geç Sanskrit literatüründe, kuzey batıdan gelen bir yabancıyı göstermek için kullanılmıştır (V. A. Smith: 278). Bazı kaynaklarda pek çok Racput kabilesinin aslında İndus Nehri dolaylarına batıdan geldikleri ve hassaten de yukarıda malûmat verdiğimiz Akhunlar (tam anlamı Akkoyunlular)'dan geldikleri işaret edilmekle birlikte,⁵² bazılarında ise, "Kral" olarak adlandırılan **36 Racput Klanı**'nın sadece birisinin adının Hun olduğu iddia edilmiş (V. A. Smith: 278), hatta Racputların bahsi geçen "Şahane" sayılan oymaklarından birinin adının **Huna** olduğu belirtilmiştir. Y.H. Bayur, bu oymağın Hunların soyundan geldiğinin kolaylıkla kabul edilebileceğini ifade etmiştir.⁵³

V.A. Smith bu hususta, "Esasen bu Racputların bir klanına Hunlar isimlerini vermişlerdi. Ancak Hun teriminin tam anlamındaki bu belirsizlik bazı şüpheleri artırmaktadır. VI. yüzyılın sonlarında VII. yüzyılın başlarında Harşa (606-647)'ya karşı kuzeybatı önlerinde bu savaşçı klanlar çok çetin mücadeleye girişmişlerdi. Ancak şu ifade edilmelidir ki, Mihirakula (515-?-550)'nın ölümünün ellinci yılı içinde yani 600'

⁵⁰ H. Kulke- D. Rothermund, **a.g.e.**, s.117-118; U. N. Ball, **Ancient India**, s.216; W. Frazer, **A Literary History of India**, s.253.

⁵¹ R.C. Dutt, **Epochs of Indian History- Ancient India..**, s.150; Tarihten önceki iptida köylüler arasında vakıa kan davası, kafa avcılığı ve çobanlarla avcılar arasında vukubulan eşkıyalık veya ara sıra köylere çapulculuk vardı. Dolayısıyla bu devirlerde bir mefkûre dahilinde cereyan eden fetih savaşları yoktu [Walter Ruben, "Hind' de Köy ve Şehir", s.37]. Y.H. Bayur'un da ifade ettiği gibi Hindistan'daki Racputların vuruşkan, savaşçı, fatih ve çetin olmaları ancak onların damarlarında Türk kanı bulunmasıyla izâh edilebilir (Bayur, **Hindistan Tarihi I.**, s.11). Dolayısıyla Racputların Kşatriya (yani hükümdar, komutan ve askerler) sınıfı içerisinde kendilerine yer bulmaları tesadüf değildir.Bkz. **a.g.e.**, s.18.

⁵² J. Murray, **a.g.e.**, s.58; H.G. Rawlinson, **a.g.e.**, s.199; R.S. Sharma, **a.g.e.**, s.25; R. Thapar, **a.g.e.**, s. 418; I. Prasad, **a.g.e.**, s.11; Upendra Nath Ball, **Ancient India**, s. 216; H. Kulke- D. Rothermund, **a.g.e.**, s.117-118; B.N.Ramusack, **a.g.m.**, s.13.

⁵³ Bayur, **Hindistan Tarihi I.**, s. 87; Arnold J. Toynbee, **A Study of History**, **IX**, Oxford 1934, s.81.

l yıllarda, Hun kelimesinin doğru anlamda ve bu kelimenin yaygın olarak kullanıldığının unutulmaması gerekir ve Harşa'nın düşmanlarının, gerçek Hunların, yani Hun Devleti (Akhun)'nin yıkılmasından sonra, çevredeki bakiyeler olarak telakki edilmesi tarihi bir gerçektir."⁵⁴

d.Moğol Soyundan Olduklarına Dair İddialar

Racputların Moğollardan geldiğine dair çok yaygın bir iddia olmadığı gibi bu iddiayı savunan bilim adamları da konuya çok fazla açıklık getirmemişler⁵⁵ ve çoğu da Türklerle (zellikle Saka ve Akhunlar'ı) Moğolları aynı ırkın mensupları gibi göstermişlerdir.⁵⁶ Racput kabilelerinin bazılarının kökenleri Moğollara bağlanmaktadır. Bahsi geçen bu kabileler arasında *Haihaya* ya da *Aswa*, *Takshak*, *Jat* ya da *Getae*'ler zikredilebilir.

J. Tod bu konudaki görüşlerini "Bahsi geçen bu kabilelerin erken şecerelerindeki benzerlikler onları Moğol, Tatar ve Hindularla ilişkilendirme şeklinde daha başka iddiaları da gündeme getirebilir. Ancak kesin olan şudur ki, Hindistan içlerine kadar yayılan bu kabilelerin soyağaçları konusunda bir kesinlik olmamakla birlikte onların göç ettikleri yerler kolaylıkla saptanabilir. Tatar ve Moğolların menşeleri konusunda bilgi veren Ebulgazi bu konuda Puranalar'dan bahsetmektedir." şeklinde ifade etmiştir.⁵⁷ Burada çok rahat anlamaktayız ki, J. Tod iddiasına makul bir dayanak

⁵⁴ V. A. Smith, **a.g.e.**, s.278-279; Türkistan'dan gelen ve 475' ten 534' e kadar Kuzey Hindistan'ı egemenlikleri altında bulunduran Akhunlar tarafından Gupta İmparatorluğu yıkıldıktan sonra, takip eden yüzyılda, Harşa, Kanauj ve Dehli yakınlarında büyük bir imparatorluk kurdu. Başlangıçta Gupta Devleti gibi, Gücerat, Malva ve Ganges gibi yerlere hakim olan Harşa, zamanla Hindistan' ın en ihtişamlı imparatorluklarından birini kurmaya muktedir olacaktır. Pek çok ilginç özelliklere sahip olan Harşa, Budizmin de Hindistan' da gayretli bir savunucusu olacaktır. Öyle ki, Türkistan'dan Hindistan'daki kutsal yerleri ziyaret etmek için gelen Çinli hacı Hsüan-Tsang'ı oldukça iyi karşılaması bu durumu adeta kanıtlar niteliktedir. Bkz. R. Grousset, **a.g.e.**, s.56; J.C. Hannah, **Eastern Asia**, London 1911, s.55.

⁵⁵ Bu görüşün sahibi nl Racastan tarihçisi J. Tod' dur. O' na göre Racput kabilelerinin bazıları Moğol kökenlidir. Bkz. J. Tod, **a.g.e.**, s.68 vd.

⁵⁶ Moğol, Tatar ve Türk münasebetleri hakkında en mufassal bilgi için bkz. A.Z.V.Togan, **Umumî Türk Tarihi..**, s.65-71.

⁵⁷ J. Tod, **a.g.e.**, s. 68.

oluşturamamakta, ancak Racput kabilelerinin ekserisinin Hindistan dışından geldiğini açıkça kabul etmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

RACPUT KABİLELERİNİN TARİHİ

A.HARŞA VE ZAMANINDA RACPUT KABİLELERİ (606-647)

Öteden beri Hindularca kutsal sayılan Tanesar (Dehli'nin kuzeyinde) kent ve bölgesinde VI. yüzyılın sonlarından itibaren komşularıyla başarılı savaşlar yaparak ün kazanan Prabhakara-Vardana adındaki raca 605'te ve büyük oğlu da bir savaş sonunda 606' da ölünce, küçük oğlu Harşa tahta çıkar.¹ Harşa, Kanevc (Kanauj)'de hükümdar sıfatıyla Kuzey Hindistan'ın merkezini ele geçirdiğinde, bu bölgede yaşayan, özellikle Racput adını taşıyan ve bu dönemde tarihin görüş alanı içerisine girdiklerini gördüğümüz kabileler, hem Hindistan tarihinin gidişatı için daha önemli olmaya ve hem de artık yavaş yavaş siyasi arenada da kendilerini göstermeye başlamışlardır (H. Kulke-D. Rothermund: 117).

Harşa 612'de iç istikrarı sağlamak suretiyle Tanesar ve Kanevc'de hükümdarlığını ilan ve krallığını da yeniden tanzim ettikten sonra,² daha sonra gerçekleştirmeyi planladığı saldırılar için bazı keşif akınlarında bulundu.³ Hükümdarlığının ilk beş yılı boyunca büyük bir kısmı Bengal olmak üzere kuzeybatıdaki ülkelerin neredeyse tamamını ele geçiren Harşa (V. A. Smith: 285), bu zaman zarfında da, hükümdarlığının en önemli gücünü oluşturan muharip fillerinin sayısını 60.000'e ve piyadelerin sayısını da 100.000'e ulaştırdı.⁴

¹ Harşa, nesep bakımından esasen Gupta Hanedanlığı ile bağlantılı idi. Zira onun annesi yine bir Gupta soyundan olan **Mahasena-Gupta** idi (Upendra Nath Ball, **Ancient India**, s.216). İlk 5-6 yıl kız kardeşiyle ortak saltanat sürdüğü sanılır ve ancak 612 yılında hükümdar olma törenini yaptırır (Bkz. Bayur, **a.g.e.**, s.88).

² **a.g.e.**, s.117.

³ Harşa'nın askeri gücü muazzamdı. Seferlere başladığında, 5 000 fil, 20 000 süvari ve 50 000 piyadeden oluşan o dönem için oldukça yüksek rakamlardan oluşan askeri güce sahipti. Bkz. Upendra Nath Ball, **a.g.e.**, s.199.

⁴ J. Fergusson, **History of Indian and Eastern Architecture**, 25; Bayur, **Hindistan Tarihi I.**, s.89.

Harşa, takriben 620'de Dekken'in Chalukya kralı olan Pulakesin II.'ye karşı bir birlik gönderdi.⁵ Zaten oldukça müşkül bir durumda bulunan Çavlukya karalı, güney sınırı olarak Narmada nehrini kabul etmek zorunda kaldı. Onun seferlerine karşı, Valabhi ve Gücerat'ın diğer krallıkları siyaseten daha başarılıydı. Zira Valabhi kralı Dhruvabhat II., Çavlukya krallarının tam bir müttefiki idi. Aynı zamanda o Harşa'ya karşı barış teklifinde bulundu ve 633'te onun kızıyla da evlenmek suretiyle ilişkilerini daha da iyileştirdi. Anandapura, Cutch ve Kathiwar'ın kralları da Kanevc krallığının üstünlüğünü tanımak zorunda kaldılar (A.F.R.Hoernle: 59). Harşa son seferlerini, 643'te Bengal üzerinde bulunan Ganjam'a karşı düzenledi.⁶

Harşa'nın imparatorluğu Himalaya'lardan Narmada'ya ve Pencap'tan da Assam'a sınırlarına kadar genişledi. Ülkenin yönetimi, bölgesel racaların eliyle yapılıyordu.⁷ Mesela Harşa başkanlığında düzenlenen Kanevc'deki meclise 18 racanın katılması bunu teyit eder niteliktedir. Harşa çok geniş ve uzak coğrafyaları yerinden atadığı bu racalarca yönetti. O yağmurlu mevsimlerde, ordusunun zayıyata uğramaması için hareket etmekten kaçınmış ve uzak bölgeler içinde belirli menzillere saraylar inşa ettirmiştir (V. Bryce: 1204).

Harşa döneminde eğitim-öğretimin oldukça desteklendiğini ve özellikle de Brahman ve Budistler arasında yaygınlaştığını görmekteyiz. Fakat öğrenme, herhangi bir sınıfın tekelinde veya himayesinde yapılmamıştır. Bu bakımdan organize edilmiş ve

⁵ Ünlü Çinli gezeri ve Budist hacısı Hsüan-Tsang, Harşa devrinde Hindistan'da dolaşmış ve gördüklerini kaydetmiştir. Bu dönemde halktan alınan vergiler hakkında bilgi veren gezgin hizmet karşılığında toprak verildiğini de belirterek bir nevi Tımar sisteminin uygulandığını kaydetmiştir (Bkz. J.C.Powel-Price, **a.g.e.**, s.79). Ancak aynı gezginin yol kesme ve adam soyma olaylarından bahsetmesi, hatta bizzat kendi başına da böyle bir hadisenin gelmesi, Harşa döneminde ülkede asayişin tam manasıyla sağlanmadığının da kanıtı olsa gerektir (Bayur, **Hindistan Tarihi I.**, s.89); **The Chachnâmah, An Ancient History of Sind**, (Farsçadan çev. Mirza Kalichbeg Fredunbeg), s.5 vd; H.H. Wilson, *Summary Review of the Travels of Hiouen Thsang, from the Translation of the Si-yu-ki by M. Julien, and the 'Memoire Analytique' of M. Vivien de st. Martin*, s.106-138.

⁶ R.W. Frazer, **a.g.e.**, s.254.

⁷ Harşa'nın imparatorluğunu bu şekilde yönetmesi bazı tarihçiler tarafından Avrupalı bir yönetim şekli olarak değerlendirilmiştir. Bkz. A.L. Basham, **A Cultural History of India**, (nşr. A.L. Basham), Oxford 1975, s.52.

geniş kitlelere ulaşabilen bir eğitim anlayışı kurulmuştur. İlk aşamada çocuklara alfabe ve on iki bölümden oluşan Sidaha-Vastu olarak adlandırılan bir kitap öğretiliyordu.⁸

Harşa, başlangıçta hem Siva'ya, hem güneşe hem de Buda'ya tapmakta idi. Son yıllarında ise daha çok Buda dinine bağlılık gösterir ve Asoka ve Kanık'ın yolunu tutar. Harşa, başta Budizmin⁹ eski Hinayana biçimine ve sonra da yeni Mahayana biçimine meyletmiştir. Ancak Harşa için özellikle din konusunda şu söylenebilir. Harşa, her dine karşı saygı göstermiş ve hiçbir dine karşı baskıda bulunmamıştır. Hatta öyle ki, kendi soyu ve sarayında türlü din ve mabutlara bağlı kimseler dahi yaşardı.¹⁰

Çin ile önemli siyasal münasebetlerde bulunan¹¹ Harşa zamanında Hindistan'da özellikle sosyal hayatta önemli gelişmeler yaşanmış ve toplum hayatında meydana gelen bazı değişiklikler bugüne kadar özelliğini korumuştur. Örneğin bu dönemde kadınların sosyal hayattaki konumu hakkında bilgi veren edebi eserler yazılmıştır. Zira günlük hadiseleri kayıt altına alan memurlar olduğu gibi ülkede edebi anlamda yazarlar da vardı ve zaten bir yazar olarak tanınan Harşa bunlara karşı derin saygı duyarak onları korurdu. Bu arada yüksek sınıftan kadınlar arasında okur-yazarlığın yaygın olması dikkate şayandır (K.M. Panikkar, 1922: 54).

Yabancı devletlerle diplomatik münasebetlerde bulunan Harşa 647'de ölür (R.G. Bhandarkar, 1920: 1) ve ölümünden sonra çok geçmeden de kurduğu muazzam

⁸ Harşa dönemi hakkında tafsilatlı bilgi için bkz. V. A. Smith, **a.g.e.**, s.282-286.

⁹ Buda, onun öğretisi ve Budizmin Hindistan' da yayılması konusundaki kayıtlar için bkz. J.B.Saint-Hilaire, **The Buddha and His Religion**, London 1914, s.31 vd.

¹⁰ Harşa, Çinli hacı Hiuen-Thsang'ı çok sevmiş, hatta onun da taraftar olduğu Budizmin Mahayana biçimine yakınlık göstermiş ve bu biçimi az çok tehdit ve zor kullanarak üstün bir duruma sokmuştur. Başkenti Kanevc'te bu Çinli seyyahın şerefine ve onun dinlenmesi için binlerce kişinin bulunduğu (yalnız Buda keşişlerinden 4. 000, Cena keşişleriyle Brahmanlardan 3. 000 kişi bulunmuştur) büyük bir dini toplantı yapmıştır. Kral orada sayısız elmas, inci ve değerli taş saçar ve değerli taşlarla süslenmiş binlerce ipek elbise dağıtır. Bundan sonra Cemne ve Gence sularının birleştikleri yerde Harşa'nın beş yılda bir yapmak görevinde bulunduğu bir törene Çinli hacı da çağrılır. Orada Harşa' ya bağımlı bütün hükümdarlar ve 500 000 kadar kişi bulunur. 75 gün süren bir sürü dini tören yapılır ve binlerce keşiş, Brahman ve saireye ve keza binlerce yolsularla pek geniş ölçüde değerli taş, para, giyecek ve yiyecek dağıtılır. Bütün bunlar Harşa devrinde müreffeh bir yaşam sürüldüğünün adeta kanıtıdır. Bkz. Bayur, **a.g.e.**, s.90-91.

¹¹ Bayur, **a.g.e.**, s.89.

imparatorluğu dağılır. Bundan sonra Müslüman Türklerin Hindistan'a girişine kadar (Gazne Sultanı Sebük Tegin oğlu Mahmut devri) kuzey Hindistan'da o çapta bir yerli devlet kurulmaz (Bayur: 91).

VI. ve VII. yüzyıllarda, Hindistan kıtasının özellikle kuzeybatı bölgelerinde, büyüklü küçüklü, pek çok yeni hanedanlıkların yükselmeye başladığına şahit olmaktayız. Bu yeni yönetici ailelerin bir kaçı Gupta periyodundan önceki kaynaklarda bulunmakla birlikte, bazıları da Gupta zamanlarında kuzeyden Hindistan içlerine yönelen ve Hindistan tarihi için çok ehemmiyetli bir önemi bulunan Hunlarla ilgilidir. Mesela, şimdiki Gücerat¹² a da isimlerini veren Gurcara (Gurcâr)'lar¹³ bunlardan sadece birisi olarak zikredilebilir. Bunu kuzeybatı Pakistan ve Afganistan'da bulunan yer isimlerindeki benzerliklerden anlayabilmekteyiz. Gurcaralar Hunlarla birlikte Hindistan'a girdiler. Onların isimleri eski Güney Rusya insanların Hazar olarak adlandırılmasıyla bağlantılıdır. Bu insanlar Hunları takip etmişler veyahut da onlarla birlikte güneye yönelmişler ve önemli bölgelerin politik kontrolünün kazanılması için

¹² Gucârât, bugün Kathiavar yarımadasının hemen doğusundaki araziye delalet eder; fakat Müslüman hâkimiyeti zamanında Gucârât evvelce Sorath denilen bu araziden başkaca cenupta, Sûrat ve Bombay bölgelerini, hatta şarka doğru Handeş ve Malvah'ın bir kısmını ve şimalde Racputana'nın Abhilvara'yi dâhil eden güneybatı köşesini dahi ihtiva ederdi. Bkz. H.C. Fanshawe, *Gucârât*, İA. IV, İstanbul 1987, s.819-820.

¹³ Gücâr, Hindistan'ın kuzey kısmında çok yayılmış olan bir kabiledir. Racputlar ve Catlar ile bir soydandırlar. Bu sonuncular gibi, Gücârların da VI. asırda Hindistan'a hicret etmiş olan İskitlerin ahfadından olmaları ihtimali çok yüksektir. Dr. Smith, Jackson ve Bhandarkar, Gurcâraların miladın 550 yılına doğru, Akhunlar ile beraber ve veyahut hemen onların arkasından kuzey Hindistan'a girmiş olduklarını işaret ediyorlar. Bu Gurcâraların ismi, ilk defâ olmak üzere, Bâna'nın Harşa-Carita'sında, Hunalar ile birlikte, Harşa'nın babasının düşmanı olarak, zikrolunmaktadır. Abu Dağı civarındaki Bhinmal şehrini kendilerine merkez ittihaz ederek, kuvvetli bir devlet vücuda getirmişlerdir. Bu devletin kuzey kısmında cenubi Gücrat ismini aldığı halde, ülkenin orta taraflarındaki hâkim aileler yavaş yavaş Racput kabileleri, bilhassa başlıca Pratihara yahut Parihar kabilesi ile karışmışlardır. Böyle olmakla beraber, Gurcâraların en büyük kısmını hala şimdiki Gücârlar teşkil etmekte ve bunların dağılmış oldukları geniş sahalara, eski hâkimiyetlerinin ne kadar uzaklara yayıldığını göstermektedir. Gücâr umumiyetle göçebe, muharip ve yağmacı bir kabile idi ve bugün dahi içlerinde çoğu bu seciyeleri muhafaza ettirmektedir. Yakın soydaşları olan Catlar gibi toprağa iyice yerleşmiş kendilerini tamamıyla çiftçiliğe vermiş sayılmadıkları halde, içlerinden pek çoğu artık sabit yerleşik hayata alışmıştır. Hindistan'ın kuzeybatı müntehasında ve bilhassa Hazara, Camnü, Kângra ve Çibhâl dağlarının dış yamaçları üzerinde oturmakta olan Gücârlar hala göçebe çobanlardır. Bkz. M.L. Dames, *Gücâr*, İA. IV, İstanbul 1987, s.818.

de Hunlarla birlikte hareket etmişlerdir. İşte bu kabilelerin pek çoğu geç Gupta döneminde yükselmişler ve isimlerinin çoğu Racput kabileleri arasında yaşamıştır.¹⁴

Yukarıda Harşa' nın Kuzey Hindistan' ın merkezini ele geçirdiği anda, bu bölgede yaşayan Racput klanlarının Hindistan tarihi için artık yavaş yavaş daha önemli olmaya başladıklarını gördüğümüzü belirtmiştik. Öncelikle şunu ifade etmeliyiz ki, bu kabilelerden öncekiler hakkında çok fazla bir malumata sahip değiliz. Racputlar daima Dehli sultanlarına ve Müslüman Araplara karşı cesurca savaşmışlar ve direnişlerini özellikle dini müdafaa için gerçekleştirmişlerdir. Bahsi geçen bu kabilelerin göç rotası, onların Pencap' tan Racastan içlerine kadar geldikleri yerler ve sonunda Jodhpur yakınlarında ve büyük Caina (Jaina) tapınağıyla ünlü Aravalli dağlarının batısına yerleştikleri mıntıkların adlarına bakılarak çizilebilir (H. Kulke- D. Rothermund: 117). Bu bağlamda bu kabilelerinin bazılarının Hun veya başka diğer bölgesel kabileleriyle Türkistan'dan gelmiş olabilecekleri yönündeki görüşleri de yukarıda izâh etmiştik.¹⁵

Racput kabilelerinin muazzam Racastan coğrafyasında hızla yükselmeleri, onların kısa zamanda tarım havzalarını ele geçirmeleri ve özellikle Sabara, Pulindas ve Bhils gibi etkili yerli kabileleri yerlerinden etmeleriyle ilişkili gibi gözükmektedir. Çünkü söz konusu bu yükselme ancak VII. yüzyılda siyasi arenada söz sahibi hatta baş aktör olmalarından sonradır. Fakat bu yükselmeyle birlikte bazı olumsuz neticeler de Racputlar için söylenebilir. Nitekim Racput kabilelerinin sürekli olarak küçük yeni klanlara bölünmesi,¹⁶ evlilik anlaşmalarında karışık bir ağın yerleşmesine sebep oldu.

¹⁴ A.L. Basham, **a.g.e.**, s.52-53.

¹⁵ Racputlar'ın Racastan'da yükselmelerinden önceki devir hakkında bilgi için ayrıca bkz. K. Chakrabarti, *The Gupta Kingdom*, **History of Civilization of Central Asia III**, (nşr. B.A. Litvinsky), Unesco 1996, s.185-206.

¹⁶ Daha önce de ifade ettiğimiz gibi, Racputlar'ın kendilerini bu politik arena içine atarak küçük krallıklar ve prenslikler kurmaları, aynı zamanda kendi aralarında başlayacak olan rekabet ve düşmanlığın da temelini atılması anlamına gelmekteydi. Dolayısıyla ileriki tarihlerde kendileri nazarında Hindistan için büyük bir tehdit olarak addettikleri yeni fatihlere (Gazneliler, Gurlular zikredilebilir) karşı birleşmeleri ve ortak hareket etmeleri mümkün olmamıştır. Bkz. A.F.R.Hoernle, **A History of India**, s.61.

Bu sırayla Racput liderliklerinin bir kaynaşmasını üretti ve bu da bugünkü Racastan'ın geleneksel Racput kültürünün yükselmesini sağladı. Şimdi sırasıyla bu kabileleri ve onların önemli olanlarının tarihlerini inceleyelim.

En başta şunu belirtelim ki, bu klanların menşeleri konusunda birbirinden farklı görüşler bulunmakla birlikte, bu iddiaların dayanak noktaları çok sağlam değildir ve neredeyse tamamına yakını menşe efsaneleriyle izâh edilmektedir. Sadece bu yönüyle bile bu kabilelerin tarihi kökenlerine inmek çok zordur. Diğer taraftan bahsi geçen bu efsanelerin de çoğu birbirine benzemektedir (R. Hooja: 177-181).

Türk olduklarında hiç şüphe olmayan Gurcar veya Gucar'lar (Guzar, Hazar), VII. yüzyılın son yarısından X. yüzyılın başlarına kadar kuzey Hindistan'ın en güçlü devletinin başında bulunacaklar ve Harşa'nın eski başkenti olan Gence üzerindeki Kanevc'i¹⁷ kendilerine başkent yapacaklardır. Başlıca Gucar devletleri arasında Pavar (Paramara), Parihar (Pratihara), Çavhan (Çahumana)¹⁸ ve Çavlukya veya Solmankiler zikredilebilir.¹⁹ Başta profesör Dr. D. R. Bhandarkar olmak üzere, bazı Hintli ve Sör V. A. Smith ile Bay Kruk (Crooke) gibi bazı İngiliz tarihçiler bu dört oymağın Gucar olduklarını ileri sürmektedirler.²⁰

B.EN ERKEN TARİHLERDEN XIV. YÜZYILIN BAŞLARINA KADAR RACPUT KABİLE VE HANEDANLIKLARI

a.Çavlukya veya Solmanki Hanedanlığı (M.S. 550?-1190)

¹⁷ Kanevc ortaçağlarda çok önemli bir pozisyona sahipti. Nitekim o sadece büyük kralların başkenti değil aynı zamanda öğrenim ve ticaretin de merkeziydi. Kuzey Hindistan'ın en zengin şehriydi. Bu bakımdan başta Brahmanlar olmak üzere her kasttan insanın yaşadığı büyük bir şehir olarak Kanevc pek çok kültürün bir arada bulunduğu ve yaşadığı tarihi bir merkezdi. Bkz. Upendra Nath Ball, **a.g.e.**, s.220.

¹⁸ H.K. Kaul, **Historic Delhi an Anthology**, Oxford 1985, s.24.

¹⁹ R. Thapar, **a.g.e.**, s.419; V. Bryce, **a.g.e.**, s.1204.

²⁰ Bu dört oymağın özelliği, bir önceki bölümde bahsettiğimiz gibi, bazı geleneklerin onları "Agnikula" yani ateşten doğma veya gelme diye anması ve güney Racistan'da *Mont Abu* (Abu Dağı)'da bulunan bir adak ateşinden çıkmış saymasıdır. Bu efsaneyi birçok tarihçi, onların aynı kökten ve Abu Dağı'nın bulunduğu güney Racistan'dan gelme olduklarına ve adak ateşinden geçerek temizlenmiş ve Hindu "Kast" usulü içine girmeye liyakat kazanmış yabancılar bulduklarına işaret saymışlardır. Bkz. Bayur, **a.g.e.**, s.96.

Bir Racput kabilesi olan Çavlukya ya da Solmankiler,²¹ Gücerat'ta Valabhilerin yükseldiği bir zamanda Dekken'de büyük bir güç olarak ortaya çıktılar ve Krishna ırmağı ile Nurbudda (Narmada) arasındaki ülkenin tamamı üzerinde hâkimiyet tesis ettiler.²² Dekken'de Çavlukya yönetimi VI. yüzyılın ortalarında başladı²³ ve Müslümanlar tarafından kuzey Hindistan'ın fethedildiği zamana kadar devam etti.²⁴ Hanedanın kurucusu Raşhtrakutas'ı bozguna uğratan Caysimha (Jaysimha)'dır (takriben 500).²⁵ Daha sonra yerine torunu Pulakesin I. (550-567) geçti (K.M. Panikkar: 2) ve O, hanedanlığın gücünü daha da artırdı (Upendra Nath Ball: 230). Güneydeki üstünlüğünü bildirmek için At adak etme törenini gerçekleştirir (V. A. Smith: 324) ve ardından Vatapi şehrini (şimdiki modern Badami) kendisine ve ülkesine başkent yapar (Bayur: 102).

Pulakesin I.'den sonra Çavlukya tahtına oğlu Kirtivarman (567-591) geçer ve bu da Konkan ve Kanara'nın önemli bir kısmını ele geçirerek ülke topraklarına katar (K.M. Panikkar: 22). Bundan sonraki kral ise Kirtivarman'ın kardeşi Mangalisa idi. O, 591'den 610'a kadar saltanat sürdürdü ve modern Cabbalpur yakınlarındaki Chedi Kalaçlarını (Kalachuri) bozguna uğrattı (B.H. Baden-Powell: 321). Mangalisa'nın egemenliği Arap denizinden Bengal Körfezi'ne kadar uzanıyordu. Mangalisa, kendisinden sonra tahtına oğlunu geçirmeye çalıştığı bir sırada, Kirtivarman'ın oğlu ve

²¹ Çavlukyalar, "Solmanki" olarak da bilinirler. VI. ve XII. Yüzyıllarda Hindistan tarihine büyük etkide bulunan bu önemli krallığı kuran aile, bazı düşünürlerin ileri sürdüğü gibi bölgenin yerlileri olan Dravitlerden değil, Hindistan'a kuzeyden gelen kesif Türk kabilelerinden biri olan Gurların (Gucar) bahsi geçen bu yerli kabilelerle karışması sonucu oluştuğu görüşü ağır basmaktadır. Hatta bu sahada önemli bir otorite sayılan C.V. Vaidya'ya göre Çavlukyalarla birlikte önemli olan diğer kabileler de kesinlikle Dravit ya da Kanarese değildi. Özellikle ünlü Çinli seyyah Hiuen-Thsang'ın gezi notlarına göre izâhatta bulunan Vaidya, Pulakesin'in bir Kşatriya olduğunu belirtmiştir. Bkz. C.V. Vaidya, **History of Medieval Hindu India I**, Poona 1921, s.266; I.Prasad, **a.g.e.**, s.22; C.V.Vaidya, **Shivaji the Founter of Maratha Swaraj**, s.7; R. Hooja, **a.g.e.**, s.173.

²² W. Frazer, **A Literary History of India**, s.254.

²³ Esasen Dekken'in politik tarihi de VI. yüzyılın ortalarında Çavlukya hanedanlığının bu bölgede yükselmesiyle başlar. Zira bilim adamlarının büyük çoğunluğunca, Racput olarak kabul edilen Çavlukyalar, daha önce çoğunlukla Dravidlerin yerleştiği bir bölge olan Dekken yaylasını ele geçirmişlerdi. Bkz. V.A. Smith, **a.g.e.**, s.282-286.

²⁴ R.C.Dutt, **A History of Civilization in Ancient India**, s.182.

²⁵ Hemen hemen bütün kaynaklarda, hanedanın Caysimha tarafından aşağı yukarı 500 yılında kurulduğu konusundan bir ihtilaf yoktur. Bkz. V. Bryce, **a.g.e.**, s. 1204; C.V. Vaidya, **History of Medieval Hindu India I**, s.269 vd.

aynı zamanda yeğeni olan Pulakesin II. tarafından tahttan indirildi (Upendra Nath Ball: 231).

608'de Vatapi'de tahta çıkan Pulakesin II. birkaç yıl içinde hükümdarlığını iyice sağlamlaştırdıktan sonra, etrafındaki bütün devletlere karşı saldırgan bir tavır aldı.²⁶ Kuzey batı bölgelerindeki Lata Krallığı (Güney Gücerat'ta), Gurcara (Kuzey Gücerat ve Racputana), Malva ve Konkan'a ordular sevk etti.²⁷ Oldukça genç bir prens olarak dikkate değer bir güce sahip olan Pulakesin II.'nin, etrafındaki büyük güçler tarafından göz önünde bulundurulması tabii idi.²⁸ Amcasını tahtan uzaklaştırdıktan sonra etrafa gönderdiği orduların kazandıkları zaferler dolayısıyla sınırlarını ve gücünü çok geniş bir sahaya yaydı.²⁹

Pulakesin II. yüz gemilik bir filoyla batı limanına saldırdığında, Malva, Gurcara ya da kuzey Gücerat, Lata krallığı ya da güney Gücerat kralları ona bağlılıklarını bildirdiler (V. A. Smith: 324). Bütün bunlar olurken, doğuda da Krishna ve Godavari ırmakları arasındaki Vengi'yi ele geçiren Pulakesin II. bu bölgeye kardeşi Kubja Vishnuvardhana'yı vali olarak atadı (A.F.R.Hoernle: 69). Ancak, bu prens birkaç yıl sonra bağımsızlığını kazanacak ve kurduğu Doğu Çavlukya hanedanlığı 1070'de Chola Hanedanlığı'nı içine alana kadar bir güç olarak kalmayı başaracaktır.³⁰

Bütün bu gelişmeler yaşanırken, Hindistan tarihi için oldukça önemli olduğunu yukarıda kısmen de olsa bahsettiğimiz Harşavardhana 620'de ülkenin güneyini

²⁶ Pulakesin II.'nin ardı arkası kesilmeyen savaşları devletin askeri ve ekonomik kaynaklarını olumsuz yönde etkileyecek ve bu durum da daha sonra kendisi için bir tehdit sayılabilecek Pallava kabilesi için de fırsat olarak değerlendirilecektir. Bkz. I.Prasad, **a.g.e.**, s.23.

²⁷ Devletin sınırlarını ne pahasına olursa olsun genişletme politikası güden Pulakesin II. doğuda Vengi'den, kendisine karşı büyük bir tehlike olarak addettiği Pallavasları sürmüş ve böylece kendisi için önemli bir tehlike arz eden bu gurutpan bir nevi de olsa kurtulmuştu. Bkz. A.V. Williams Jackson-V.A. Smith, **History of India**, Oxford 1967, s.350-351.

²⁸ S.Krishnaswami Aiyangar, **a.g.e.**, s.23.

²⁹ Bu arada Pulakesin II. Banavasi'nin Kadambas krallığını, Chera Kangaslarını da boyunduruğu altına almıştı. Bkz. Upendra Nath Ball, **a.g.e.**, s.231.

³⁰ Upendra Nath Ball, **a.g.e.**, s.231.

fethetmek için harekete geçti.³¹ Fakat Pulakesin oldukça müşkül bir durumda olduğu için Harşa'ya karşı direnebilecek kadar güçlü değildi ve mecburen barış teklifinde bulundu.³² Yapılan anlaşmaya göre iki krallık arasında sınır olarak Narmada ırmağı kabul edildi. Bu netice bir güney kralı için büyük bir başarıydı (V. A. Smith: 286; B.Stein: 120). Harşa'nın bu saldırı girişiminden sonra Pulakesin II., Kanchi, Cholas krallığı, Pandyaslar ve güneydeki Keralaslarla bir ittifak anlaşması yaptı (R.W. Frazer: 308). Diğer taraftan da Harşa'ya karşı aynı zamanda İran hükümdarı Hüsrev II. ile diplomatik münasebetlerde bulunan Pulakesin II. 625'te İran hükümdarına bir elçilik heyeti göndermiş (V. A. Smith: 286) ve buna mukabil İran şahı da Dekken hükümdarına saygı ve hürmetlerini iletmiştir.³³

Ünlü Çinli hacı Hsüan-Tsang³⁴ 641 yılında Çavlukya Hanedanlığı'nı ziyaret ettiğinde ülkenin başkenti Vatapi'den Nasik'e taşınmıştı. Çinli hacı, insanlar üzerinde büyük bir baskısı bulunan Pulakesin II.'nin askeri gücünden oldukça etkilendiğini

³¹ I.Prasad, **a.g.e.**, s.22; S.Krishnaswami Aiyangar, **a.g.e.**, s.23.

³² Pulakesin II. amcasından, Vindhya dağlarından güneyde Pallava krallığının sınırlarına kadar uzanan sahaya hâkim ve oldukça sağlamlaştırılmış bir krallık devralmıştı. Çok kısa sürede Pulakesin de devletin sınırlarını daha da genişletti. 634'e tarihlenen Aihole kitabesinden öğrendiğimize göre Pulakesin II., Malva, Gurcara ve Kalinga'yı zor kullanarak itaati altına aldı. Bu güçlü kral güneyi ele geçirmeye çalışan Harşa'ya şiddetle karşı durdu. Ancak kendisinden daha güçlü bir kral olan Harşa'ya karşı tek başına savaşamayacağını anladığından olsa gerek, civar krallıklarla ittifak kurma yoluna gitti. Buna rağmen Harşa'ya karşı çok zafer kazandığı söylenemez. Ama yine de çok gururlu birisiydi ve aynı kitabede Pulakesin kendisinden Harşa'nın keyfini kaçırarak güçlü bir kral olarak bahsetmiştir. Yine dikkat çeken bir hususiyet de, Pulakesin kendi yenilgilerinden hemen hemen hiç bahsetmezken, kendisinin kazandığı ufak tefek zaferlerden övünerek ve hiçbir ayrıntıyı atlamadan söz etmiştir. Buradan anlıyoruz ki Pulakesin II. oldukça ihtiraslı bir kraldı. Bahsi geçen bu kitabeye göre kesin olan bir şey vardır o da, M.S. 636'larda Hindistan'ın güçlü kralı Harşa'nın güneye yönelerek saldırıya geçtiğidir. Bkz. Chachnâmah, **a.g.e.**, s.23-24.

³³ Pulakesin II. önemsiz gibi gözükse de bu zaferinden sonra zaten çok fazla yaşamayacaktır. Onun ünü çok geniş bir sahaya yayılmış bir krallık bırakmasından ve İran kralı Hüsrev ikinci ile siyasi ilişkiler kurmasından. Arap tarihçisi Taberi de açıkça ifade etmiştir ki, Hüsrev II.'nin 36 yıllık saltanatı boyunca ilk defa olarak bir Hind kralı İran'a elçilik heyeti göndermiştir. Acanda mağarasında bir fresk üzerindeki minyatürde, Çavlukya sarayında bir İran elçisinin kabul edilişi resmedilmiştir ve diğer bir resimde de İran kralının kraliçesiyle şarap içmesi tasvir edilmiştir. Bkz. Chachnâmah, **a.g.e.**, s.25; Bayur, **a.g.e.**, s.102; Upendra Nath Ball, **a.g.e.**, s.231-232; J.C.Powel-Price, **a.g.e.**, s.79.

³⁴ Seyyahlardan İbn Batuta ve Marco Polo hariç tutulursa, altı yedi asır önce Hsüan-Tsang'ın seyahat notları Orta Asya ve Hindistan tarihi için fevkalâde önemli sayılır. Bu meşhur Çinli Budist hacısı 629-645 yılları arasında Türkistan'ı, Maveraünnehr'i ve Hindistan'ı gezdi. Onun bu mühim seyahati talebesi Huei-li tarafından kaleme alınmış ve Yen-Ts'ung'da 688 yılına kadar devam ettirilmiştir. Eser on bölümdür. İlk beş bölüm seyahatin Çin'e dönüşünü ihtiva eder. St. Julien Fransızca, Samuel Beal ise İngilizce tercümesini yapmışlardır. Hsüan-Tsang'ın bizzat kendisi tarafından yazılan "Si-yu-ki" si vardır. Daha geniş bilgi için bkz. E. Konukçu, *Çin'den Batıya ve Hindistan'a Giden Chang-Ch'ien, Fa-Hsien, Sung-Yun ve Hsüan-Tsang*, **AÜEFAD**, 1/I, (Ekim 1970), s.97

kaydetmiştir. Ayrıca Hsüan-Tsang'ın bölge insanı hakkında yaptığı tasviri de, onların gündelik hayatları ve savaşçılık özelliklerini yansıtmaları bakımından dikkate şayandır.³⁵

Çinli hacı Hsüan-Tsang (Hsüan-Tsang)'ın ziyaretinden kısa bir süre sonra 642'de Pallava kralı Narasimha-Varman Çavlukya krallığına saldırdı. Pulakesin II. büyük bir yenilgiye uğrar, başkenti ele geçirilir ve belki de kendisi de onlarca öldürülür. Yaklaşık onüç yıl Çavlukya Hanedanlığı'nın ihtişamına Kançi'de onların başkentlerini ele geçiren Pallavalardan gölge düşürülür. Pulakesin'in oğlu Vikramaditya krallığı yeniden tesis etmeyi başarsa da³⁶ iki güç arasındaki mücadele yaklaşık bir yüzyıl devam edecektir (C.V. Vaidya: 260 vd).

a.i.Yönetimin Raştrakuta Ailesine Geçmesi

VIII. yüzyılın ortalarında, 753 yılına doğru Raştrakuta ailesinin bir şefi olan Dantidurga,³⁷ Çavlukya kralı Kirtivarman'ı bozguna uğratarak Çavlukya devletinin başına geçer (A.F.R.Hoernle: 69). Yani bu demek oluyor ki, Çavlukya devletinin başına hanedandan olmayan bir yabancı geçmiş ve Dekken de mutlak olarak Raştrakuta ailesinin eline geçmiştir.³⁸ Bu hanedanın en ünlü iki hükümdarı Govinda III (793-815) ve Amogavarşa (815-877) dir. Birincisi devleti, kuzeyde Vindhya dağlarından güneyde Kançi ırmağına kadar yayar. İkincisi, Arap yazar ve gezgini tüccar Süleyman'ın Silsile-

³⁵ “Onlar uzun boylu, kibirli ve karakterleri diğer insanlara tepeden baktıklarını açıkça yansıtır. Kim onlara bir hizmet yapsa onlar tarafından minnettarlık gösterilmeyebilir, fakat intikam söz konusu olduğunda kaçanlara karşı gücenirler. Eğer onlara karşı herhangi bir hakarete bulunulursa, kendilerine yapılan bu hakaret için bunu yapanların hayatlarını tehlikeye atacaklardır. Bir muharebede, kaçanları takip ederler fakat teslim olanları öldürmezlerdi. Bir muharebe kaybedildiğinde, savaşçıları cezalandırmak yerine onlara kadın kıyafetleri giydirirlerdi. Bkz. Upendra Nath Ball, **a.g.e.**, s.232.

³⁶ 655 yılına doğru Pulakesin II. oğlu Vikramaditya I. Çavlukya hanedanının durumunu düzeltir, 674'te Pallavalardan yenilgiye uğratar ve başkentleri Kançi'ye (Konciveram) girer. Bu Çavlukya-Pallava savaşı uzun bir süre için Dekken'de başlıca siyasal olay olacaktır. Bkz. Bayur, **a.g.e.**, s.102-103; V. A. Smith, **a.g.e.**, s.326.

³⁷ Raştrakutalar, kökenleri, dinleri ve Gahadavalar'la ilişkileri hakkında geniş bilgi için bkz. P.B. Nath Reu, **History of the Rashtrakutas**, Jondhpur 1933, s.1 vd.

³⁸ Bkz. A.V. Williams Jackson-V.A. Smith, **a.g.e.**, s.353-354.

tüt-Tevarihî'nde Balhara diye adı geçen zattır. Süleyman onu devrin büyük hükümdarlarının dördüncüsü olarak göstermektedir (Bayur: 103).

Yukarıda da belirttiğimiz gibi, Raştrakuta ailesinin en büyük kralı Govinda III. İdi. Nitekim O, güneyde Malva'dan kuzeydeki Kanchipura'ya kadar olan toprakların tümüne hâkimdi ve Narmada ile Tungbhadra arasındaki ülke de onun kontrolü altındaydı. Onun oğlu Amonhavarsha, Digambara Jaina'larının büyük koruyucusu idi. Ayrıca Amonhavarsha onların güvenini de kazanmıştı. Zira Jaina çalışmalarının önemli bir sayısının ona atfedilmesi bunu açıkça teyit etmektedir. Amonhavarsha, ölümünden sadece iki yıl önce, oğlu Akalavarsha'nın kendisinin yerine geçmesini sağlamak için tahttan çekilmişti. Zaten kendisinden sonra tahta geçen kralların çoğu da dirayetsiz ve şehvet düşkünüydü. Ailenin son kralı, Çavlukya Racası Tailapa tarafından yapılan bir muharebede yenilgiye uğratılan Kakkala idi. Sonuç olarak, Raştrakutalar 748'den 973'e kadar yani yaklaşık iki yüzyıl Çavlukya krallığının başında oldular.³⁹

a.ii.Yönetimin Tekrar Çavlukya Hanedanına Geçmesi

973 yılında Çavlukya'lardan Tayla veya Taylapa II. (973-997) adında biri son Raştrakuta kralı olan Kakka II.'yi devirir ve devletin başına geçer (Upendra Nath Ball: 235). Böylece hanedanlık tekrar Çavlukya soyundan olanlara geçmiş olur. Bu yeni krallar zincirine Kalyan Çavlukyalı denir (V. A. Smith: 328; ayrıca bkz.. J. Tod: 116). 1000 yılında Çavlukyaların ülkesi, Çola (Krişna veya Kistna ırmağının güneyinde egemendirler) racası tarafından istilaya uğrar ve çok tahribat görür (Bayur: 104).

³⁹ Raştrakutalar, özellikle öğrenimin koruyucusu oldular. Sanskrit edebiyatı onların zamanında büyük bir güç kazandı. Onlar çok güçlüydüler. Sind'in Müslüman yöneticileri onlarla oldukça dostane ilişkilerde bulundular. Zira onlar kuzey Gücerat ve Racputana'nın Gurcara krallarına karşı ittifak içinde oldular. Ellora'daki büyük taş tapınaklar onların ihtişamını gücünü ve ihtişamını gösteren en mühim mimari yapılandıdır. Büyük kesme taşlardan yapılan bu tapınaklar kendilerinden sonraki dönem için de örnek teşkil etmiştir. Bkz. U. Nath Ball, **A Short History of the Mahrattas (from the Early times to the death of Shivaji)**, Lahor 1919, s.16-18.

Taylapa II. eski Çavlukya krallarının soyundandır. Ancak bun yeni hanedanlığın kökeni karanlıktır. Son Raştrakuta kralının kızıyla evlenerek Mahashtra halkının gönlünü kazanan Taylapa güneyde Çola (Chola)'lara, kuzeyde de tehlikeli savaşçılar olarak temayüz eden Gurcar'lara karşı bir güç dengesi oluşturmayı hedeflemişti. Onun en büyük düşmanı Malva hâkimi kral Munja idi (V. A. Smith: 329). Munja daha önce Taylapa'ya karşı tam olarak altı zafer kazanmıştı. Fakat eninde sonunda, yapılan ani bir hücumla baskına uğratılacak ve Godavari'nin merkezinde yakalanarak esir edilecek ve daha sonra kaçması ihtimaline karşı da çok geçmeden boynu vurulacaktır (Upendra Nath Ball: 18).

Taylapa II. takriben yitmidört saltanat sürdü ve yerine oğlu Satyasraya geçti. Satyasraya'nın kısa saltanatu boyunca Çavlukyaların ülkesi Çola⁴⁰ krallarından Racaraca (M.S. 1000) tarafından sürekli istilaya maruz kalır. Sonraki kral Vikramaditya (V. Bryce: 1205), Malva'nın Bhoja kralı tarafından öldürüldü (1008). Fakat kardeşi Caysimha, her ne kadar Malva ittifakını dağıtmayı başardı ise de Çolalar üzerine yaptığı saldırı geri püskürtüldü. Caysimha 1040'ta öldü ve yerine oğlu Someswara, daha iyi bilindiği ismiyle de Ahavamalla geçti. Someswara, Çola saldırılarına karşı oldukça iyi bir hazırlık yaptı ve ilk iş olarak da başkentini Yatagiri'den Kalyan'a taşıdı. Neticeleri itibarıyla onun bu hareketi çok önemli sonuçlar doğurdu. Zira Çolalar 1052'de Koppam muharebesinde bozguna uğrarlarken, Banavasi ve Gangavadi'yi de kaybettiler.⁴¹ Bu muharebede ayrıca Çola kralı Racadhiraca da öldürüldü. Someswara, bundan sonra ordularını Malva'daki Dharadan, güneydeki Kançı'ya nakletti ve Chedi kralını da bozguna uğrattı.⁴²

⁴⁰ Bu hanedanlık Krişna veya Kristna ırmağının hemen güneyindeki bölgeye egemendir. Bkz. Upendra Nath Ball, **a.g.e.**, s.237.

⁴¹ **a.g.e.**, s.237.

⁴² **a.g.e.**, s.237.

Someswara, 1068'de Çolalara karşı savaşırken Tungbhadra'da hayatını kaybetti⁴³ ve ardında en yetenekli olanı ikinci oğlu Vikramaditya III. olan üç çocuk bıraktı. Vikramaditya'nın elli yıllık saltanatı Çavlukya hanedanlığının son yılları için en parlak dönemi oldu. O, Kançı'yı zapt etti ve Dwarasamudra'nın Hoysalaları ile savaştı.⁴⁴ Çavlukya hanedanlığının son yıllarında tahta, Vikramaditya'dan sonra Someswara III. geçti. Bu kral tan bir bilgindi. Siyaset, Astronomi, Astroloji, Diyalektik, Söz sanatları, Şiir, Müzik, Resim ve Tıpla ilgilenerek meşhur *Abhilashitartha Chintamani* adlı kitabı yazdı. Bundan dolayı Sarvajna Bhupa unvanını aldı. 1138'de ölümünden sonra Çavlukya hanedanlığı da hızla geriledi ve 1190 yılına doğru kuzeyde Yadava hanedanının ve güneyde Hoysaların büyümeleriyle yıkıldı.⁴⁵

a.iii.Çavlukya Hanedanlığı Zamanında Hindistan'da Kültür ve Medeniyet

Valabhi'de erken Çavlukya hanedanlığının yönetiminde takriben iki yüzyıl boyunca ülkenin özellikle dini vaziyetinde önemli değişimler kaydedilmiştir. Budizmin etkisinin azalmasına rağmen,⁴⁶ bu azalma çok yavaş ve birdenbire ortadan kalkma söz konusu değildi. Buna karşın onun rakipleri Caynizm (Jainizm)⁴⁷ ve Hinduizm daha fazla

⁴³ Bazı kaynaklar Someswara'nın boğularak öldüğünü yazmaktadır. Bkz.. **a.g.e.**, s.237.

⁴⁴ Bilhana'nın şiir olarak yazdığı tarihin kahramanı bu kraldır. Ayrıca büyük Hindu hukukçusu Vicnanesvara, Mitakşara adlı eserini onun zamanında yazmıştır. Bkz. Upendra Nath Ball, **a.g.e.**, s.238.

⁴⁵ **a.g.e.**, s.238.

⁴⁶ R.G. Bhandarkar, **a.g.e.**, s.56-58.

⁴⁷ Hindistan, ırklar ve dinler konusunda çeşitlilik gösteren bir ülke yanında, bugün yaşayan birçok dinin de çıkış yeridir. Aşağı yukarı dört bin yıllık bir geçmişe sahip olduğu kabul edilen Vedaları esas alan, ağırlık merkezini Brahmanlar oluşturan ve kast sistemine dayanan Hinduizm'den sonra, M.Ö. VI. yüzyılda Budizm ve Caynizm, M.S. XVI. yüzyılda da Sihizm ortaya çıkmıştır. Hinduizm'deki Kast sistemine Brahman sınıfının otoritesine karşı bir tepki olarak doğan bu dinlerden Budizm, evrensel; Caynizm ve Sihizm, milli bir karaktere sahiptir. Caynizm Budizm gibi Hindistan dışına yayılamamış, hatta Hindistan içine, güney ve batı bölgelerine de taşamamıştır. Ancak mensuplarından çoğu ticaret ile uğraştıklarından, bunlar, sayılarının ötesinde sosyal bir önem kazandılar. Buna rağmen sayılarının azalmakta oluşu da dikkat çekmektedir. Hindistan'a mahsus bir din olan Caynizm bazı bilginlerce bir mezhep veya tarikat olarak görülmüştür. Caynistlerin sayıları 1,5-2 milyon civarındadır. Bu dinin kurucusu **Mahavira** (M.Ö. 599-527) olarak gösterilirse de, aslında Caynizm, Parsva'ya (M.Ö. VIII. Yüzyıl) kadar geri giden bir geçmişe sahiptir. Parsva'nın ortaya koyduğu doktrini Mahavira geliştirmiş ve sistemleştirmiştir. Batılı yazarlar Mahavira'yi önceleri bu dinin kurucusu olarak gösterirlerken şimdi onu reformcu olarak nitelendirmektedirler (M. Hanefi Palabıyık, **a.g.m.**, s.286); diğer taraftan bunlar da Budistler gibi, sadece dini değil aynı zamanda neredeyse tamamıyla felsefi bir mezhep olarak kabul edilebilirler. Bütün okullarda ve sistemlerde bunlarda da din ve felsefe ayrılmaz bir bütündür. Bkz. G.

yayıma imkânı bulmuştur. Yani Hindu dininin kutsal şekilleri özel bir ilgi aldı ve Brahma, Şiva, Vişna (Vishna)⁴⁸ ve Moheswara gibi puranik tanrılar için tapınaklar yapıldı. Hindular ayrıca Budist ve Jainler gibi büyük kayaları kazmak suretiyle tapınaklar inşa ettiler. Hindu tanrılarının gururuna uygun en erken mağara tapınaklarından birisi, VI. yüzyılın sonlarına doğru Badami'de Mangalisa tarafından Vişna adına yaptırılan tapınak idi. Ajanta'daki freskler, insanların mimari maharetlerini yansıması bakımından oldukça önemlidir. Krallar, Hinduizm ile ilgili olduğunu düşünmelerine rağmen bütün dinleri himaye etmeye gayret gösterirlerdi (Upendra Nath Ball: 233).

Türk Gurcara boylarından biri olduğunu söylediğimiz Çavlukyalılar Dekken'e yerleştikten sonra,⁴⁹ bu hanedanın kralları zamanında Brahmanlar Aihole ve Badami'de ilk defa olarak kuleli mabetler inşa etmeye başlayacaklardır. Bu mabetler kapısız ve etrafında hem duvarı hem de eski Hint şehir kapı tipinin bir nevi istihalesinden başka bir şey olmadığına hiç şüphe etmediğimiz tipte kapıları vardır. Çavlukya hanedanının yukarıda hakkında malumat verdiğimiz kralı Pulakesin II., Pallava I. Mahendravarmarman'ı ve buna mukabil de Pallava I. Narasimhavarman da Pulakesin II.'yi mağlup etmişti. İşte Aihole, Badami ve Mamallapur mabetleri bu zamanların mahsulleridir. Diğer taraftan, anlaşıldığına göre bu çağlarda Pallavalılar mabet inşa etmesini Çavlukyalardan öğrenmişlerdi. Elura'daki⁵⁰ Kailâsanatha mabedi de, 754'te Çavlukyaların devletini ele

---

Small, **A Handbook of Sanskrit Literature**, s.106 vd; L. Rousselet, **India and Its Native Princes**, Dehli 1882, s.19 vd; B.Stein,**a.g.e.**, s.69-70.

⁴⁸ Genellikle Hinduların, iki esas mezhebe ayrıldığına inanılır. Vişnavit'ler ve Şivait'ler. Bu bir bakıma doğrudur, ancak, bunlar arasındaki ayrılıklar Müslümanlıktaki Şii'lik ve Sünnilik veya Hıristiyanlıktaki Roma Katolikleri ve Protestanlar arasındaki kadar değildir. Bu iki mezhep arasında, geçmişteki katliamların hatıraları yoktur. Dolayısıyla birbirlerinin düşmanı değillerdir. Ayrıca, Şiva ve Vişnu'nun değişik isimleri taşıyan karlılarıyla o kadar çok doğuşu vardır ki, kendisine birçok şekilde iman edilebilir. Bu da üzerinde devamlılık damgası olan, herhangi bir belirgin mezhep doğmasını bulmamızı güçleştirir. Bkz. M. Aziz Ahmet, **Siyasi Tarihi ve Müesseseleriyle Delhi Türk İmparatorluğu**, (Baskıya haz. T. Say), İstanbul 1975, s.45.

⁴⁹ J. Tod, **a.g.e.**, s.116.

⁵⁰ Bunların çoğu, cilalanmış siyah ve doğal etkilere karşı oldukça dayanıklı büyük taş levhaları üzerine kazmak suretiyle yazılmıştır. Ama bazen yumuşak kil levhalar ve buna göre daha dayanıklı olan kireç taşı

geçiren ve yine bir Türk Gurcara boyuna mensup bulunan Raştrakuta hanedanı tarafından yaptırıldı. Bütün bunlar, Hindistan sanatı ve mimarisine Türk etkisinin çok eski tarihlere kadar gittiğini adeta kanıtlar niteliktedir.⁵¹

Çavlukya hanedanlığı zamanında Hind sosyal hayatı her kabilenin kendi gelenek ve görenekleri çerçevesinde şekillenmiş ve biçimlenmiştir. Bu bağlamda Çavlukya kabilesinin sosyal hayatına bir göz attığımızda özellikle evlilik müessesesinde çok katı kuralların uygulandığını görmekteyiz. Haihaya, Raştrakuta, Pallava, Sendraka gibi kabilelerle evlilik yapmalarına rağmen, Dravitlerle evlilik yapmak yasaktı. Bu da onların karakteristik özelliklerini koruma eğiliminde olduklarını göstermektedir (C.V. Vaidya: 274).

b.Pratihara veya Parihar Hanedanlığı (M.S. 739?-1020?)

Bu hanedanlık, kuzey Hindistan'ın Gangetik vadisinde, Harşa'nın eski başkenti olan Kanevc şehrinde,⁵² Gucar Racputlar'ından Parihar veya Pratihara adını taşıyan⁵³ bir oymağa mensup Nagabata I. (Nagabhata) (739?-760?) tarafından kuruldu.⁵⁴ Bu devlet,

---

da kullanılmıştır. Bir diğer kitabe şekli ise, tapınakların sütunları veya da Ellora'nın duvarlarında olduğu gibi dış duvarlar üzerine kazılarak elde edilirdi. Çok azı bakır levhalar üzerine yazılmıştır. Yine bazıları yapılaş amacı bakımından diğerlerinden farklı olup, önemli savaşçıların ölümünü kaydetmek için devasa taşlardan elde edilmiştir. Kitabelerin planları ise birbirinden farklı olmakla birlikte yazıtın başladığı yerde birkaç figürün bulunması oldukça yaygındı. Örneğin, yazıtın sağ köşesinde güneş, sol köşesinde ise ay figürü bulunurdu. Geniş bilgi için bkz. W. Elliot, *Hindu Inscriptions*, **JRAS**, (1837), s.1-41.

⁵¹ Bahsi geçen bu mabetler, 695-715 sıralarında tanrı Kailasanatha (Şiva) adına ve Pallavalar devletinin baş mabedi olarak Madras şehri yakınında Kançi (bugünkü Gonjeewaram) şehrinde Pallavaların yaptırdıkları bir mabetle, daha yeni ve Çavlukyalar tarafından 733 ile 746 arasında Pattadakal'da (Badamin'in hemen yanında) yaptırılmış olan Virüpakshi mabedi ve Raştrakuta hanedanı kralları tarafından 754'te Haydarabad civarında, Elura'da yaptırılan Kailâsanaiha kaya mabedi ve bir de aynı yerde ve aynı sülale tarafından 850'de inşa edilen ve Cainistlere ait olan İndrasabha mabetleridir. Bkz. W. Ruben, *Hint Mabet Kapılarının (Gopura) Tarihiçesi*, (çev. Abidin İtil), **AÜDTCFD, II/II**, Ankara 1944, s.284.

⁵² Bazı kaynaklarda Parihar devletinin kurulduğu yer olarak Racistan'daki Marvar gösterilmekte ve Kanevc bu hanedanın dördüncü kralı Vatsaraca (770-800) tarafından takriben 780'e doğru ele geçirilmiş ve başkent yapılmıştır. Bkz. Bayur, **a.g.e.**, s.95.

⁵³ I.Prasad, **a.g.e.**, s.13; A.F.R.Hoernle, **a.g.m.**, s.32; ayrıca bkz. M. Debiprasâd, *Jodhpur Inscription of the Pratihara Bâuka*, **JRAS**, (1894), London 1894, s.1 vd.

⁵⁴ Nagabata I. âlim, bilgin ve sanatçıların koruyucusuydu. Onun himayesinde olanlar arasında zamanın ünlü Jain bilgini Yakshadeva da vardı. Bazı bilginler, Yakshadeva'nın, tapınak ve önemli mimari yapılarıyla ünlü Gurcara-desh'de bulunan Kuvalyamala yazıtlarını yazdığını ileri sürmektedir. Bkz. R. Hooja, **a.g.e.**, s.183.

200 yıla yakın bir süre boyunca kuzey Hindistan'ın batı ve merkezinin büyük bir kısmının egemeni olarak kalırken (Upinder Singh, 1999: 86), Gazne sultanın Sebük Tegin oğlu Mahmut zamanına kadar siyasi arenada söz sahibi olacak ve yine bu devirde de ortadan kalkacaktır.⁵⁵ Bu kabilenin menşei yukarıda ayrıntılı olarak bahsettiğimiz Racistan'daki Abu Dağı efsanesine kadar götürülür (R. Thapar: 420; H.G. Rawlinson: 200). Ancak başta G. R. Bhandarkar olmak üzere pek çok Hindistan tarihçisi bu kabilenin Gurcara veya Gucar olduğu yönünde müttetiklerdir.⁵⁶

758 yılına tarihlenen Hansot kitabesine göre, Nagabata I. çok geçmeden kontrolünü, Bihillamala, Calore, Abu, Gücerat'ın güneyinde yer alan Lata ve Malva'ya⁵⁷ kadar genişletti ve Calore'yi de devletine başkent yaptı.⁵⁸ Devletin kurucusu olan Nagabata I.'den sonra Pratihara tahtına⁵⁹ torunlarından biri Nagabata III. (M.S. 800-825) unvanıyla tahta geçti⁶⁰ ve oldukça başarılı olan bu kral 816 yılında Kanevc'i zapt ederek kendisine ve devletine başkent yaptı.⁶¹ Onun saltanatı boyunca, Govinda III

⁵⁵ Bayur, **a.g.e.**, s.95.

⁵⁶ Bilhassa Vaidya, Pratihara kabilesinin, Smith'in iddiasının aksine, V ya da VI. yüzyılda Hunlarla birlikte Hindistan'a gelen Gurların torunlarından olduklarını belirtmiştir. C.V. Vaidya, **a.g.e.**, s.83; R. C. Dutt, **a.g.e.**, s.164.

⁵⁷ Ancak ilerde Pratiharalar, Malva ve Lata'nın ellerinde kalmasını başaramayacaklar ve ezeli düşmanları olan Raşhtrakuta kralı Dantidurga bu iki önemli bölgeyi başarılı savaşlar taparak ele geçirecektir. Bkz. R. Hooja, **a.g.e.**, s.183.

⁵⁸ Yine 778 yılına tarihlenen, Uddyotan Suri tarafından başkent Calore'de kaleme alınan "*Kuvalyamala*" adlı metinde, Nagabata I.'nin başarıları ve onun zamanında Calore'nin zengin malikâneler ve devasa tapınaklarla süslü zenginleşen bir kent olduğu anlatılmıştır. R. Hooja, **a.g.e.**, s.182.

⁵⁹ Esasen Nagabata I.den sonra Pratihara tahtına yeğeni Kakkuka ve ondan sonra da yine yeğenlerinden olan Kakkuka'nın en genç kardeşi geçti. Onların saltanatları takriben M.S. 760-775 yıllarına tarihlenebilir. Ancak Pratihara tahtında kaldıkları sürede herhangi bir önemli hadise yaşanmadığından bunlar kaynaklarda çok fazla zikredilmemişlerdir. Bkz. R. Hooja, **a.g.e.**, s.183.

⁶⁰ Bu devrede bazı kaynaklarda Nagabata II. adında bir Pratihara kralından söz edilir. Onun zamanında özellikle Palalarla mücadele edildi. 50 000 file sahip muazzam Pala ordusu kralları Dantidurga liderinde, Nagabata'yı ortadan kaldırmak üzere aşağı yukarı 810 yılında harekete geçti. Ancak kaynakların ifade ettiğine göre zafer kazanan bu güçlü ordu değil, Nagabata olacaktı. Zira 813 yılına tarihlenen Bihadiya'nın Chatsu kitabesinde Nagabata'nın başarısı anlatılmıştır. Bu zaferden sonra artık Gurcara Pratiharaları artık hızlı bir şekilde güçlenmeye ve sınırlarını genişletmeye başlayacaklardır. Bkz. R. Hooja, **a.g.e.**, s.185.

⁶¹ Pratihara hanedanlığı tarihi boyunca Kanevc bu devletin başkenti olarak ne kadar çok önem arz ederse, Agra'nın güneyinde bulunan Gvalyor (Gwalior) da bu devlet için her zaman çok mühim stratejik bir kale durumunda olmuştur. Dolayısıyla Pratihara hanedanlığı için bu kent ikinci derecede önem ifade etmekteydi. Bkz. J. Keay, **A History of India**, New Delhi, s.199.

(793-815) liderliğindeki Raştrakutalar Himalaya önlerine kadar ilerlediler ve bununla da yetinmeyerek Pallavaları da yenilgiye uğrattılar.⁶²

Nagabata III.'nün torunu (Boca veya Bhoja olarak da bilinir) Mihira (832-886), ailenin en ünlü kişisi olarak 832 yılında tahta çıktı.⁶³ Mihira saltanatı boyunca ulusu için tehlike arz eden Raştrakutalara ve Pallavaların en tanınmış lideri olan Devapala'nın ölümüne kadar da Pallavalarla başarılı savaşlar yaptı.⁶⁴ Mihira, Sind ve Kaşmir dışarıda kalmak üzere Hindistan'ın neredeyse tamamını egemenliği altına aldı ve yönetti.⁶⁵ Magadha (Magada) da, krallığı Harşa'nınki kadar ihtişamlı olan Mihira'ya daha fazla direnemedi ve teslim oldu. Sonunda saltanatını çok geniş bir sahaya yayan Mihira yaklaşık yarım yüzyıl Pratihara tahtında kral oldu ve takriben 890 yılında öldü (J.C.Powel-Price: 88).

Mihira'nın ölümünden sonra Raştrakutalarla olan savaş devam ederken, Pratihara kralı Mahipala zamanında onlar Kanevc'i işgal ederek Mahipala'yı da tahttan indirdiler. Ancak, Raştrakutalara olan düşmanlıklarından dolayı Chandel kabilesi (H.G. Rawlinson: 200) Mahipala'ya askeri yardımda bulunacak ve Mahipala 940 yılında tekrar Pratihara tahtına oturacaktır. 931 yılında Mahipala'nın ölümünden sonra Pratiharaların Racistan'daki pek çok bölge üzerinde hâkimiyeti yavaş yavaş azalmaya başladı. Bundan sonra bölgesel şeflikler kendi hâkimiyetlerini yaymaya başladılar. Bu arada da, Pratiharaların geleneksel düşmanları olan güçlü hanedanlıklar da bu boşluktan faydalanarak Pratiharaların topraklarını yağmalamaya ve ele geçirmeye başladılar.

⁶² J.C.Powel-Price, **a.g.e.**, s.88.

⁶³ Fakat Mihira'nın başlangıçta maksadı çevresindeki bahsi geçen güçlü krallıkları ortadan kaldırmak değil, onlarla müttefik olarak sınırlarını yavaş yavaş genişletmekti. Bkz. J. Keay, **a.g.e.**, s.199.

⁶⁴ H.G. Rawlinson, **a.g.e.**, s.202.

⁶⁵ Pratihara hükümdarı Mihira'nın devleti, doğuda Benares bölgesine kadar Gence ovasını, Gvalyor bölgesini, Sütlec ırmağının güneyinde kalan yerleri, Racistan'ın büyük bir kısmını ve belki de Gücerat, Malva ve Katiyavar yarımadasını kapsamakta idi. Her halde bu üç ülke onun oğlu ve torunu zamanında Kanevc devletinin içinde görünür. Belki de şimdiki Bundalkent adını taşıyan bölge de ona bağımlı idi. Bkz. Bayur, **a.g.e.**, s.97

Pratihara hanedanlığının yıkılma dönemindeyse tahta, Mahipala'nın kardeşi Bhoja II. geçti fakat dağılmaya engel olamadı. Bu tarihlerden sonra Pratihara devleti yıkılmaya yüz tuttu. Zaten kaynaklarda Bhoja II.'nin saltanatı hakkında fazla bir malûmat bulunmamaktadır (R. Hooja: 185-190).

İşte tam bu tarihlerde Chandel gücü yükselecek (J. Keay: 199) ve aslında müttefiki olan Pratihara'nın zayıflığından faydalanarak onlara ait çok geniş toprakları işgale başlayacaklardır (J.C.Powel-Price: 88). Diğer taraftan, Malva'da Bhoj I. liderliğinde toplanan Parmarlar da güçlenmişler ve bu bölgede de Pratihara'lar üstünlüklerini kaybetmeye başlamışlardı. Buna rağmen Kanevc kralının, kuzeybatı bölgelerinin Şahi kralına Müslümanlara karşı olan mücadelesinde yardım ettiği kaynaklarca kaydedilmiştir. Bu tarihlerde, Hindistan tarihi bakımından çok ehemmiyetli bir hadise de vuku bulmaktaydı. Gazne sultanı Mahmud 1018'de Kanevc'e kadar gelerek burayı fethetti. Her ne kadar, Pratihara kralı Racyapala, Gazneli Mahmud'un ikinci saldırısından sonra harekete geçerek karşı durmaya çalışmışsa da, bir zamanlar ittifak yaptığı Chandellerin saldırısına uğradı ve kaynakların çoğunun ifade ettiğine göre de onlarca öldürüldü (a.g.e., 88).

c.Çavhan (Chauhan) Hanedanlığı (M.S. 780-?)

Çavhan hanedanlığı takriben M.S. 780'de Gucar gücünün yükselmesinden sonra Chohan racputları tarafından tesis edildi.⁶⁶ Bu hanedanlık, batıdaki üne sahip lordlar gibi yirmi beş prenslikten oluşmaktaydı. Bunlardan sadece bir tanesi olan Somesvara, Dehli'nin son şefi olan Ananga Pala'nın tek kızıyla evlenecektir.⁶⁷ Onun çocuğu

⁶⁶ Çavhanların ortaya çıkmasında yukarıda bahsettiğimiz Agnikula hikâyesi anlatıldığı gibi, bundan başka ama benzeri olan başka bir doğum efsanesinden de söz edilir. Buna göre, birden ortaya çıkan şeytanın karşısında herkes başarısız olur. Fakat Çavhan, ona karşı savaşır ve onu yener. Bkz. J. Tod, a.g.e., s.113.

⁶⁷ Çavhan kralı Prithvi III., Gur sultanı Muhammed'le savaşmaya başlamadan önce, Gücerat racası Bima (Çavlukya oymak ve hanedanından), Cecakabukti (Bundalkent) racası Parmal veya Paramardi (Çandel oymak ve hanedanından) ve Kanevc (Pencala da denilmektedir) racası Cayçent (Gaharvar hanedanından)

böylece Dehli ve Ajmer'in iki prensliğini yönetmeye başlayacaktır. Devletin ilk başkenti de Ajmer olacaktır. İşte bu tarihten sonra Çavhan hanedanlığı tarih sahnesinde yerini aldı.⁶⁸

Esasında Çavhanların Hindistan'da yükselmeleri, yine bir Racput kabilesi olan daha sonra inceleyeceğimiz Tomaraları ortadan kaldırmalarıyla ilgilidir. Bu bağlamda Dehli'nin konumu çok önemliydi. Zira burası XI. yüzyılın ortalarında, Tomaralardan, Çavhan kralı Vikraharaca IV. Tarafından işgal edilerek alındı. Her ne kadar Tomaralar bu tarihlerde bazı önemli bölgeleri ellerinde tutmayı başardılarsa da Hindistan'da güç bakımından Çavhan hanedanlığının gerisinde kaldılar ve ikinci planda oldular.⁶⁹

Bu devletin en ünlü hükümdarı ve Hinduluğun Müslümanlara karşı en büyük kahramanlarından biri,⁷⁰ XII. yüzyılın ikinci yarısında yaşamış olan Pritiviraca veya Ray Pitoradır.⁷¹ Vikraharaca'nın yeğenlerinden biri olan Pritiviraca, Gur sultanı Mu'izz ed-din Muhammed'e karşı savaşlarıyla ün kazanmıştır (1191-1192). Tomaraların elinde bulunan Dehli'yi zapt ederek Hayber geçidiyle Orta Hindistan ve Ganj düzlüklerini birbirine bağlayan stratejik bir mevkide bulunan bu şehri süratle tahkim eden Çavhanların Ecmir racası Prithvi III. önemli ölçüde güçlenmiş ve Lahor ile birlikte Kuzey Hindistan'daki Müslüman ahali için tehlikeli bir hale gelmiş bulunuyordu. Dolayısıyla, Lahor'u zapt eden Gurlular, Türk askeri ve idari sistemine benzer bir teşkilatlanmaya sahip olup diğer Hindu hükümetlerine göre daha güçlü bir konumda bulunan Racputlar ile karşı karşıya geldi (S. Cöhce: 18-19).

---

ile mücadele etmiş ve bu son hükümdarın kızını kaçırmış da efsanevi olarak anlatılır. Bkz. Bayur, **a.g.e.**, s.257.

⁶⁸ A.F.R.Hoernle, **History of India**, s.64.

⁶⁹ Dehli-Topra sütunlarındaki yazıtlardan, Vikraharaca IV.'nün Himalaya'lardan Vindhya dağlarına kadar uzanan geniş sahada hâkimiyet tesis ettiğini öğrenmekteyiz. Bkz. Upinder Singh, **a.g.e.**, s.98.

⁷⁰ Prithvi'nin adamlarından olan Çend Bat adında biri tarafından yazılmış olup *Pritvirac Rasa* veya *Çend Rasa* gibi adlarla anılan destan Kuzey Hindistan'ın merkezinde çok okunmakta ve sevilmektedir ve bu racanın ününün yaşamasında çok etkili olmuştur. Bkz. Bayur, **a.g.e.**, s.257.

⁷¹ Bayur, **a.g.e.**, s.98.

c.i.Tarain Savaşları

Afganistan'ın kuzeyde Garcistan, batıda Herat, güneyde Germsir ve Nimruz doğuda Kabil-Kandahar ile sınırlanan dağlık Gur bölgesinde ortaya çıkan ve oraya nispetle isimlendirilen Gurluların menşei hakkında fazla bir bilgi bulunmamaktadır.⁷² Her ne kadar kendilerini efsanevi Şensâbâni Hanedanına bağlamak isteseler de, bu topluluğun Türk soyundan olduğuna dair kuvvetli belirtiler mevcuttur.⁷³ XII. yüzyılın sonlarına doğru İran hariç Gazneli topraklarının tamamını ele geçiren bu topluluk,⁷⁴ kuzeydeki güçlü rakipleri olan Harezmsâhlar sebebiyle Hindistan'a yönelecek ve bu ülkeye çeşitli seferler düzenleyeceklerdir.⁷⁵

⁷² S. Cöhlce, **Şemsi Melikleri**, Elazığ 1986, (Basılmamış Doktora Tezi), s.13; Ayrıca bkz. Z.V. Togan, **a.g.e.**, s.148; Z.V. Togan, **Oğuz Destanı, Reşideddîn Oğuznâmesi, Tercüme ve Tahlil**, İstanbul 1972, s.22; I.H. Sıddıqui, *Gurlular*, **D.İ.A. XIV**, s.209; N. Durak, **a.g.e.**, s.58 vd.

⁷³ Gurluların menşei konusunda türlü iddialar ileri sürülmüştür. Dow ve ondan sonra da Briggs, Firişte'nin tarihini İngilizceye çevirdikten sonra bu çevirmeler ve ikincisi batı tarihçilerinin çoğu tarafından ana kaynak olarak alınmış ve hep ona göre yazılmıştır. Bu çevirmelerde ise bir hayli yanlışlar bulunmaktaydı. Bunlar arasında özellikle dikkat çekense, mesela Firişte hiçbir yerde Gurlulara *Afgan* dememişken, Dow ve Briggs'in yaptıkları çevirmelerin birkaç yerinde *Guri* sözü yanına bir *Afgan* sözü katılmış ve bazen de aslında varmış gibi Gurluları Afgan gösteren cümleler metne hiç yoktan sokulmuştur. Böylelikle bu yazarlara inanan bazı batı tarihçileri Gurluları Afgan sanmış ve eserlerine de öyle yazmışlardır. Daha sonra Raverty, Tabakat- Nasiri İngilizceye çevirirken yukarıdaki yazarların bu uydurmalarını meydana koymuşsa da hala bu iddiaya rastlanılmaktadır. Hâlbuki hiçbir ana kaynakta Gurlular için Afgan ya da Patan denilmemektedir. Bkz. Bayur, **a.g.e.**, s.249; J. Murray, **The History of India**, London 1905, s.349.

⁷⁴ S. Cöhlce, **a.g.e.**, s.18-19; İbnü'l-Esir, Gurlu Gıyaseddin ve kardeşi Şihabeddin'in hükümdar olmasını anlatırken, önceleri bu iki kardeşin amcaları Alâeddin ile aralarının açıldığını, Alâeddin'in yeğenlerine karşı çıktığı seferde mağlup olduğunu, ancak buna rağmen Gıyaseddin ve Şihabeddin'in amcalarını affederek tahta oturttuklarını anlatırken, daha sonra Alâeddin'in kendi kızını Gıyaseddin'e vererek onu yerine veliaht tayin ettiğini ve ölümü üzerine de bu vasiyet gereği Gıyaseddin'in Gurlu tahtına geçtiğini ifade etmiştir. Yine İbnü'l-Esir'e göre, Gurlu tahtındaki bu yeni taht değişikliğinden sonra durumunu hızla kuvvetlendiren Gurlu Sultanı Gıyaseddin, kardeşi Şihabeddin kumandasındaki büyük bir orduyu Gazne'ye göndermişti. İlk başta, Gurlu, Kalaç ve Horasanlı askerlerden müteşekkil Gurlu ordusu mağlubiyet aldıysa da, Şihabeddin sabırla savaşı sürdürmüş ve daha sonra galibiyet kendisine nasip olarak Gazne'ye girmiş ve bura halkına çok iyi muamelede bulunmuştu. Bkz. İbnü'l-Esir (Muhammed b. Muhammed Abdu'l-Vâhid eş-Şeybani İbnü'l-Esir), **el-Kâmil fi't-Târih Tercümesi, XI**. (Çev. Ahmet Ağırakça-Abdülkerim Özeydin-Mertol Tulum), İstanbul 1985-1987, s.116-117.

⁷⁵ XII. yüzyılın ortalarında Gur sultanları, Harezmsâhlar gibi, Selçuklu ve Gazneli devletlerinin çöküşlerinden faydalandılar. Sencer'in esaretinden sonra Horasan'da cereyan eden olaylara Gur hükümdarları katılmışlardır. Kısa zaman sonra iki kardeş Gıyaseddin ile (sonradan Mu'izz ed-din ünvanını alacak olan) Şihâbeddin, ülkelerini büyük bir devlet haline getirdiler. İkincisi çoğunlukla ordu kumandanlığında bulunuyordu ve Gıyaseddin hayatta olduğu sürece Gazne hükümdarlığı yapıyordu. Gazne şehri 1173-1174 yıllında kesin olarak Gurluların eline geçti. Amcaları Fahreddin Mesud, Bâmiyân, Toharistân, Sugnân ve Bolor'a kadar uzanan bölgelerin hükümdarıydı. Oğlu Şemseddin Muhammed, Cüzcani'nin verdiği bilgilere inanılacak olursa, Ceyhun'un kuzeyindeki vilayetlerden Saganiyân ile Vahş'ı ülkesine kattı. Gurlular memleketlerini yalnız doğu tarafından genişletmekle kalmadılar, 1175-1176 yılında Herat'ı işgal ettiler. Bundan sonra Horasan'da Harezmsâhların rakipleri oldular. Onlara karşı

1175 yılında Gur Sultanı Mu'izz ed-din Muhammed,⁷⁶ Hindistan'da Gaznelilere ait önemli vilayetleri ele geçirerek dikkate değer başarılar elde etti.⁷⁷ 1176'da daha çok Türklerden meydana gelen ordusu ile Karmatilerden Multan'ı alan Mu'izz ed-din Muhammed,⁷⁸ bir yıl sonra Ucc üzerine yürüyerek, kaynaklarda ihanet olarak nitelendirilen bir olayın (racanın hanımının ihanet ettiği anlatılır) arkasından burayı zapt etti. Lahor'u ele geçirme girişiminde başarısız olmasından sonra Gaznelilerin son temsilcisi Lahor hâkimi Hüsrev Melik⁷⁹ ile bir barış anlaşması yaparak, Gazne'ye geri döndü.⁸⁰ Ancak sultanın ayrılmasından kısa bir süre sonra Hüsrev Melik Sialkot (Sakal) kalesini muhasara etti⁸¹ ve Khokhar kabilelerinden yardım aldıysa da başarılı olamadı. Haberler sultana ulaştığında derhal Lahor'a gitmek üzere harekete geçti ve yaptığı bir oyunla Hüsrev Melik'i 1186 yılında bozguna uğrattı ve esir etti.⁸² Bu aynı zamanda Sebüktegin hanedanlığının sonu oldu.⁸³

---

bazı hususlarda üstün oldukları muhakkaktır. Harezmsâhlar harbe ancak ücretli askerleriyle devam edebiliyorlardı. Gurlular, Türk hassa birliklerine sahip olmaktan başka kendi anavatanlarının cengâver dağlılarına da güvenebiliyorlardı. Harezmsâhlar, bütün kuvvetlerine rağmen Kara-Hitaylar'a bağlı idiler. İslam Asyası'nın doğu kısmında Gurlulardan başka bağımsız ve kuvvetli bir devlet yoktu. Batıdan her türlü yardım ümidi kırılınca Horasan ve Maveraünnehr Müslümanlarının onlara yöneleceği son derece normal idi. Buna rağmen mücadelenin Harezmsâhlar lehine neticelenmesinin sebebi her şeyden önce Harezm hükümetinin akıllı siyaseti ve hükümdarlarının şahsi meziyetleri idi. Bkz. W. Barthold, **Moğol İstilasına Kadar Türkistan**, s.361; N. Durak, **a.g.e.**, s.61.

⁷⁶ Kaynaklarda yer aldığı kadarıyla Hindistan'a yönelen Mu'izz ed-din Muhammed ilk olarak İndus üzerinde yer alan bir Arap kolonisiyle işe başlamış, 1175'te Karmatilerden Multan'ı, 1178'de Anhalvara'yı, 1182'de Daibul'dan aşağı inerek Sind'in önemli bir bölümünü ve 1179'da da Peşhevar'ı alarak Lahor üzerine yürümüştü. Bkz. S. Lane-Poole, **Medieval India Under Muhammedan Rule (712-1764)**, London 1903, s.49.

⁷⁷ Kaynakların ifade ettiğine göre Gazneli Sultanı Mahmud'dan daha acımasız ve akıllı olan Mu'izz ed-din Muhammed'in liderliğindeki Gurlular, Gazne'den Hindistan'a geçişte iyi bilinen Hayber ve Bolan geçitlerini değil daha yukarıda olan Gomal geçidini tercih etmişlerdir. Bu tercihte güvenlik kaygısı ön planda tutulmuştur. Lahor ve Multan'ı ele geçirdikten sonra Gur Sultanı Mu'izz ed-din, bu ülkede kendisine rakip olarak gördüğü Çavhan kralı Prithvi ve devleti hakkında bilgi topladıktan sonra Gazne'ye geri dönmüştür. Bkz. S.M. İkrâm, **Müslim Rule in India and Pakistan (711-1858 A. C)**, Lahor 1966, s.44.

⁷⁸ S. Cöhce, **a.g.e.**, s.17.

⁷⁹ J. Murray, **a.g.e.**, s.352.

⁸⁰ T. Keightley, **A History of India (from the earliest times to the present day)**, London 1847, s.10.

⁸¹ W. Hunter, **The History of Nations (India-Pesia)**, Cambridge 1906, s.94.

⁸² Gur Sultanı Şihabeddin Gazne ve çevresini alıp durumunu güçlendirerek Hind dağlarına hâkim olduktan sonra büyük bir orduyla Lahor'a doğru sefere çıkmış, şehrin hakimi ve son Gazneli sultanı olan Hüsrev Şah'a ve halkına adam göndererek teslim olmalarını, aksi takdirde olacıklardan ve yapacaklarından bahsetmişti. Başta Şihabeddin'in teslim olduğu takdirde kızını onun oğluna vereceğini ve mallarına da asla dokunulmayacağını belirtmesi karşısında Hüsrev bu teklifi kabul etmemişse de, daha

Bütün bu başarılarla rağmen Gur Sultanı Mu'izz ed-din Muhammed Hindistan'ın yönetici durumuna gelemedi.⁸⁴ Zira iç bölgelerde istikrasız kendi topraklarını istila etmek isteyen yabancılara karşı mücadele etmeyi kendilerine adeta görev addeden korkusuz, cesaretli bir o kadar da güçlü Racput krallıkları vardı.⁸⁵ Hindistan'a kuzeyden gelen Gazne ve Gurlular bu coğrafyada gözü pek ve cesur savaşçılar olarak Racputlar kadar hiç kimseyle karşılaşmamışlardı. Fakat Racputlar feodal devletçikler halinde bölünmüşler ve bu husus onların zayıflıklarının da en temel sebebi olmuştur. Ancak bunun yanında kaynaklar, onların yabancı istila söz konusu olduğunda hızlıca bir araya gelerek birleştiklerinden bahsederler. Bütün bunlar onların askeri ve idari teşkilat bakımından Türklere ne kadar çok benzediklerini göstermektedir.⁸⁶

Gur Sultanı Muhammed kendisine bağlı güçleri topladıktan sonra, ortaçağlarda çok mühim bir stratejik önemi bulunan Sorhin kasabası önlerine doğru ilerledi ve orasını zapt etti. Bu sırada Kuzey Hindistan'ın en güçlü Racput devletleri olan, Pallavalarla uzun savaşlar sürdüren Gangalar (J. Murray: 354), Dehli ve Ajmer'e hâkim Çavhanlar (K.S. Lal, 1997: 22) Palalar, Bihar ve Bengal'a hâkim Senalar, Gücerat'ın Banghelaları ve Bundalkent'in Chandelleri vardı. Bunlar arasında ise en

---

sonra, şehir halkı ve askerlerinin Gurlular safına geçmesi üzerine kabul etmek zorunda kalmıştı. Bunun üzerine Şihabeddin'in ordusu Lahor'a girmişti. **İbnü'l-Esir**, s.118.

⁸³ I. Prasad, **a.g.e.**, s.66.

⁸⁴ Ancak İbnü'l-Esir, Gurluların Lahor'a yerleştikten sonra hâkimiyet sahalarının genişlediğini, askerlerinin ve mallarının çoğaldığını kaydederken, Gıyaseddin'in kardeşi Şihabeddin' mektup yazıp sultan olarak, kendi adına hutbe okutmasını emrettiğini ve ayrıca yeni bazı lakapları da kendilerine tevdi ettiğini ifade etmiştir. Buna göre önceleri Gıyaseddin'in lakabı Şemseddin iken şimdi **Gıyasüddin ve'd-dünyâ Muînü'l-İslâm, Kasîmu emîri'l-Müminîn** lakabını almış ve kardeşine de **Mu'izz ed-din** lakabını tevdi etmişti. Bkz. **İbnü'l-Esir**, s.120.

⁸⁵ Hunter, **a.g.e.**, s.94.

⁸⁶ Burada asıl belirtmek istediğimiz husus, Racputlar'ın ülkeyi koruma ve yönetme gibi kutsal görevleri tamamen yüklendikleridir. Askerlik mesleği sadece Racputlar'ın şerefi ve imtiyazı haline gelmiş ve Racputlarla müttefikleri Brahmanlar, kısa zaman içinde de olsa, ülkenin gerçek hâkimleri haline gelmişlerdi. Kaçınılmaz olarak bu politikanın başka bir engelleyici yönü daha vardı. Racputlar yeni bir inanç geliştirmişler ve tamamen askeri bir devlet kurmuşlardı. Sivil hayatı tamamen ihmal ederek tüm enerjilerini savaşa adanmışlardı. Harpte yenilince savaşın her şey demek olduğu fikrine saplanmışlardı. Neticede bir tür cinayet fikri doğdu ve kaynakların ifade ettiğine göre her şeyi felce uğratan ölümcül bir mücadele başladı. Kast sistemini sertliği yeterli değildi ve o da karışık mevcut duruma katkıda bulunuyordu. Bkz. M. Aziz Ahmet, **a.g.e.**, s.66-67.

güçlü olanlar yabancı müstevlilere karşı savaşmayı kendilerine görev sayan Kanevc ve Dehli yöneticileri vardı.⁸⁷

Yukarıda da bahsettiğimiz gibi Dehli ve Ajmer krallıklarını birleştiren⁸⁸ ve bundan sonra Gur Sultanına karşı girişeceği savaşlarıyla ünlenecek olan Prithvi III. Çavhan hanedanlığına en azametli yıllarını yaşattı.⁸⁹ 1191 yılında Hindistan'ın adeta kapısı durumunda olan Pencap'ı Dehli'ye bağlayan düzlük üzerinde yer alan Tarain'de Racput kralı Prithvi III. ile Müslüman ordusu karşı karşıya geldi. Kanevc'in Rathor racası Cayachandra, bu savaştan uzakta kalan tek prensti. Gur Sultanı sağ, sol ve merkezin taktiklerini bizzat kontrol etti ve kendisi de ordusunun ortasında bir pozisyon aldı.⁹⁰ Racputlar bu savaşta hem güçlü Müslüman ordusunun etkili sağ ve sol kanatlarıyla mücadele etmiş hem de bütün yönlere doğru hızla harekete geçerek Müslümanları şaşırtmışlardır.⁹¹

Savaş Sarasvati nehri kenarında şimdi Patravari denilen Tarain köyünde yapıldı.⁹² Sultan, Kaday Rai'nin (Tabakat-i Nasiri'ye göre Dehli hâkimi Govind'di) üzerine atılarak mızrağıyla iki dişini kırdı. Buna karşılık Rae de elindeki ciritle Sultanı omzundan ağır bir şekilde yaraladı. Sultan neredeyse atından düşecekti. Kalaç boyundan bir piyade kendisini harp meydanının dışına taşıdı (M. Aziz Ahmet: 66-67).

⁸⁷ I. Prasad, **a.g.e.**, s.67.

⁸⁸ T. Keightley, **a.g.e.**, s.10.

⁸⁹ I. Prasad, **a.g.e.**, s.67; R.W. Frazer, **a.g.e.**, s.335.

⁹⁰ W. W. Hunter, **The History of Nations (India-Pesia)**, Cambridge 1906, s.94.

⁹¹ I. Prasad, **a.g.e.**, s.67.

⁹² Racput askeri organizasyonunun yeni durumlara adapte olamaya uzak oluşu, Prithvi ile Gurlu ordusunun daha ilk karşılaşmasında anlaşılıyordu. Bu ilk karşılaşmada Çavhan Prithvi'nin ordusu 200 000 atlı ve 3 000 filden müteşekkildi. İkinci karşılaşmada ise, Prithvi'nin ilk muharebede durumun vahametini anlamasından olsa gerek, ordusunun atlı birliklerinin sayısını 100 000 artırarak 300 000'e ulaştırmış ve bunu da yine 3 000 fille desteklemiştir. Buna karşılık Gurlu ordusu ise ancak 120 000 bin atlıdan müteşekkildi. Firişte'nin verdiği bilgilere göre ordusunun sayısı, Çavhan ordusunun sayısının ancak yarısı olan Gur Sultanı Mu'izz ed-din bu karşılaşmada süper bir taktik denemiş, hareketli, at üzerinde hızlı ok atabilen süvariler kullanmıştır. Diğer taraftan Racputlar'ın, Türklerden kopya ettikleri askeri metotları uygulamada başarısız olmaları ve askerlikte Türklerin daha yetenekli olmaları, bu savaşın Gur Sultanının lehine neticelenmesine sebep olmuştur. Satish Chandra'ya göre, XII. yüzyılın Racput ordusunda fillerle desteklenen piyadelerden ziyade süvariler bulunmaktaydı. Chandra'ya göre bu değişim belki de Hunların veya daha sonra gelen Türklerin etkilerindendi. Bkz. S. Chandra, **Essays on Medieval Indian History**, Oxford 2005, s.28-29.

Bu olay bütün kanatlarında dağılma görülen Müslüman ordusu arasında paniğe yol açtı. Sultan Gazne'ye dönünce⁹³ savaş meydanından kaçan askerlerini adeta rezil etti ve yeni bir hazırlık başlattı (I. Prasad: 68).

Bu arada savaşın yaralarını saran Çavhanlar Taberhinde kalesini muhasara etti. Ancak kale muhafızı Melik Ziyâeddin Tulek burasını bir seneden fazla savunmayı başarırken,⁹⁴ Sultan Mu'izz ed-din de hazırlıklarını tamamlamış ve iyi organize edilmiş yüzyirmi bin atlı ile Gazne'den yola çıkmıştı (I. Prasad: 68). Sultanın ordusu 1192'de tekrar Tarain yakınlarında konuşlandı. Hindu Hindistan'ın güvenliği için alarm verildi ve Prithvi III., Müslüman Türkleri durdurmak ve geldiklere yere geri göndermek için bütün Racput prensliklerini yardıma çağırdı.⁹⁵ Onun bu çağrısı üzerine yaklaşık yüzelli Racput prensine ait birlikler Çavhan ordusuna katıldı. Prithvi'nin ordusu (kaynakların abartısı olabilir) üçyüz bin kişiden müteşekkildi. Racput ordusu yorgun bir haldeyken, Gur Sultanı bazı kaynaklara göre on bazılarına göreyse oniki bin⁹⁶ atlının başında Sarsavati nehrini geçerek Racput ordusuna ani bir baskın yaptı.⁹⁷ Bu defa paniğe kapılan Racput ordusu oldu ve sayılarının fazla olmasına rağmen⁹⁸ Müslümanlar tarafından çok

⁹³ S.M. İkrâm, **a.g.e.**, s.45;S. Lane-Poole, **a.g.e.**, s.52.

⁹⁴ S. Cöhce, **a.g.e.**, s.19.

⁹⁵ T. Keightley, **a.g.e.**, s.10-11.

⁹⁶ J. Murray, **a.g.e.**, s.356.

⁹⁷ Bu ani baskınla Müslümanlar yaklaşık ok atıyor ve aynı hızla geri çekiliyorlardı. I. Prasad, **a.g.e.**, s.68.

⁹⁸ Racputlar, askerlik için yetiştirilen ve hayatları bu sanatı öğrenmekle geçen Müslüman rakiplerinden çok farklıydılar. Racput ordusunun en belirgin özelliği ayrı derebeylerinin kuvvetlerinden oluşmasıdır. Belirli bir ordu bulundurulmaz, gerek hasıl olunca derhal toplanmasına çalışılırdı. Zorla toplanan derebeyi askerleri arasında hiçbir ırki ve milli yoktu. Üstelik yürüyüş düzenini, yayılma ve yetiştirilmiş taburlar gibi hareket etmesini bilmiyorlardı. Aralarında anlaşmazlıklar ve iç çekişmeler de vardı. Düşmanlarına karşı uzun ve tehlikeli seferler mevzubahis bile değildi. Karşılarındakiler ise hep bu tip savaşların içinde büyümüşlerdi. Belgeler, kahraman fakat çok heyecanlı ve amatör savaşçılara karşı, belki fizik yani kemik ve adale yapısı yapısı olarak pek üstün olmayan fakat devlet idaresinin ve savaşın bütün hilelerini bilen, profesyonel savaşçıların mücadelesini gösterir. Gerçi sıtma ve hastalığın hüküm sürdüğü bir bölgeden ve iyi beslenemeyen insanlar arasından geliyorlardı ama Türk gelenekleri ve Roma kitaplarından öğrenebilecekleri her savaş usulünü iyice bellemişlerdi. Racputlar'ın meydan muharebelerinde hiçbir başarı ihtimalleri yoktu. Nitekim çoğu kere fazla adam harcamadan kalelerine çekilip saklanıyorlardı. Bu yüzden Gurların Hindistan'ı fethi bir nevi seri kuşatmalardan ibaret olmuştu ve bu kuşatmalar hep aynı şekilde neticelenmişti. Kale duvarları arasında sıkışıp kalan ve çevre ile bütün münasebetleri kesilen, bütün kaynakları düşmanın eline geçen birlikler kısa zamanda dirençlerinin sonuna geliyorlardı. Aşağı sınıflar ve mlecchalar ise surların dışında istilacıların insafına terk edilirdi. Bkz. M. Aziz Ahmet, **a.g.e.**, s.68-69.

iyi uygulanan Türk savaş taktiği neticesinde bozguna uğradılar. Kaynaklar Prithvi III.'nün savaş meydanından kaçtığını fakat sonra Sirsuti yakınlarında yakalanarak esir edildiğini yazarlar (I. Prasad: 68).

Prithvi III.'nün bu savaşta yenilgi alması Hindistan tarihi için çok önemli neticeler doğurdu (S.M. İkrâm: 45 vd). Çavhan devleti yıkılma sürecine girerken,⁹⁹ Müslümanlar Türkler kolaylıkla Sirsuti, Samana, Kuhram ve Hansi'yi fethettiler. Gur Sultanı Mu'izz ed-din Muhammed'in 1191 yılında kazandığı Tarain zaferi, Hindistan Türk tarihi bakımından önemli bir dönüm noktası olup, sonuçları itibariyle Malazgirt zaferine benzer. Zira bu muharebeyi müteakip Kuzey Hindistan'ın önemli şehir ve kasabaları art arda Gurlu hâkimiyeti altına girdi. Bir başka deyişle Tarain zaferinden sonra Gurlular adına Kuzey Hindistan'ın fethini, önceleri tamamen Sultan Mu'izz ed-din Muhammed Guri adına hareket eden Türk kumandanları üstlenmiş ve bu görevi de layıkıyla yerine getirmişlerdir.¹⁰⁰

d.Pavar Hanedanlığı (M.S. 820-1060?)

Bu oymağı Gucar Racputları'ndan olduğunu yukarıda kısmen de olsa görmüştük. Her ne kadar kendilerini efsanevi Agnikula hadisesine bağlamak isteseler de¹⁰¹ bunların Hun akınlarıyla birlikte Hindistan'a kuzeyden geldiklerine dair güçlü

⁹⁹ S. Lane-Poole, **a.g.e.**, s.53.

¹⁰⁰ Sultan Mu'izz ed-din Muhammed, muzaffer bir şekilde Tarain'den Gazne'ye dönerken önemli miktarda bir kuvveti Hindistan'da bıraktı. Bunlar, bölgeye sadece akınlar yapmakla yetinilmeyeceğini, dolayısıyla, Gazneli Mahmud'un aksine Sultan Mu'izz ed-din'in Hindistan'a hâkim olmak istediğini göstermektedir. Ancak Gazne'ye ulaştıktan sonra Gurlular'ın, Büyük Selçuklu devletinin mirasına konarak doğu Müslümanlarının liderliğini ele geçirebilmek hususunda rekabete girdikleri Harezmsâhlar'ın sebep olduğu meseleler ağır basacaktır. Zamanla tam bir kör döğüşü halini alacak olan bu meseleler sebebiyle Sultan Mu'izz ed-din Muhammed, Hindistan ile yeterince ilgilenemeyecek, dolayısıyla Hindistan'ın bütün askeri ve siyasi unsurları başta Aybek olmak üzere muktedir ve güvenilir Türk kumandanlarının elinde toplanmaya başlayacaktır. Ona rağmen Gur Sultanı, Harezmsâhlar ve bu arada yeni ortaya çıkan Karahıtaylar ile yaptığı mücadeleden fırsat buldukça Hindistan'a gelmiş ve bazı bölgeleri de fethetmiştir. Sultan Mu'izz ed-din'in bundan sonraki fetihleri ve ve gelişen hadiseler için bkz. S. Cönce, **a.g.e.**, s.20-21; J.C. Marshman, **a.g.e.**, s.42-43.

¹⁰¹ Harsola Grant gibi erken epigrafik kayıtlar Pavarlar'ı Raştrakutalarla ilişkilendirir, fakat XI. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenen ve daha sonraki kayıtlara göre Pavarlar Abu'daki kutsal ateşten gelmişlerdir. Padmagupta Parmala'nın X. yüzyıla ait çalışması *Navasahasanka-Charita*'daki göze çarpan özellikler

iddialar vardır.¹⁰² Narmada ırmağının kuzeyinde yer alan Malva'da kurulan, Uccain (Ujjain) krallığı olarak da bilinen bu hanedanlık, geç Sanskrit literatüründe bulunan çoğu tanınmış isimle ilişkisi dolayısıyla özellikle anılmaya değer olandır. Bu hanedanlık takriben, ünlü yönetici ailelerin ortaya çıktığı IX. yüzyılın başlarında, Upendra veya Krişnaraca adındaki biri tarafından tesis edildi.¹⁰³

Upendra tarafından devlet kurulduktan sonra Pavar yöneticileri ilk başkent olarak Dhara-Nagari (Modern Dhar) ve Uccain'i seçmişlerdir. 812 yılında, Pavar kralı Upendra'nın bir savaş sırasında, Raştrakuta hükümdarı Govinda III. tarafından öldürülmesi iki kabilenin arasında adeta bir kan davası gibi uzun yıllar devam edecek olan düşmanlığın da başlamasına sebep olur. Bundan sonra Pavarlar en önemli mücadeleleri Raştrakutalarla yapacaklardır.¹⁰⁴

Upendra Krişnaraca'dan sonra Pavar tahtına en büyük oğlu Vairisimha geçecektir. Vairisimha'yı ise oğlu Siyaka I. izleyecektir. Siyaka I.'den sonra yerine geçen oğlu Vakapati I. zamanında ise, güçlü Raştrakutalarla olan ilişkiler daha önem kazanmıştı. Daha aktif bir kral olan Vakapati I., Raştrakuta kralı İndra III.'ye çeşitli ittifak arayışlarına girdi. Vakapati I.'den Pavar tahtına Vacrata olarak da bilinen Vairisimha II. geçti. Bu kral zamanında Pratiharalar, kral III. İndra'nın ölümünden sonra Raştrakutalar'dan ve bu hadiseden sonra Vairisimha II. de oldukça rahatlamış ve fırsattan istifade ederek sınırlarını genişletmeye başlamıştır.¹⁰⁵

---

bunu göstermektedir. Burada Pavar adı "düşmanı öldüren" manasında kullanılmıştır. Bkz. R. Hooja, **a.g.e.**, s.221.

¹⁰² Bahsi geçen bu iddialar için bkz. R. Hooja, **a.g.e.**, s.178 vd.

¹⁰³ V. A. Smith, **a.g.e.**, s.316.

¹⁰⁴ R. Hooja, **a.g.e.**, s.221.

¹⁰⁵ Bu arada Pratiharalar ve Kalaçlar, Pavar devletinin sınırları dâhilindeki Narmada ırmağı üzerinde bulunan Malva'yı zapt etmek için ittifak yapmışlar ve Pratihara hükümeti daha da ileri giderek Uccain önlerinde Karargâh kurmuştu. Ancak Vairisimha II. bu saldırıyı kendi düşmanı olan Raştrakuta kralı Krişna III.'nün yardımıyla önleyecektir. Bkz. R. Hooja, **a.g.e.**, s.221.

Sikke ve kitabelerdeki bilgilerden anlaşıldığı kadarıyla hanedanın üçüncü kralı Harsha Deva olmuş ve onun zamanında krallık sınırlarını hızlı bir şekilde genişletmişti. arkasından güneye doğru yönelen Pavarlar, Raştrakuta hanedanlığının başkent'i Malkher'in zenginliklerini yağmalamışlardır.¹⁰⁶

Hanedanlığın etkili söz söyleme sanatıyla ünlü şair ve edip olan yedinci kralı Munca Raca (974-995), sadece şairlerin koruyucusu olmamış, aynı zamanda kendi de Antoloji'ye ilgi duymuş ve kendi kaleminden çıkan eserlerle de desteklemiştir. Zamanının yazarlarından olan Dhanamcaya, Dhanika ve Halayudha onun sarayında övgülere mazhar olan seçkin bilim adamlarındandır (V. A. Smith: 317).

Pavar hanedanlığının bu ünlü şair kralı zamanını barış içerisinde bu tür edebi uğraşlarla geçirmemiş, aynı zamanda komşularıyla mücadeleye girerek önemli savaşlar yapmıştı. Zamanın ünlü Çavlukya kralı Taylapa II.'yi bizzat kumanda ettiği ordusuyla yenilgiye uğratmış, ancak, onyedinci saldırıda Taila'nın kuzeyindeki sınırda yer alan Godavari'ye geçen Munca büyük bir mağlubiyet alarak tutsak edilmiş ve kaynaklara göre Taylapa II tarafından da öldürülmüştür (995).¹⁰⁷

Munca'dan sonra Pavar tahtına yeğeni Boca (1010?-1053) çıktı.¹⁰⁸ Boca'nın saltanatı yaklaşık kırk yıl sürdü.¹⁰⁹ Amcası gibi edip ve bilgin olan Boca'nın saltanatı süresince¹¹⁰ Parmar hanedanlığı savaş ve barışı bir arada gördü.¹¹¹ Güçlü komşuları

¹⁰⁶ A.F.R.Hoernle, **History of India**, s.65.

¹⁰⁷ **a.g.e.** s.317.

¹⁰⁸ Pavar kralı Boca'nın kırk yıl süren saltanatı Hindistan tarihinin en parlak dönemlerinden biri biri olmuştur. zira Müslüman ordularının defalarca taarruzuna rağmen Pavarlar bağımsızlıklarını korumayı başarmışlar ve Kalaç hanedanlığının hükümdarı Alaeddin Muhammed Kalaç'ın bu devleti ilhak ettiği XIV. yüzyılın başlarına kadar varlıklarını sürdürmüşlerdir. Bkz. A.F.R.Hoernle, **History of India**, s.65.

¹⁰⁹ A.F.R.Hoernle, **History of India**, s.65.

¹¹⁰ Şiir, Psikoloji ve kanunlar üzerine kitap yazan Boca ve Pavarlar'ın başarısı diğer Racputlar tarafından kıskanılacak ve Boca'yı devirmek için daha sonra ittifak kuracaklardır. Bkz. A. Kayyum-M. Brelvi, **A New History of India and Pakistan**, Lahor 1958, s.42.

¹¹¹ 1020 ve 1047 yıllarına tarihlenen kitabelerden, Boca'nın saltanatı, onun çağdaşları ve Racastan'ın tarihi hakkında dikkate değer bilgiler elde edilmektedir. Buna göre Boca'nın krallığı süresince başta

yanında, bu tarihlerde Hindistan'a seferler düzenleyen Gazneli Mahmud ile bir savaşı olmuştur.¹¹²

1053 yılında Gücerat ve Çedi krallıkları tarafından oluşturulan ittifak sonrasında Boca'ya karşı bir sefer düzenlendi. Pavar kralı bu saldırı karşısında fazla direnemedi ve yenilgiyi kabul etmek zorunda kaldı. Bu tarihten sonra Pavar hanedanlığı, önce Toramanlar sonra da Çavhan racaları tarafından tekrar saldırıya uğrayacağı XIII. yüzyılın başlarına kadar küçülmeye ve gücü günden güne tükenmeye devam etti (V. A. Smith: 318). Bu tarihlerde Malva'da egemenlik Gucar racputlarından Çavhan oymağının eline geçti.¹¹³

e.Çola Hanedanlığı (M.S. 847-1319)

Milattan sonra II. veya III. yüzyıllardan önceye ait gelenek ve efsanelerde isimleri en çok geçen topluluklardan birisi olan Çolalar,¹¹⁴ Hindistan'ın Morya hükümdarı Aşoka (M.Ö. 273 veya 269-232) zamanında bağımsız bir krallık kurdular.¹¹⁵ Çolalar'ın en eski başkentleri Uraişur, bilinen ilk kralları da Karikal idi.¹¹⁶ Kauver'in güney ağzında Kaviripaddinam kasabasını kuran Karikal devletin başkentini de buraya nakletti.¹¹⁷

Racastan'daki Dungarpur, Bansvara ve Çitorgarh olmak üzere, güneydeki Godavari nehrine kadar olan yerler Pavar hanedanlığına geçmiştir. Bkz. R. Hooja, **a.g.e.**, s.223 vd.

¹¹² Gazneli Mahmud'un Hindistan'a düzenlediği seferler hakkında tafsilatlı bilgi için bkz. N. Durak, **a.g.e.**, s.16-36; I. Prasad, **a.g.e.**, s.48.

¹¹³ Bayur, s.98.

¹¹⁴ **a.g.e.**, s.106.

¹¹⁵ Çolalar, Aşoka kitabelerinde, prehistorik zamanlardan beri Kaveri deltası civarında meskûn ilk Dravit insanları olarak anlatılmaktadırlar. Bkz. J. Keay, **a.g.e.**, s.215; Upendra Nath Ball, **a.g.e.**, s.244; D. Ali, **Courtly and Political Life in Early Medieval India**, Cambridge 2006, s.32.

¹¹⁶ Çolalar, Hindistan kıtasının en güneyinde kurulmuş bir devlet olarak, Dekken'in en eski krallıklarından birisi olarak göze çarpmaktadır. Hükümet başkenti defalarca değişmiş ve saltanat süren aileler bazen ortadan kalkma derecesine varan bir durumla önemlerini kaybetmişlerdi. Fakat bu güçlü krallık adeta inat edencesine hayatta kalmayı başaracaktır. Bkz. J.C. Marshman, **a.g.e.**, s.21-22.

¹¹⁷ Bu önemli kasaba kısa süre içinde bölgenin önemli bir liman kenti haline gelecektir. Karikal'ın torunu Nedumidi Killi'nin saltanatında bu kasabayı su basmış ve tabir yerinde ise deniz burasını adeta yutmuştu. Bkz. Upendra Nath Ball, **a.g.e.**, s.244.

Karikal M.S. I. yüzyılın sonları ile II. yüzyılın başlarında yaşadı. Bu tarihlerde Pallavalar'ın yükselmesiyle Çolalar'da bir sönükleşme olacak ve tarih sahnesinden silinmeseler de arka plana atılacaklardır.¹¹⁸ VII. yüzyılda da devam eden bu durum,¹¹⁹ ancak VIII. yüzyılın başlarında değişecek ve Hindistan'da dengelerin değişmesi Çolalar'ın talihini de döndürecek. Pallavalar'ın Çavlukya hanedanlığı tarafından ortadan kaldırılmasıyla, Çolalar'ın da güneşi parlamaya başlayacaktı.¹²⁰ Büyümüş Çola devletinin krallarından Aditya (880-907), ülkesindeki Pallava üstünlüğüne tamamen son vererek Çolalar'ı bölgede hâkim kıldı. Oğlu Parantaka I. (907-953) Pandyalar'ın başkenti Madura'yı alır ve Seylan adasını da istila etti.¹²¹

907 yılından itibaren Çola hanedanlığının tarihi eldeki mevcut kaynakların artması dolayısıyla sağlam bir zemine oturmaktadır. Bu döneme ait Çola krallarının kitabeleri okunarak kopya edilmiş kronolojik olarak sıraya konulmuştur. Parantaka I.'nin yerine geçen oğlu Racaditya, Raştrakutalarla amansız bir savaşa girecek ve muhtemelen bu savaşların birinde öldürülecektir. Bu tarihlerde Çolalar'ın oldukça

¹¹⁸ M.S. ikinci yüzyılın ortalarında Çolalar'ın ülkesi Pandyalar tarafından istila edildi ve Çola boyu Pandyalar'ın egemenliğine girdi. Çola racaları her ne kadar bu duruma baş kaldırmak için çeşitli mücadelelere girseler de çoğu zaman bu savaşlar başarısızlıklarla sonuçlanıyordu. Zaten kaynaklar bu dönemdeki hadiseleri aydınlatmaya kâfi değildir. Bu nedenle Çolalar'ın tarihi pek çok tarihçi tarafından IX. yüzyılın ikinci yarısından sonra başlatılmaktadır (Bkz. V. A. Smith, **a.g.e.**, s.343); Çolalar genel olarak Pallavalar'ın ve güneyde de Pandyalar'ın önemli bir güç olarak yükseldikleri VIII. Yüzyıla kadar, Hindistan'da önemli bir güç olamadılar ve hatta Çola bölgesinin içinde Kançi kentinde (şimdiki Konçiveram, Madrasın güneybatısı) de bir Pallava kralı hüküm sürdü. Ancak, bu yüzyılın başlarında Çavlukyalarla Pallavalar arasındaki çetin ve amansız savaşlar ve Pallavalar'ın 740 yılında uğramış oldukları büyük bozgunundan sonra Çolalar rahat bir nefes alarak güç kazanma imkânı elde edeceklerdir (Bkz. Bayur, **a.g.e.**, s.106).

¹¹⁹ VII. yüzyılın ortalarında (640) Hindistan'ın güneyine giden Çinli hacı Hsüan-Tsang, Çola ülkesini gezer ve notlarında bu ülke hakkında hiç de iyi şeyler söylemez. Pallava hanedanlığının o zamanki başkenti olan Kançi'den övgülerle bahseden Hsüan-Tsang, Çola başkentinden harabe ve ülkeden de çöl olarak bahseder. Ayrıca birkaç Budist manastırının zarar gördüğünü ve keşişlerin de bu pis mekânlarda ikamet ettiklerini kaydetmiştir. Zaten bu dönemde Caynizm yükselme dönemi yaşıyordu fakat yine de birkaç Budist tapınağı vardı. Çinli hacının sadece Çola ülkesinden bahsetmesi ve hiçbir Çola kralından bahsetmemesi, bu dönemde Çolalar'ın esaret altında olduklarını açıkça teyit etmektedir. Bkz. V. A. Smith, **a.g.e.**, s.344.

¹²⁰ Pallavalar'ın ortadan kaldırılmalarına kadar Çolalar adeta onların boyunduruğu altındaydılar. Öyle ki, Pallavalar'la yaptıkları savaşlar efsanevi kahramanların ortaya çıkmasına kadar gitmişti. Bkz. H. Kulke-D. Rothermund, **a.g.e.**, s.122.

¹²¹ Bayur, **a.g.e.**, s.106.

müşkül bir durumda olduğunu görmekteyiz. Ancak Raştrakutalar'ın ortadan kalkmasıyla yine bölgede baş aktör olacaklardır (Upendra Nath Ball: 245).

Bu kargaşalık, iç didişme ve yenilgilerden sonra Çola tahtına bu devlette daha önce önemli görevlere gelmiş Racaraca Deva (985-1018) adında birisi çıkacaktır.¹²² Saltanatı döneminde Çola devletini Güney Dekken'in en güçlü devleti yapacak olan bu kral, etrafındaki güçlere karşı saldırgan bir tutum sergileyerek, her tarafa ordu sevk etmişti.¹²³ İlk iş olarak da Çera donanması tahrip edildi. Arkasından, başta Dekken'in önemli kesimleri olmak üzere Pandya ve Vengi ele geçirildi.¹²⁴ Sonra Malabar sahili üzerindeki Quilen ve Kalinga da devletin sınırlarına dâhil edildi. Saltanatının onikinci yılında uzun savaşlardan sonra Seylan istila edildi. Bütün bu gelişmelerden sonra Çola kralı Racaraca Deva, hayatının geri kalan kısmını, krallığının zarar görmemesi için barışa adadı. Ancak ortaya çıkan hadiseler Raca'nın istediği gibi olmayacak ve Çavlukya hanedanlığı Çolalar'ın topraklarına saldırı düzenleyecekti.¹²⁵

e.i.Racendra-Çoladeva Devri (1018-1050)

Racaraca-Deva'dan sonra yerine geçen oğlu Racendra-Çoladeva, Bengal ve Bihar'ın Pala krallarından Mahipala I. ile savaşarak Gence kıyılarına kadar ilerler (1023).¹²⁶ Bundan sonra Racendra, donanmasını Çin Hindistan'ına gönderir ve Pegu

¹²² I. Prasad, **a.g.e.**, s.26; C.V. Vaidya, **a.g.e.**, s.303; R.F. Nyrop, **India (A Country Study)**, Washington 1985, s.16.

¹²³ 985 yılında Çola tahtına çıkan Racaraca Deva'nın saltanatının daha ilk yıllarında güneye gönderilen orduların Pandya topraklarına taarruzlarıyla geçmişten beri süregelen Çola-Pandya mücadelesi yeniden başlayacak ve Pandyalar'ın müttefikleri olan Çeralar da müttefik olmak babından bu savaşa dâhil olacaklardır. Dolayısıyla buradan Çola devletinin en önemli siyasetinin güneye yönelik olduğu çıkarılabilir. Zira, özellikle donanmaya önem verilmesi ve daha sonra Seylan'a yönelerek burasının Çola topraklarına katılması bunu kanıtlamaktadır. Bkz. J. Keay, **a.g.e.**, s.215.

¹²⁴ H. Kulke- D. Rothermund, **a.g.e.**, s.123.

¹²⁵ Upendra Nath Ball, **a.g.e.**, s.245-246; R.W. Frazer, **a.g.e.**, s.305-306.

¹²⁶ Daha genç yaşında yönetimde önemli sorumluluklar alarak devlet yönetimindeki tecrübesini iyice geliştiren Racendra, ilk önce Kalyan Çavlukyaları'nın başkenti Vengi'yi zapt eder ve arkasından Maldive'ye bir donanma gönderir. 1022'den 1023'e kadar Ganges boyunu hâkimiyeti altına alır. Başkentini de yeni inşa ettirdiği şehre naklettirir. Arkasından Pala kralı Mahipala'yı bozguna uğratan Racendra, kitabelerde yer aldığı şekliyle, kutsal olarak kabul edilen Bengal'i ele geçirebilmek için

(Rangun'un kuzeydoğusunda) kent ve krallığını ele geçirir (1025-1027). Az sonra Nikobar ve Andaman adaları da Çola devletince alınır.¹²⁷

Dışarıda bunlar olurken ana kıtada da daha sonra haklarında malumat vereceğimiz, Ganges topluluğu ve Çavlukyalar, devletin hâkimiyetine geçer. Racendra-Çoladeva bu başarılarından sonra, Gangaikonda-Çolapuram adında yeni bir şehir inşa ettirir¹²⁸ ve 16 mil uzunluğundaki bir toprak setle büyük ve görkemli bir yapay göl yaptırır. Bu göl özellikle sulama suyu ihtiyacında kullanılmıştır.¹²⁹

Racendra-Çoladeva'nın ölümünden sonra Çola krallığı büyük bir kriz içine girecektir.¹³⁰ Bu krizin en önemli sebebi, Pandya, Çera ve Gange boylarının isyan etmeleridir. Yirmisekiz yıldan daha az bir sürede Çola tahtında beş kralın değişmesi durumun vahametini açıkça göstermektedir. Ayrıca Çavlukya hanedanlığı ile olan savaşın yeniden başlaması durumu daha da kötüleştirir.¹³¹ Çola kralı Racadhiraca 1052'de Koppam muharebesinde öldürülür. Buna rağmen, 1062-1063 yıllarında Çavlukyalar Krişna ve Tungohadra'nın bitiştiği yerde bulunan Kudal Sangaman savaşında korkunç bir yenilgi alırlar. Bu arada Çavlukya tahtında, Somesvara III. ve Vikramaditya kardeşlerin arasında taht kavgasının olması, Çolalar'ı biraz rahatlattı. Bu tartışmadan faydalanmasını bilen Çola kralı Vira Racendra (1062-1070),¹³² Çavlukya

---

prenslikler üzerine ordu sevk eder. Üç yıl sonra ünlü donanmasını Sumatra ve Malaya'ya gönderir. Bkz. H. Kulke- D. Rothermund, **a.g.e.**, s.123.

¹²⁷ Bayur, **a.g.e.**, s.107.

¹²⁸ H. Kulke- D. Rothermund, **a.g.e.**, s.123.

¹²⁹ Bu yeni şehirde bir de görkemli bir tapınak (Tancore Tapınağı) inşa ettiren Racendra, tapınağın batısında bulunan bir duvar üzerine kendi dönemini anlatan bir kitabe yazdırmıştı. Ancak bu kitabenin yazıları bugün ne yazık ki okunacak durumda değildir. Yazıldığı kesin tarih tartışmalı olmasına rağmen 1025 dolaylarında yapıldığı tahmin edilmektedir. Bu kitabede Çolalar tarafından ele geçirilen yerlerin uzun bir listesi yer alır. Bkz. J. Keay, **a.g.e.**, s.222; Upendra Nath Ball, **a.g.e.**, s.246; B.Stein,**a.g.e.**, s.128.

¹³⁰ I. Prasad, **a.g.e.**, s.27; R. C. Dutt, **a.g.e.**, s.185.

¹³¹ R. C. Dutt, **a.g.e.**, s.185.

¹³² 1062 yılında Çola tahtına çıkan Vira Racendra, bundan sonra kendi konumunu sağlamlaştırmaya çalıştı. Bunun için bir takım girişimlerde bulundu. Kendisinden yaşça büyük olan kardeşi (belki de kuzeni) Racaraca ünvanını alarak tahta hak iddia ettiği için bazı yerler onun yönetimine verildi. Çola-Pandya ünvanını aldığı iddia eden Gangaikonda-Çola'ya Pandya ülkesini yönetimi verildi. Vira Racendra'nın en büyük düşmanı, daha önce de kendisiyle üç defa savaşan Vikramaditya VI. idi. İki ordunun karşılaştığı ilk muharebede zafer kazanan Çolalar oldu. Yenilgiye uğratılan Vikramaditya'nın

tahtında hak iddia eden Vikramaditya'yı kendi safına çekmeyi başardığı gibi, ona kendi kız kardeşini vererek de Çavlukyaların iç işlerine karışmış oldu.¹³³ Vir Racendra 1070 yılında öldü ve yerine oğlu Adiracendra geçti. Bu kral fazla popüler değildi ve saltanatının sadece dördüncü yılında muhtemelen öldürüldü.

e.ii.Çavlukya-Çola Hanedanlığı

1074 yılında Adiracendra'nın öldürülmesinden sonra, Çola tahtına doğrudan varis olmayan biri geçti. Vengi'nin Doğu Çavlukya prensinin oğlu Racendra,¹³⁴ annesi tarafından Çolalar'ın torunu olup, Çola tahtında hak iddia edecektir. Zira O, uzun yıllar Çola sarayında bulunmuş ve 1070 yılında Vengi'nin yöneticisi olmuştu. Adiracendra'nın ölümünden sonra da hem Çola hem de Vengi'nin kralı olacak ve böylece Çavlukya-Çola hanedanlığı adında yeni bir hanedanlık ortaya çıkacaktı. Tahta çıktıktan sonra Kulotunga I. (1178-1216) ünvanını alan Racendra seçkin bir asker olarak kısa zamanda devletinin sınırlarını genişletecekti.¹³⁵

Tahttaki durumunu sağlamlaştırdıktan sonra Kulotunga I., Kalinga, Ganga ve Panya bölgeleri başta olmak üzere¹³⁶ Travancore'nin önemli bir kısmını ele geçirdi. Oldukça iyi bir yönetici olduğu anlaşılan Kulotunga I.¹³⁷ 1086 yılında devletin gelir sistemini gözden geçirerek neredeyse tamamen değiştirdi.¹³⁸ Monizm (tekçilik)'in

---

kuvvetleri, Tungab-handra'ya kadar takip edildi ve sürüldü. Son karşılaşmada ise Çolalar'a karşı bütün racalar ittifak yaptı. Tûnga ve Bhandrâ nehirlerinin birleştiği yer olan Kûdal-Sangama denilen yerde iki ordu karşılaştı. Bu muharebe kitabelerde uzun uzun anlatılmaktadır. Bkz. K.V. Subrahmanya Aiyer, **Historical Sketches of Ancient Dekhan**, Madras 1917, s.260-261.

¹³³ Upendra Nath Ball, **a.g.e.**, s.246-247.

¹³⁴ A.F.R.Hoernle, **History of India**, s.72.

¹³⁵ Upendra Nath Ball, **a.g.e.**, s.247.

¹³⁶ A.F.R.Hoernle, **History of India**, s.72.

¹³⁷ I. Prasad, **a.g.e.**, s.27.

¹³⁸ Kulotunga I.'nin devlet idaresinde yaptığı bu değişim çok geniş çaplıydı. Çola devleti bir güney devletiydi ve bu konumundan dolayı önemli liman kentlerinin ülkeye getirisi çok yüksekti. İşte bundan dolayı Çola devleti 'nin bu kentleri kontrolü altında tutabilmek veya da yenilerine sahip olabilmek için donanmaya önem vermesi kaçınılmazdı. Pennair nehri ülkenin kuzey sınırı olarak kuzeyi garanti altına aldıktan sonra, ülke sınırları, aktif ticaretin egemen olduğu doğu-batı yönündeki limanlara kadar ulaştı. Bu limanlarda bulunan Çola donanmaları sadece buralarda değil Hint okyanusu ve hatta Bengal körfezine kadar gidebiliyordu. İpekli kumaşlar ve diğer mallar, yabancı pazarlara bu limanlardan gönderilirken,

önemli bir savunucusu olan Ramanuca onun okullarında eğitim aldı ve Triçino Poli yakınlarındaki Srirangam'da yaşadı. Kulotunga I. saltanatı boyunca barış politikaları gütmüş ve edebiyat ve sanatın koruyucusu olmuştu. Yaklaşık 49 yıl saltanat süren Kulotunga I. oğlu tarafından 1117 yılında tahttan indirildi.¹³⁹

e.iii.Çola Hanedanlığının Yıkılması

Çolalar, takriben 1193 yılında bağımsızlıklarını kazanan Hoysala boyu tarafından Maysor mıntikasının dışına sürüldüler. Bundan önce Hoysalalar Pandya bölgesini istila etmişlerdi. Hoysala saldırılarına karşı Pandya ve Çolalar birleştyseler de, XIII. yüzyılın başlarında Çola ülkesi kendi müttefikleri olan Pandyalar'ın saldırısına uğradılar. Arkasından 1310 yılında Melik Kafur tarafından güneyin bütün devletleri tahrip edilecektir.¹⁴⁰

Çolalar'ın yönetim sistemi çok iyi organize edilmişti. Parantaka I. ve diğer krallar adına yazılan kitabeler, yönetim sistemi hakkında önemli bilgiler vermektedir.¹⁴¹ Buna göre Çola yönetim sistemi, eski kurumların tekâmülü niteliğindedir. Krallık altı prensliğe bölünmüştü. Her vilayet, özellikle kral ailesinden atanan valilerce yönetilmekteydi. Bu valilere de başka hizmetli memurlar yardım etmekteydi. Yönetimde kayıtların tutulmasına çok özen gösterilirdi.

Çola ülkesinde köyler Kurram adında gruplandırılmış ve her Kurram, bir mecliste toplanarak kendi kararlarını alabiliyordu. Meclisin üyeleri partiler tarafından seçilir ve bir hizmet ederlerdi. Ayrıca bu köylerde, adli işleri yöneten hakimler bulunurdu. Diğer taraftan adalet ve eğitim gibi farklı organların komiteleri vardı. Her

---

bilhassa Malabar sahili boyunca uzanan önemli limanlar da malların ülkeye girişinde önemli bir görev üstlenmişlerdi. Neticede Çola devletinin kendi gücünü koruyabilmesi bakımından bu limanlar adeta devletin sigortası olmuştur. Bkz. Upendra Nath Ball, **a.g.e.**, s.244.

¹³⁹ A.F.R.Hoernle, **History of India**, s.72; Upendra Nath Ball, **a.g.e.**, s.247.

¹⁴⁰ Upendra Nath Ball, **a.g.e.**, s.247.

¹⁴¹ K.V. Subrahmanya Aiyer, **a.g.e.**, s.215-220.

birliğin kendi hazinesi vardı. Köy toprakları tamamıyla kontrol altında tutulurdu ve ihtiyaçlar için kullanılmaktaydı.¹⁴²

Çolalar'da sanata çok önem gösterilirdi. Ülkede heykeltçilik başta olmak üzere sanatın her dalında kendine özgünlük vardı. Tapınak kuleleri orijinal ve oldukça görkemliydi. Fakat bu erken periyot için geçerliydi. Daha sonraki dönemlerde, sanat alanında görülen değişimlere uygun olarak, daha çok duvarların dış yüzeylerine önem verildiğini görmekteyiz. Tapınak yapımında kesme taşlar kullanılmış ve belli bir simetri gözetilmiştir. Çolalar'ın sanattaki bu kendine özlükleri dışarıyı da etkilemiş ve Seylan adasına ulaşmıştır.¹⁴³

Çolalar başta Çin olmak üzere, Burma, Srivicaya ve Güney doğu Asya'nın diğer önemli devletleriyle çeşitli ticari ilişkilerde bulunmuşlardı. Bu ticaretin en önemli malları arasında Çin'den gelen ipekli kumaş ve daha çok Çolalar'ın tekelinde bulunan inci vardı.¹⁴⁴ Şüphesiz her ikisi de o dönem için birbirinden değerli olan bu malların diğer devletler için de önemi çok büyüktü. 1015 yılında Çin'e giden Çola devletinin elçilik heyetinin görevi, Çin ile mevcut ticaretin artırılmasının temini yanında, Çola kralı Racaraca Deva'nın büyüklüğü ve krallığının ihtişamını da Çin imparatoruna iletmektir. Bu tarihten sonra uzun bir dönem bahsi geçen devletlerle barış dönemi yaşandı. Ancak Racaraca Deva'nın 1025 yılında donanmasını Srivicaya'ya göndermesi uzun süren bu barış döneminin sonunu getirecekti. Ardı arkası kesilmeyen bu

¹⁴² Upendra Nath Ball, **a.g.e.**, s.247-248.

¹⁴³ Upendra Nath Ball, **a.g.e.**, s.249.

¹⁴⁴ Pek çok Hindistan tarihçisi, Çolalar'ın XI. yüzyılda hızla yükselmelerini onların deniz ticaretiyle uğraşmasına bağlar. Nitekim Çola devleti, Racaraca Deva ve Racendra döneminden sonra hızla büyümüştü. Bu büyümede şüphesiz, Kaveri deltasının zengin topraklarının egemenlik altına alınmasının büyük etkisi vardı. Fakat asıl sebep, onların deniz aşırı ticaretle uğraşmaları ve daha kesin ifadeyle de bu ticarete hâkim olmalarıydı. Dolayısıyla devlin en ihtişamlı olduğu bu devirde, Güney Doğu Asya'nın çok önemli bir stratejik bölgesi olan Bengal sahiline yönelmek devletin en birinci gayesi olmuştu. Çünkü devletin gücünün teminatı bu ticaretin devamlılığına bağlıydı. Çolalar'ın Mannar bölgesindeki kontrolü kendi ellerine almaları, inci balıkçıları için ünlü olan bu bölgedeki inci ticaretini de kendi himayelerine almaları anlamına geliyordu. Bkz. D. Rothermund, **An Economic History of India (from Pre-Colonial times to 1991)**, New York 1991, s.8-9.

mücadeleler Çola devletinin Pandyalar tarafından yıkılmasına kadar sürecektir.¹⁴⁵ 1310 yılında Alâeddin Kalaç orduları bu ülkeyi fetheder.¹⁴⁶

f.Pallava Hanedanlığı (M.S.178-740?)

Pallavalar'ın¹⁴⁷ nereli ve hangi boya ait oldukları konusunda çok tartışma vardır. Bunların Partlar olduğu iddia edildiği gibi Seylan'dan gelmiş oldukları da iddia edilmiştir.¹⁴⁸ Bazı ilim adamları güneyde yer alan Pallavalar'a ait taş kitabeleri esas alarak, onların herhangi bir yerli Hindistan dilini değil Prakrit (Sanskrit) dilini konuştuklarını ileri sürerler. Kimlikleri konusunda ileri sürülen ve diğerlerine göre daha ağır basan ilk görüş, Purânalar'ın Palhavalı'ı ve Parsis'in Pehlavalı'ı, Pallavalar'la aynı boya aitti veya bu üç boy birbirinin aynısıydı. Bu cümleden olmak üzere, Palhavalı, Sakalar'la birlikte Hindistan'a kuzeyden gelmişler ve M.S. II. yüzyılda başkent Kançi¹⁴⁹ olmak üzere bir krallık kurmuşlardı.¹⁵⁰

Hindistan tarihi hakkındaki çalışmalarıyla ünlü İngiliz tarihçisi V.A. Smith, Pahlavalı'ı Persikâ ya da Persian (İranlı)'lardan ayrı tutarak, İranlı Partlar anlamında İranian bir ırk olduklarını ileri sürerken, Partların da kesin olarak Pallavalar'la tamamen aynı olduklarını belirtmiştir.¹⁵¹ Sağlam etimolojik kayıtlara bakılırsa, güneyde yönetici

¹⁴⁵ D. Rothermund, **a.g.e.**, s.9.

¹⁴⁶ Bayur, **a.g.e.**, s.107.

¹⁴⁷ Çavlukyalı ile birlikte, VII ve VIII. yüzyıllarda güneyin lider gücünü temsil eden en önemli hanedanlıklardan birisi Pallavalar'dır. Bu boy, Çola, Pandya, Kerala ve Kalabhara boylarının yoğunlukta yaşadığı Kançi'de yerleşmişti. Fakat çık bir şekilde onlarla ilgileri yoktu. 639'da Kançi'yi ziyaret eden Çinli seyyah Hsüan Tsang, Kançi insanların orta Hindistan diline benzer bir dil konuştuklarını kaydetmiştir. Yine aynı durumu Pallavalar'ın erken kayıtları (özellikle taş Kitabeler) da desteklemiştir. Buna göre, Pallavalar, Çola, Pandya ve Kerala krallıkları gibi herhangi bir Dravit dilini değil, Prakrit dilini (Sanskrit dili) konuşmuşlardı. İşte bu yüzden Pallavalar'ın Hindistan'a dışarıdan (kuzeyden veya Seylan'dan) geldikleri yönündeki iddialar ağır basmaktadır. Bkz. C.V. Vaidya, **a.g.e.**, s.279.

¹⁴⁸ Bayur, **a.g.e.**, s.107.

¹⁴⁹ Kançi Pallava hanedanlığına başkentlik yapan ve önemli sayıdaki Budist inanişli insana ev sahipliği yapan kutsal bir şehirdir. Narasimha Varman zamanında Pallava ülkesini ziyaret eden Çinli keşiş Huanzang, başkent Kançi'de 10 000 keşiş ve 100 manastırın bulunduğunu ve başkent Kançi'de 8 tane Hindu tapınağını gördüğünü kaydetmiştir. Aynı zamanda Kançipuram'ın hemen güneyinde yabancı âlimler tarafından ziyaret edilen çok sayıda manastır vardır. Bkz. H. Kulke- D. Rothermund, **a.g.e.**, s.117.

¹⁵⁰ C.V. Vaidya, **a.g.e.**, s.279-280.

¹⁵¹ V. A. Smith, **a.g.e.**, s.347.

bir topluluk olarak ortaya çıkan Pallavalar'ın, Hindistan'ın kuzeybatı arkasındaki ülkelerden gelmiş olabilecekleri ve Malabar'dan aşağı gelerek derece derece Godavari ve Krişna ırmakları arasına yerleştikleri görülür.¹⁵²

Upendra Nath Ball da bu konuda “Pallavalar'ın menşei meselesi bugün hala daha halledilebilmiş değildir. Onlar belki de *Kurumbas* olarak adlandırılan yerli köylü insanlarla ilişkilidiler.” derken tartışmalara fazla dâhil olmamış ancak bu hanedanlığın tarihi hakkında önemli bilgiler vermiştir.¹⁵³ M.S. II. yüzyıllarda Krişna ve Kaveri ırmakları arasında ülkeyi ele geçirerek¹⁵⁴ Pallava hanedanlığın bilinen ilk kralı olarak temayüz ettiğini gördüğümüz Sivaskanda Varman, takriben 150'li yıllarda güneyde bazı önemli yerleri ele geçirmiş¹⁵⁵ ve bunun işareti olarak da *Aswamedha* adında bir kutlama yapmıştı. IV. yüzyılda Samudra Gupta zamanında artık Pallavalar Hindistan tarihinde iyice belirgin olmaya başlayacaklar ve güçleneceklerdir.¹⁵⁶ Zira çok erken kayıtlarda Kançi bölgesinde faaliyet gösteren Pallavalar hakkında önemli malumat bulunmaktadır. Bu kayıtlar, Pallava boyunun en azından Gupta devirlerinden çok önceleri tarih sahnesinde olduğunu göstermesi bakımından dikkate şayandır.¹⁵⁷

¹⁵² Bu teori esasen Pallavalar'ın iki ayrı grup olarak ve yerli yazarların, Saka ve Yavanalar'la sınıflandırdıkları, en erken M.S. II. yüzyılda Kuzey Hindistan'ın nüfusunda açık bir unsur olarak ortaya çıktıkları yönünde gelişmiştir. Bkz. V. A. Smith, **a.g.e.**, s.187.

¹⁵³ Upendra Nath Ball, **a.g.e.**, s.242.

¹⁵⁴ Bu dönemde Hindistan'da önemli bir güç unsuru olarak Adralar'ın bulunduğunu görmekteyiz. Andra yönetimine M.S. 200'lerde Andhrabhritya Satavahana geldiğinde, Pallavalar da güney Dekken'de yükselmeye başladılar ve tarihçilere göre de bağımsız oldular. Kısa sürede Hindistan'ın yerli kabilelerinden olan Andralar'ı ortadan kaldılar. Böylece Pallava nüfuzu, Tungabhadra üzerindeki Krişna ırmağı kıyısında bulunan Koromandal'e kadar uzandı. Kitabelere göre ilk Pallava kralı efsanelerde de ismi geçen Virakürca'dır. Kendisinden sonra Kançi şehrini alarak Pallavalar'ın buraya yerleşmesini sağlayan torunu Kumâra Vişnu idi. Fakat bahsi geçen bu tarihler ve krallar kitabelerde birbirini tutmamaktadır. Dolayısıyla bu durum Pallava hanedanlığının ilk kralları ve tahta hangi tarihlerde çıktıkları konusunda birbirinden farklı görüşlerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Vaidya'ya göre M.S. 178 yılında Pallava tahtına çıkan Virakürca ilk ilk kraldır ve bir Nâga prensinin kızıyla evlenmiştir. Vaidya'ya göre işte bu tarihten sonra Pallavalar Dekken'in güneyinde güçlenmeye başladılar. Satavahana ailesinin düşmesi üzerine bağımsız oldular ve Virakürca'nın torunu Kumâra Vişnu, Kançi'yi ele geçirerek 200'lü yıllarda kendisine başkent yaptı. Bkz. C.V. Vaidya, **a.g.e.**, s.282.

¹⁵⁵ V. A. Smith, **a.g.e.**, s.348.

¹⁵⁶ Upendra Nath Ball, **a.g.e.**, s.242.

¹⁵⁷ Bahsi geçen bu kayıtların en eskileri arasında, M.S. IV. yüzyılın ortalarına tarihlenen Gupta kralı Samudra Gupta'nın Allahabad'da bulunan taş kitabesi zikredilebilir. Bu kitabede güneyin ve bilhassa

f.i.Simhavişnu Dönemi

VI. yüzyılın ortalarına doğru Pallava kralı Simhavişnu, Pandya, Çola ve Çera krallıklarını bozguna uğratacak ve hemen arkasından Seylan' a yönelecektir. Bu tarihlerden Pallava krallığının sınırları, kuzey-güney istikametinde, Madras, Triçinopoli'ye kadar genişleyecek ve devletin gücü, kuzeyde Orissa sınırlarına, güneyde Pennair nehrine, doğuda Bengal'e ve batıda da Bangalore ve Berar hudutlarına kadar eki edecektir.¹⁵⁸ VI. yüzyılın ikinci yarısından VIII. yüzyıla kadar Pallavalar'ı sık sık Çavlukyalar'la savaşır görmekteyiz.¹⁵⁹

Simhavişnu zamanından itibaren daha açık bir şekilde, sadece Pallava ailesine ya da güneyin tarihine değil, aynı zamanda onların başta Çavlukyalar olmak üzere, Çer, Çola ve Pandyalar'la ilişkileri nispetinde, daha geniş bir boylar topluluğunun da tarihine bakılabilmektedir. Çünkü bu boylar arasındaki uzun yıllar devam edecek olan düşmanlıkların temeli bu devirde atılmaya başlanmıştır. Madeni levhalardaki kayıtlar, Simhavişnu'nun ayrıca Avanisimha adıyla da anıldığını göstermektedir. Saltanatı boyunca, Malaya, Kalabra, Malava, Çola ve Pandya gibi önemli ve güçlü krallıklarla yaptığı savaşlarda çoğunlukla zafer kazanmış bir komutan olarak ün kazanmış bir kraldı. Zamanında kuzeyde ve güneyde yer alan krallıklar arasında en güçlü olanı Simhavişnu tesis etmişti.¹⁶⁰

f.ii.Mahendevanman -I-Dönemi

Mahendevanman I. zamanında meydana gelen başlıca hadise, en güçlü düşmanlarından olan Çavlukya kralı Pulakesin II.'nin Pallavaları yenilgiye

---

Kançi'nin Vişnugopa adındaki kralın, Gupta kralıyla olan mücadelesi anlatılır. Vişnugopa adı, Pallava şeceresinde bazen geçmektedir. Dolayısıyla bu kralın bir Pallava kralı olma olasılığı ihtimal dışı değildir. Çünkü bu devirde, güneyde etkili bir güç olarak, Gupta imparatorluğunun karşısında durabilen Pallavalar'dan başka önemli bir güç bulunmamaktaydı. Bkz. K.V. Subrahmanya Aiyer, **a.g.e.**, s.27.

¹⁵⁸ Upendra Nath Ball, **a.g.e.**, s.242.

¹⁵⁹ Bayur, **a.g.e.**, s.108.

¹⁶⁰ K.V. Subrahmanya Aiyer, **a.g.e.**, s.36-37.

uğratmasıdır.¹⁶¹ Pallavalar VI. yüzyılda, kendilerinden Batapi'yi alan Çavlukyalar'la anlaşmazlığa düştüler. Çavlukya kralı Pulakesin II., Pallava kralı Mahendevvarman'ı bozguna uğratacaktır.¹⁶² 610 yılında kazandığı bu zafer üzerine Çavlukya krallığı, Godavari ve Krişna ırmakları arasındaki Vengi vilayetini ilhak etti. Bundan sonra Pallavalar bu vilayeti bir daha geri alamayacaklardı.¹⁶³

Mahendevvarman I., Lalitânkura, Satrumalla ve Gunabhara gibi soy adlara sahiptir. Oldukça dirayetli bir hükümdar olarak temayüz etmektedir. Saltanatı yıllarında Dekken'in en görkemli oyma taş mağaralar inşa edilmiştir. Triçinopoli ve Çingelput'ta bulunan abidevi eserler yine onun zamanında yaptırıldı.¹⁶⁴

f.iii.Narasimhavarman -I- Dönemi

Sonraki Pallava kralı Narasimhavarman I (625-645)¹⁶⁵ 642 yılında Pulakesin II.'yi yenilgiye uğrattı ve Badami'yi aldı.¹⁶⁶ Böylece Pallava krallığını eski ihtişamına yeniden kavuşturdu. Pallavalar 670'de tekrar Çavlukya krallığının saldırısına uğradı. Pallavalar üzerine son büyük saldırı Çavlukya kralı Vikramaditya II (733-744)'nin kısa saltanatı sırasında düzenlendi. 740 yılında yapılan büyük güney ittifakı sonucunda Kançipuram tekrar Çavlukya hanedanlığının eline geçti. Vikramaditya II. ele geçirdiği bu yeni şehirdeki Kailasanatha tapınağını yeniden yaptırmış ve bir de madeni levha üzerine yazdırdığı kitabeyi de bu tapınağın duvarına astırmıştı. Çavlukyalar'la

¹⁶¹ K.V. Subrahmanya Aiyer, **a.g.e.**, s.38.

¹⁶² I. Prasad, **a.g.e.**, s.25; V. A. Smith, **a.g.e.**, s.354; Mahendevvarman şiir yazar ve şairleri koruyan ve aynı zamanda güney Hindistan'da ilk büyük Hindu taş tapınağını yaptıran çok ünlü bir yönetici ve kraldır. Caynizm'e sadık kalmasıyla bilinmesine rağmen Şivaizm'e de yatkınlığıyla tanınır. Bkz. H. Kulke- D. Rothermund, **a.g.e.**, s.120; K.V. Subrahmanya Aiyer, **a.g.e.**, s.37.

¹⁶³ Upendra Nath Ball, **a.g.e.**, s.243; J.C.Powel-Price, **a.g.e.**, s.84.

¹⁶⁴ K.V. Subrahmanya Aiyer, **a.g.e.**, s.37.

¹⁶⁵ Mahamalla olarak da bilinen Narasimha Varman, Mahabalipuram limanını yaptırmıştı. En güzel taş tapınaklarından bazıları bilhassa da Rathas tapınağı, onun saltanatı boyunca tamamlandı. Fakat Pallava hanedanlığının en büyük inşacısı olarak, görkemli iki Şiva tapınağının (Kançipuram'daki Kailasanth ve Mahabalipuram'daki Shore tapınakları) yeniden düzenleyicisi olarak tanınan Narasimha II. (680-720)'dir. Bkz. H. Kulke- D. Rothermund, **a.g.e.**, s.117.

¹⁶⁶ Burası Çavlukya kralı Pulakesin I. tarafından yaptırıldı. Bkz. K.V. Subrahmanya Aiyer, **a.g.e.**, s.38.

Pallavalar arasında uzun yıllar devam eden bu mücadele, her iki hanedanlığın da ağır bir şekilde tahrip olmasıyla sonuçlandı.¹⁶⁷

Bu saldırılar sırasında bazen kendi konumlarını kordularsa da, IX. yüzyılın sonlarında, Pandyalar'la Çolalar'ın ittifak yapması, vaziyetlerini daha da kötüleştirdi. Pallava tahtında en son, 764 yılına tarihlenen bir bakır levha üzerindeki bilgilerden anlaşıldığı kadarıyla, Nandivarman adında birisinin olduğunu görmekteyiz.¹⁶⁸ Bundan sonra Pallavalar'ın XIII. yüzyıla kadar sadece ara sıra belirginleşen ve bölgesel bir topluluk olmaktan öteye gidemediler.¹⁶⁹

g.Pandya Hanedanlığı (M.Ö. 3. yy-1311?)

Pandya boyunun menşei, milattan önceki devirlere efsanelere kadar götürülmektedir.¹⁷⁰ Pandyalar,¹⁷¹ kaynaklarda güneyin önemli devletlerinden olan Çera ve Çolalar ile isimleri en çok zikredilen bir boydur. Fakat Pandya, Çera ve Çola hanedanlıkları ile aynı pozisyonda yükselmediler.¹⁷² Pandya krallığı, modern Madura ve Travankore bölgelerinin önemli bir bölümünü kapsamaktaydı. Başkentleri önce Kalkai idi,¹⁷³ sonra Madura oldu.¹⁷⁴

¹⁶⁷ VIII. yüzyılın ortalarından sonra Raştrakuta hanedanlığının yükselmesi, Pallavalar'ın bir yüzyıl daha hayatta kalmasını sağladı. Ancak Çavlukyalar'la yüzyıllar denilebilecek bir sürede yaptıkları savaşlar onları adeta bitkin düşürdü. Bkz. B. Avari, **India: The Ancient Past (A History of the Indian-Subcontinent from 7000 BC to AD 1200)**, New York 2007, s.187.

¹⁶⁸ Onun zamanında Pallavalar'ın kuzeye yönelik istila girişimleri, Karnataka ve Maharashtra bölgesinde egemen bulunan Raştrakuta kralları tarafından engellendi. Bundan sonra VIII. ve X. yüzyıllar boyunca Pallavalar hemen hemen bütün akınları, başarısız da olsalar, güneye yapacaklardır. X. yüzyıl ortalarında kralları Krişna III. yönetimindeki Pallavalar, Kançi'yi kontrol etmek için bölgede hâkim durumunda bulunan yönetici ailelerle rekabete ve arkasından mücadeleye girişeceklerdir. Bkz. H. Kulke- D. Rothermund, **a.g.e.**, s.125.

¹⁶⁹ Upendra Nath Ball, **a.g.e.**, s.243.

¹⁷⁰ K.V. Subrahmanya Aiyer, **a.g.e.**, s.77.

¹⁷¹ R.S. Sharma, **a.g.e.**, s.126; C.V. Vaidya, **a.g.e.**, s.314; . W. Hunter, **The History of Nations (India-Pesia)**, s.104.

¹⁷² Upendra Nath Ball, **a.g.e.**, s.249.

¹⁷³ L.D. Barnett, *The Early History of Southern India*, **The Cambridge History of India I**, (nşr. E.J. Rapson), Cambridge 1922, s.595.

¹⁷⁴ Madura, I ve II. yüzyıllar boyunca önemli bir ticaret ve kültür merkeziydi. En iyi Tamil şiirlerinin bazıları burada yazıldı. Ancak Hsüan Tsang burayı ziyaret ettiğinde eskisi gibi önemli olmayacak ki,

Bazı âlimler milattan önceki devirlerde Pandyalar'la Roma imparatorluğu arasındaki ilişkilerden bahsederler. Ama bu doğrudan değil dolaylı bir ilişkiydi. Özellikle Roma ile Hindistan arasında, Mısır ve İtalya şehir devletlerinin aracılık yaptığı bir ticaret vardı. Ancak kaynaklarda, bahsi geçen ticari faaliyetlerin yapıldığı dönemde, Pandya tahtında hangi kralın bulunduğu dair herhangi bir bilgi bulunmamaktadır.¹⁷⁵

Diğer taraftan Pandya hanedanlığının sahip olduğu güç ve ihtişamda bir süreklilik olmamıştı. Yani bu devlet her zaman güçlü ya da her zaman zayıftı gibi bir şey söz konusu değildi. Ancak Çolalar'la komşu olduktan sonra sürekli olarak devlet krizler yaşadı. I. V. ve VI. yüzyıllarda Pandyalar kendilerini sürekli Çolalar'dan ayrı tutmuşlardı. Buna rağmen Pandyalar hakkındaki en önemli bilgiler, IX. ve X. yüzyıllara tarihlenen Çolalar'a ait metal levha, sikke ve kitabelerde bulunmaktadır. Bu da Pandya ve Çola tarihlerinin iç içe olduğunu ve kaynakların da bunu böyle göstermelerine sebep oldu. Pandya hanedanlığının siyasi tarihleri hakkında kronolojik bilgi ne yazık ki çok azdır.¹⁷⁶ Ancak XIII. yüzyıla kadar siyasi arenada kalmayı başarmışlar ve bazen kazanma bazen de kaybetme şeklinde, mücadeleler yaparak kendi sınırlarına sahip olmuşlardır.¹⁷⁷

---

hakkında çok fazla bilgi vermemiştir. Onun zamanında Budizm zayıflamış, buna karşılık Caynizm yükselmeye başlamıştı. Bkz. Upendra Nath Ball, **a.g.e.**, s.249-250.

¹⁷⁵ K.V. Subrahmanya Aiyer, **a.g.e.**, s.83-91.

¹⁷⁶ Pandya hanedanlığı hakkında bilgi veren kaynaklar şöyle sıralanabilir. Bunlar arasında ehemmiyet bakımından ilk sırada yer alan bakır levhalar ve taş kitabelerdir. Özellikle Madura'da bulunan kitabeler en erken kayıtlar arasında gösterilmektedir. İkincisi, Pandya kralları hakkında bilgi veren erken Tamil edebiyatına ait eserlerdir. Üçüncü kaynak, Mahâwansa kronikleridir. Dördüncüsü, Çola kralları tarafından yaptırılan ve onların savaşlarını anlatan kitabelerdir. Bkz. K.V. Subrahmanya Aiyer, **a.g.e.**, s.75-76.

¹⁷⁷ Pandya krallığının tam sınırları doğuda Kape Komorin'den Vellâr nehrine, batıda Achchankovil geçidine kadar uzanıyordu. Bu bölgelere kadar uzanan hâkimiyetlerini nasıl tesis ettikleri ve buraları nasıl yönettikleri konusunda fazla bilgi bulunmamaktadır. Ancak bazı kaynaklarda Pandya devletinin beş prensliğe bölündüğü kaydedilmiştir. En eski başkentleri Korkai ya da Kolkai idi. Fakat daha sonraki başkentlerinin Madura olması, akla, ya Pandya prenslerinin buraya daha sonra geldiklerini ya da burasının ikinci başkent olarak kullanıldığını getirmektedir. Bu belirsizlik, XII. yüzyılın ortalarında hükümetin Madura'ya nakledilmesine kadar sürdü. Bkz. J. Fergusson, **a.g.e.**, s.304.

VIII. ve IX. yüzyıllar boyunca Pandya kralları sürekli olarak Pallavalar'a saldırı düzenlediler. Fakat onlar, X. yüzyılda Çolalar'ın üstünlüğünü kabul etmek zorunda kalacaklardı.¹⁷⁸ Ayrıca bu dönemde bir de Seylan'ın krallarıyla mücadeleye girmişlerdi. Melik Kafûr'un hareketinden önce Pandyalar daha iyi bir durumdaydılar. 1251'den 1271'e kadar saltanat süren Pandya kralı Sundara, kendisini, Nellore'den Komorin'e kadar doğu kıyılarının hâkimi sayıyordu. Melik Kafûr'un bölgeyi fethinden sonra, Pandyalar da bölgesel bir güç olarak sönükleşmeye başladılar.¹⁷⁹

h.Pala Hanedanlığı (M.S. 750?-1080)

Pala devleti, kuzeydoğu Hindistan'ın en önemli krallıklarından birisidir.¹⁸⁰ Palalar, çoğunlukla Hindu tipi dediğimiz, Budizm'e sadakatle bağlı oldukları gözükken, Solar Raca grubuna mensup Kşatriya Racputlarıydılar.¹⁸¹ Pala Devletinin kurulduğu VIII. yüzyılın ortalarında Bengal'de kelimenin tam anlamıyla büyük bir anarşi hâkimdi.¹⁸² Hanedanlık, Gopala adındaki bir başbuğ tarafından takriben milattan sonra 750'lu yıllarda, Bengal'deki karışık duruma son vermek suretiyle kuruldu.¹⁸³ Pala kralı Gopala, kral soyundan gelmemekle birlikte,¹⁸⁴ ülkedeki genel kargaşayı sonlandırdığı için halkın beğenisini toplamış ve halkın gözünde lider konuma yükselmişti.¹⁸⁵

h.i.Dharmapala ve Devapala Dönemleri

¹⁷⁸ J. Tod, **a.g.e.**, s.53.

¹⁷⁹ Upendra Nath Ball, **a.g.e.**, s.250.

¹⁸⁰ D. Ali, **a.g.e.**, s.32.

¹⁸¹ A. Kumar Mazumdar, **Early Hindu India A Dynastic Study III**, New Dehli 1981, s.689.

¹⁸² Takriben 750'li yıllarda Bengal'deki büyük anarşi, başta Kanevc'de bulunan Yaşovarman olmak üzere Gucar Varsaraca ve Kamapura'da hâkimiyet süren Harşa Deva'nın yeniden istila girişimlerine başlamasına sebep oldu. Bu devirde özellikle Kuzey Hindistan önemli ölçüde tahribat yaşadı ve insanlar bu tahribattan dolayı güvenli bir yer veya sığınacak bir liman arayışlarına girdi. İşte, efsanevi kahraman Baypala'nın oğlu Gopala bunlardan birisiydi. Bkz. A. Kumar Mazumdar, **a.g.e.**, s.688.

¹⁸³ Bayur, **a.g.e.**, s.100.

¹⁸⁴ Pala hanedanlığının kurucusu Gopala bir Budistti ve 45 yıl saltanat sürdü. O, bu uzun saltanat yıllarında Budistleri koruyucu politikalar güderek keşişlerin övgüsüne mazhar olmuştu. Bkz. I. Prasad, **a.g.e.**, s.10.

¹⁸⁵ H. Kulke- D. Rothermund, **a.g.e.**, s.118.

Gopala'nın kurduğu hanedanlığın yükselmesi, kendisinden sonra tahta geçen varisleri Dharmapala (790-821)¹⁸⁶ ve Devapala (821-860)'nın saltanat yıllarında başladı.¹⁸⁷ Bu iki Pala hükümdarı kuzey Hindistan'ın politik durumuna büyük etkiye bulunacak ve önemli başarılar elde edeceklerdi.¹⁸⁸ Genç yaşlarından itibaren yönetim konusundaki tecrübesini geliştiren Dharmapala, bu tecrübesini daha sonra Kuzey Hindistan'ın büyük bir kısmında egemenlik tesis ederken kullanacaktı.¹⁸⁹ Devapala, kraliçe Ranâ Devi'nin oğluydu. Dharmapala'dan oldukça güçlü bir krallık devralan Devapala zamanında yeni topraklar da Pala hâkimiyetine girdi. Himalayalardan Ramesvaram'a; Bengal'den Arap (Umman) denizine kadar olan muazzam büyüklükteki saha, kendisine karşı, yeğeni Cayapala istisna tutulursa, herhangi bir rakip olmaksızın Devapala'ya aitti.¹⁹⁰

Fakat bu iki kraldan sonra Pala devleti büyük krizler yaşadı. Bu devirde Pala gücü Patna yakınlarında durduruldu ve Bengal'in tamamen kaybedilmesiyle Pala hanedanlığı ciddi bir şekilde tehlike yaşadı.¹⁹¹ Pala hanedanlığını Patna yakınında durduran güç Kamboca kabilesi idi. Devapala'nın 40 yıllık saltanatından sonra Palalar,

¹⁸⁶ Yaklaşık 31 yıl saltanat süren Dharmapala, Kanevc'e karşı başarılı savaşlar yapmış ve başta Afganistan olmak üzere, Pencap, Racputana ve Kangra vadisinde bulunan krallar tarafından büyük kral olarak kabul edilmişti. O ayrıca, 107 tapınağın ve 6 tane de Budizm eğitimi veren kolejin bağlı olduğu görkemli Vikramashila manastırını yaptırdı. Bkz. I. Prasad, **a.g.e.**, s.10.

¹⁸⁷ Devapala, Pala hanedanlığının en güçlü hükümdarı olarak temayüz etmektedir. Devapala, saltanatının ilk yıllarında Assam ve Kalinga'yı zapt ederken, gerçekleştirdiği başarılı seferlerde halkın ve askerlerinin dikkatini çekmişti. Saltanatı döneminde, Nalanda'da bir Buda tapınağı yaptırmayı düşünen ve bunun için izin almak isteyen Java kralından bir elçilik heyeti sarayına misafir oldu. Devapala bundan çok memnun oldu ve tapınağın yapımı için ne gerekiyorsa yapılacağını bildirdi. Bkz. I. Prasad, **a.g.e.**, s.10.

¹⁸⁸ G. Dunbar, **A History of India (from the earliest times to the present day)**, Dehli 1936, s.83-84.

¹⁸⁹ Budist bilgin Hari-Bhadra, onun zamanında yaşadı. O, Dharmapala'dan, Racabhatta'nın soyundan biri olarak bahseder. Buradan Dharmapal'nın, Asrafpur kitabesinde yer alan Samatata'nın Khadga hanedanlığı soyundan geldiği düşünülebilir. Hindistan'daki bütün Racput kabilelerinin Hindu statüsünü (bilhassa Kşatriya) kabul etmelerine rağmen, Khadga krallarının Budist olması, bazı âlimlerin, Palalar'ın da Budist olduklarını göz önüne alarak bu hanedanlıktan geldiklerine yönelik fikirler ortaya koymalarına sebep olmuştur. Bu yüzden belki de Palalar belki de Khadga soyundan gelmişlerdi. Ancak bu konuda sarih bilgi bulunmamaktadır. Bkz. A. Kumar Mazumdar, **a.g.e.**, s.690.

¹⁹⁰ Saltanatının ilk yıllarında yeğeni Cayapala, Orissa'yı işgal etti. Bu dönemde Orissa kralının kim olduğu ve adı hakkında herhangi bir malumat bulunmamaktadır. Cayapala'nın ordusu Orissa'da büyük tahribatta bulundu ve Orissa kralının bu tahribatlar üzerine başkenti terk ettiği kaynaklarca ifade edilmektedir. Orissa ve Kalinga, VII. yüzyılda Sasânka, VIII. yüzyılda Harşa ve son olarak IX. yüzyılda Palalar'ın hâkimiyetine girdi. Bkz. A. Kumar Mazumdar, **a.g.e.**, s.694.

¹⁹¹ H. Kulke- D. Rothermund, **a.g.e.**, s.118.

geçici olarak Kamboca kabilesinin üstünlüğünü kabul etmek zorunda kaldı.¹⁹²

Kambocalar'ın Pala ülkesine müdahalesi çok kısa sürdü ve Pala tahtına geçmeyi başaran Mahipala devleti eski gücüne ve ihtişamına kavuştu.¹⁹³

h.ii.Mahipala I. Dönemi

988 yılında tahta geçen Mahipala I. (988-1038),¹⁹⁴ Pala yönetimini büyük ölçüde restore etti. Buna rağmen saltanatı yıllarından Mahipala, Çola kralı Racendra I.'nin kuzeye yönelik saldırılarını ancak kısmen durdurabildi.¹⁹⁵ Pala hanedanlığını bu dönemde en çok yıpratın, şimdi Madhya Pradeş olarak adlandırılan, Hindistan'ın kuzeydoğu kesiminin o zamanki yöneticileri ve hâkimleri olan Kalaçlar¹⁹⁶ ile uzun yıllar süregelen savaşlardı. Bu savaşlarda öyle anlar oluyordu ki, Palalar bazen bir Türk boyu olduklarında şüphe olmayan Kalaçlar'ın üstünlüğünü kabul etmek zorunda kalıyordu.

¹⁹² Kamboca kabilesi, Himalaya dağı eteklerinde oturuyordu ve bu devirde çok güçlüydüler. Bu kabile daha önce de sık sık Himalayalardan aşağı gelerek yağma amaçlı akınlarda bulunuyorlardı. Devapala bu boyu hem kendisi hem de devleti ve ülkesi için ciddi bir tehlike olarak görüyordu. Bu sebeple 860'lı yıllarda Devapala çok büyük ve iyi hazırlanmış ordusunun başında kuzeye doğru hareket etti. Ancak Devapala'nın hareket kabiliyetinden yoksun ama güçlü ordusu, vur-kaç taktiği ile savaşın Kamboca ordusu karşısında ağır darbeler aldı. Bangarh Pillar ve benzer diğer kitabelerdeki bilgiler göstermektedir ki, X. yüzyılda Himalayalardan aşağı gelen bu müstevli grup, Gaur krallığını yok etmişti. Garuda Pillar kitabesinde ise, Devapala'nın Kuzey Hindistan'da dağılık vaziyette bulunan Hunların gönlünü aldığı veya da onları kendi safına çekmek için bazı girişimlerde bulunduğu kaydedilmiştir. Belki de Devapala, Malva'da bulunan Hunları bozguna uğratmıştı. Ama bu konuda çok fazla bilgi bulunmamaktadır. Kesin olan bir şey vardır ki, o da, X. yüzyılda söz konusu bu Hun Türkleri, Malva'da Parmar hanedanlığının yükselmeye şiddetle karşı çıktılar ve onlara açık bir şekilde rakip oldular. Bu suretle Parmar kralı Siyaka II. ve oğlu Utpala Muncaraca (974-995), Hunlarla şiddetli savaşlar yapmışlardı. Bkz. A. Kumar Mazumdar, **a.g.e.**, s.695; Kamboca kabilesi hakkında daha fazla bilgi için bkz. B.S. Upadhyaya, **India in Kalidasa**, (nşr. K. Sharma), Allahabad 1947, s.59-61.

¹⁹³ I. Prasad, **a.g.e.**, s.10.

¹⁹⁴ Mahipala ülkedeki iç istikrarı sağladıktan sonra ilk iş olarak, Tibet'te Budizmin yeniden canlanması için bir elçilik heyeti gönderdi. Zira O, Budizmin koruyucusu ve sadakatli bir takipçiydi. Bu yüzden, Nalanda ve Bodhgaya'da yeni tapınaklar inşa ettirdi ve tahrip olan Buda tapınaklarını da tamir ettirdi. Bütün bunlar O'nun Budizm'e ne kadar önem verdiğiğinin göstergesidir. Bkz. I. Prasad, **a.g.e.**, s.11.

¹⁹⁵ R. Thapar, **a.g.e.**, s.411 vd.

¹⁹⁶ Bilinmeyen bir tarihte Türkistan'dan göç ederek bugünkü Afganistan'ın batısına, Ceyhun ile Sind nehirleri arasına yerleşen Kalaçlar, Gazneli, Gurlu ve daha sonra bölgede kurulan diğer Türk devletlerinin tebaası olmuştur. Yine bu devletlerin Hindistan'a yaptıkları akınlarda yer alan bu grup, Dehli Türk Sultanlığının teşekkül ettiği sıralarda, özellikle Sind bölgesinde hatırı sayılır bir güce ulaşmıştı. Nitekim Harezşâh Celâleddin'i bölgede etkili kılan da bunlar olmuştur. O dönemde Kalaçlar'ın Duâb bölgesinden doğuya, Bengal'e doğru yayılışları uzun bir zaman alacaktı. Şemsilerin son dönemlerinde, Moğol akınları sebebiyle yerleştirdikleri Dehli ve çevresinde de etkili olmaya başlayan Kalaçlar, Balabanlılar zamanında Türk emir ve melikler tarafından ısrarlar devletin üst kademelerinden uzak tutulmuş, ancak Buğra Han'ın telkinlerinden sonra bu kademelerde yer bulabilmişlerdir. Bkz. S. Cöhce, **a.g.e.**, s.71.

Bundan dolayı Palalar, Kalaçlar karşısında kaldıkları bu müşkül durumlarını her fırsatta komşularına anlatarak adeta dert yakınıyorlardı. Bu kabileler arasında Kaivartalar zikredilebilir ve onların hâkimiyet sahaları, başta Varendra'nın önemli bir kısmı olmak üzere Ramapala'ya kadar uzanıyordu.¹⁹⁷

1084 yılında, Mahipala'nın soyundan Râmapala adında bir başbuğ Pala tahtına çıktı ve Mithilâ'yı zapt etti. Taht değişikliği sırasında fırsattan istifade eden Orissa ve Assam krallarının yeniden üzerlerine giderek onları zayıflattı. Kendisinden sonra tahta geçen Kumarapala döneminden itibaren Pala krallığının en çok meşgul olduğu mesele, XI. yüzyılda kurulan ve giderek güçlenen Sena krallığı oldu.¹⁹⁸

h.iii.Pala Hanedanlığı ve Kalaçlar

Mahipala I.'den sonra geriye çoğunlukla komşularına haraç veren zayıf bir devlet kaldı. Etrafındaki en güçlü devletlerden birisi, kurucusunun Vicayasena adındaki bir kralın olduğu Sena hanedanlığı idi. Vicayasena, düşman olarak addettiği komşu devletlere karşı başarılı seferler yürüttüğü gibi, kendisini artık, yıkılma aşamasına gelen Pala devletinin de varisi sayıyordu. Vicayasena'nın varisleri, Vallalasena ve Lakshmanasena (1179-1205), Orissa, Assam ve Bihar'a (Kalaçlar'a karşı) birlikler gönderirlerken, Bengal için kalıcı bir barışı garanti etmişlerdi.¹⁹⁹

XII. yüzyılın sonlarından itibaren kuzey Hindistan'da siyasi dengeler yeniden değişti. Bu kez krizden Pala hanedanlığı rahat bir nefes alarak çıkarken, Sena krallığı

¹⁹⁷ H. Kulke- D. Rothermund, **a.g.e.**, s.118.

¹⁹⁸ XI. yüzyılda Bengal'de kurulan Sena krallığının kurucusu, Dekken'den buraya geldiği tahmin edilen Sâmanka Sena'dır. O'nun torunu Vicaya Sena, Batı Bengal'i ele geçirdi ve Sena krallığının sınırlarını genişleterek gücünü gösterdi. 1155 yılında Sena tahtına Ballâla Sena çıktı. Propaganda amacıyla dış ülkelere elçilik heyetleri gönderen Ballâla Sena bunda büyük oranda da başarılı oldu. Onun propagandaları özellikle de dini ve siyasi alandıydı. Ballâla Sena 1170 yılında Lakşmana Sena tarafından tahttan indirildi. Ancak onun döneminde artık Kalaçlar iyice güçlenecek ve Hindistan krallıkları olduğu kadar Sena hanedanlığı için de büyük bir tehdit olacaktı. Nitekim Sena kralı Lakşmana Sena, Muhammed Bahtiyâr liderliğindeki Kalaçlar'ın taarruzuna daha fazla direnemeyecekti. Bkz. I. Prasad, **a.g.e.**, s.11.

¹⁹⁹ H. Kulke- D. Rothermund, **a.g.e.**, s.118.

büyük bir tahribata uğradı. Bu dönemde Hindistan tarihinde önemli bir dönüm noktası yaşandı ve yönetici olduğu kadar büyük bir komutan olarak temayüz eden Muhammed Bahtiyâr Kalaç²⁰⁰ önce Bihar'ı sonra da Senalar'ın başkenti olan Nadiya'yı zapt etti. Sena krallığı, Muhammed Bahtiyâr Kalaç liderliğindeki Kalaçlar'ın Bengal'de bir sultanlık kurmalarını engelleyemediği gibi, topraklarının önemli bir kısmını da kaybetmişti.²⁰¹

h.iv.Pala Hanedanlığında Kültür ve Medeniyet

Pala hanedanlığını Kuzeydoğu Hindistan için önemi, onların siyasi etkileri yanında, ülkenin dinî ve kültür hayatında oynadıkları önemli rolden dolayıydı. Palalar'ın zamanında, Hindistan'ın önemli bir kısmında Budizmin yayılmasında azalma olduğu kaynaklarca bildirilirken, Pala ülkesinde Budist kurumların korunmasına devlet olarak büyük önem verildiği belirtilmiştir. Budizmin kutsal yerlerindeki Pala kontrolü, Budist ülkelerle ilişkiler bakımından çok önemli olmuştur. Ayrıca bu dönemde tapınak yapımında yeni stiller geliştirilmişti.²⁰²

²⁰⁰ Gur bölgesinde, Hilmend nehri boyunca yaşayan Kalaç Türklerinden olan Muhammed Bahtiyâr, Gernsir'de dünyaya gelmiştir. Amcası Muhammed Mahmud, Hindistan'da Aybek'in maiyetinde bulunuyordu. O da bu yolu takip ederek Gur ordusuna girmek istedi. Ancak dikkati çeken bir özelliği olamadığı için Gazne ve Dehli'de iş bulamadı. Fakat Bedaun muktisi Sipahsalar Hasan-ı Edib'in hizmetine girmeyi başardı. Burada bir müddet çalıştıktan sonra küçük bir birliğin başında Hindulardan alınan bir kalenin muhafızlığına atandı. Bu sırada amcası Kaşmandî tımarının sahibi olmuştu. O'nun ölümü üzerine buraya el koyan Muhammed, çevreye yaptığı akınlar sonunda maiyetindekilere büyük kazançlar sağlamaya başladı. O yüzden, gün geçtikçe askeri itibarı arttı. Bunun üzerine Oudh hâkimi Melik Hüsam ed-dîn Ağılbek, Ganj ile Sun nehri arasında bir bölgeyi kendisine verdi. Burasını üss haline getiren Muhammed Bahtiyâr, 1202'de çok cürekâr bir sefere girerek Bihar'a kadar ilerledi ve orayı feth etti. Bihar'ın fethinden sonra şöhreti iyice artan Muhammed Bahtiyâr, Kutb ed-dîn Aybeg'e bağlılığını göstermek üzere yanında sayısız hediye ile Dehli'ye hareket etti. Burada müstesna bir şekilde karşılandı ve takdir edildi. Memlûk menşei değildi. Muhtemelen iyi bir eğitim de görmemişti. Bu yüzden merkezdeki bazı emirlerin kendisini kıskandıkları anlaşılıyor. Ama O, Dehli'den Bihar ve Lakhnauti hâkimiyetinin tanındığını bildiren ferman yanında, hil'at giydirilmiş ve hutbe okutma izniyle yeni fetihlere başlaması emrini de almış olarak döndü. Böylece Muhammed Bahtiyâr, 1205 yılında Lakhnauti Kalaç Sultanlığı'nın temellerini atmış oldu. Bkz. S. Cöhce, **a.g.e.**, s.25-26.

²⁰¹ H. Kulke- D. Rothermund, **a.g.e.**, s.119.

²⁰² Tantrik olarak adlandırılan bu yeni stil, daha sonra Güney Asya ve Tibet'e kadar yayılacaktı. Nalanda'nın Budist üniversitesi, Pala yönetimiyle birlikte uluslar arası bir hüviyet kazanmış Vikramashila adıyla yeni bir Budist üniversite, Dharmapala tarafından kurduurulmuştu. Bu üniversiteye özellikle Tibet'ten çok sayıda Budist keşiş gelmişti. Bkz. H. Kulke- D. Rothermund, **a.g.e.**, s.119.

VIII. yüzyıl Pala sanatı son derece yaygındı ve Kuzeydoğu Hindistan'da herhangi bir eski zaman sanatından daha arınmış olarak ve bir kendine özgülikle temayüz etti. Pala Hanedanlığı döneminde, özellikle Dharmapala'nın takip ettiği başarılı politikalar sonucu sanatta da önemli gelişmeler yaşandı. Fakat sanattaki bu değişim ani olmadı ve Mahipala I.'nin saltanatında zirveye ulaştı. Diğer taraftan bu değişim sadece Kuzey Hindistan ile sınırlı kalmadı; Racastan'dan Doğu Bengal'e ve oradan batıdaki Gücerat'a; güneyde de Dekken yaylasından kuzeyde Kaşmir'e kadar yayıldı.²⁰³

Nalanda, güney Asya'nın Budist okullarının en fazla bulunduğu yer olarak kalırken, önemli sayıdaki bilgini de buraya çekmeyi başarmıştı. Balaputra'da, Srivicaya kralı Shailendra'nın, kendi ülkesinden buraya gelecek keşişler için bir manastır yapılmasını istemesi üzerine, Pala kralı Dharmapala tarafından saltanatının on dokuzuncu yılı yani 860 yılında bu manastırın yapımı ve ihtiyaçları için onbeş köy kurduruldu. Doalysıyla bütün bu girişimlerin sonucunda Tibet'te Budizm'in yayılmasıyla Güney Asya'da Pala stili çok rahat bir şekilde yayılma imkânı buldu. Tibet'teki Thangka resimleri ve Güney Asya'daki oyma heykellerin varlığı, Pala sanatının etkisini göstermesi bakımından dikkate şayandır.²⁰⁴

i.Yadava Hanedanlığı (M.S. 1190-1326)

Çavlukya hanedanlığının 1190'da yıkılmasından sonra kuzeybatı Dekken'de, Devagari mıntıkasında Yadava boyu bir devlet kuracaktır.²⁰⁵ Yadavalar, kendilerinin

²⁰³ Gupta döneminde ortaya çıkan ve Hindistan kıtasını büyük ölçüde etkileyen Gupta stiline, bu kez, yeni stil olarak Palalar'ın ürettikleri Pala stili hâkim oldu. Benzer tablo aynı şekilde milattan önceki devirlerde ortaya çıkan ve gelişen Kuşan stiline Gupta stilinin eklenmesiyle ortaya çıkmıştı. Bkz. F.M. Asher, **The Art of Eastern India (300-800)**, Minnesota Üniversitesi 1980, s.70.

²⁰⁴ H. Kulke- D. Rothermund, **a.g.e.**, s.119.

²⁰⁵ R. Thapar, **a.g.e.**, s.364.

büyük Mâhabhârata efsanesindeki büyük kahraman Yadu Raca'dan geldiklerini iddia ederler.²⁰⁶ Hanedanlığın ilk başkenti Devagir'dir.²⁰⁷

Haklarında en az bilgiye sahip olduğumuz boylar arasında belki ilk sırada Yadavalar gelir.²⁰⁸ Bu boy 1189 yılına kadar Çavlukya hanedanlığının egemenliği altında kalarak Çavlukya kralı Vikramaditya II.'nin güvenini kazanmıştı.²⁰⁹ Ancak 1189 yılında Çavlukya devletinin yıkılmasıyla birlikte, Yadava lideri Bihillama, Yadavalar'ın bağımsızlığını ilan etti.²¹⁰ Bihillama, Yadava hanedanlığı tarihinde çok önemli yeri olan bir kraldı. Zira O, Kalyan Çavlukyalı'nın kralı Somesvara IV. ile anlaşmazlığa düştükten sonra 1187 yılında, daha kral olmadan, Çavlukyalar'ın doğu ve kuzey taraflarına istila akınları düzenleyecek ve bu bölgelerin önemli bir kısmını da ele geçirecekti.²¹¹ Ancak hükümdar olduktan birkaç yıl sonra, dönemin büyük güçlerinden birisi olan Hoysala kabilesiyle giriştiği savaşı kaybedecek ve mağlubiyeti canıyla ödeyerek, Hoysala kralı Vira Ballâla tarafından 1197 yılında öldürülecektir.²¹²

Bihillama'dan sonra Yadava tahtına Caitugi (M.S. 1191-1210) geçti.²¹³ Bu kral "Caitrapâla" adıyla da tanınmakta olup Tailanga kabilesinin lideri Rudradeva'yı

²⁰⁶ Ancak daha belirgin olarak, Dekken'de Kalyan Çavlukyalı'nın ve Raştrakutalar'ın yükselmeye başladıkları bir dönemde ortaya çıktıkları kabul edilir. Devlet kurdukları yıl olarak ise, bahsi geçen bu iki ailenin ortadan kalktığı 1190 yılı kabul edilir. Yadavalar, Çavlukyalar'ın tarih sahnesinden çekilmesiyle ortaya çıkan siyasi karmaşayı kendi lehlerine çevirerek iyi değerlendirmişler ve öne çıkarak Devagiri ve Nâsik bölgesini ele geçirmek suretiyle Yadava hanedanlığını kurmuşlardı. Bkz. K.L. Hazra, **The Rise and Decline of Buddhism in India**, New Dehli, 1995, s.295-296; J. Tod ünlü eserinde: "Yadu Hindistan kabilelerinin en ünlüsüdür e Ay Raca (Lunar)'ya ait Buda'nın soyundan gelmişlerdi. Bu kabile daha önce Dehli ve Dwaraka'dan sürülmüş ve İndus mıntıkası civarındaki Multan'a gelmişlerdi. Bu kabilenin buradan tekrar Hindistan içlerine sürülmesi, İskender'in bölgeye yaptığı seferlerden sonraki yüzyıllarda oldu. Bundan sonra yeniden İndus taraflarına yerleşen Yadu kabilesinin hareket yönleri hep güneye dönük olacaktı." J. Tod ifadelerini sürdürürken, ayrıca Yadu'ya bağlı boylardan da bahseder. Bhatti, Jarecâ (Jadeca) bunların bir kaçıdır. Bkz. J. Tod, **a.g.e.**, s.101-104.; ayrıca bkz. B.H. Baden-Powell, **a.g.m.**, s.295-296.

²⁰⁷ D. Ludden, *An Agrarian History of South Asia*, **The New Cambridge History of India IV**, (nşr. D. Ludden), Cambridge 1999, s.46.

²⁰⁸ Upendra Nath Ball, **a.g.e.**, s.239; W. Elliot, **a.g.m.**, s.23 vd.

²⁰⁹ H. Kulke- D. Rothermund, **a.g.e.**, s.113.

²¹⁰ Bayur, **a.g.e.**, s.105; Upendra Nath Ball, **a.g.e.**, s.239.

²¹¹ Bayur, **a.g.e.**, s.105.

²¹² K.L. Hazra, **a.g.e.**, s.296.

²¹³ V.A. Smith, **a.g.e.**, s.331.

öldürmesiyle ün kazanmıştı. Caitugi'yi 1210 yılında yerini alan oğlu Singana (1210-1247) izledi.²¹⁴ Yadava hanedanlığının en güçlü hükümdarı olarak tanınan Singana, hanedanlığın da en enerjik üyesiydi. İlk icraatları arasında Kolhâpur'da hâkimiyet süren Silâhâra krallığını ele geçirmesi gösterilir. Ayrıca bu dönemde Kışna ırmağı membasını ellerinde tutan²¹⁵ ve Batı Gat dağlarına kadar olan geniş sahada egemenlik tesis eden Hoysala kralı Vira Ballâla II.'ye karşı başarılı savaşlar yaptı.²¹⁶ Diğer taraftan O'nun zamanında kuzeyde Gücerat da dâhil olmak üzere pek çok yer Yadavalar tarafından ele geçirilecekti.²¹⁷

Singana, torunu Kanhara (1247-1260) tarafından 1247 yılında tahttan indirildi. Brahmanizm'in aşırı takipçisi olan Kanhara saltanatı döneminde hemen hemen bütün icraatlarını bu dini yayabilmek için taptı. Amalânanda'nın yazdığı Vedânta-Kalpatura adlı eser onun zamanında yazıldı.²¹⁸ Sonraki Yadava kralı Mahâdeva (1260-1271) idi. Mahâdeva, kuzey Konkan'ı ele geçirdi ve Kânâta ve Lâta yöneticilerini boyunduruğu altına aldı. Bu kral da 1271 yılında Râmachandra (1271-1309) adlı bir yönetici tarafından tahttan indirildi.²¹⁹ Mahâdeva ve Râmachandra'nın saltanat yılları, Hemâdpant adıyla da bilinen, Brahman papazı ve Sanskrit yazarı Hemâdri'nin ön plana çıktığı devir oldu. Bu âlim kendisini Hindu dininin krallarını sistematik bir şekilde bir araya getirmeye adadı.²²⁰

i.i.Yadava Hanedanlığı ve Alâ ed-dîn Muhammed Kalaç

²¹⁴ V.A. Smith, **a.g.e.**, s.332.

²¹⁵ Harita için bkz. H. Kulke- D. Rothermund, **a.g.e.**, s.133.

²¹⁶ K.L. Hazra, **a.g.e.**, s.296.

²¹⁷ Bayur, **a.g.e.**, s.105.

²¹⁸ K.L. Hazra, **a.g.e.**, s.296.

²¹⁹ V.A. Smith, **a.g.e.**, s.332.

²²⁰ K.L. Hazra, **a.g.e.**, s.296.

Kalaçlar'ın en büyük sultanı ve Dehli'de tahta çıkan dördüncü büyük hükümdar olarak kabul edilen Alâ ed-din Muhammed Kalaç (Ekim 1296-Ocak 1316),²²¹ Çağataylılar'ın Hindistan yönelik tehditlerini ortadan kaldırdıktan sonra,²²² o zamana kadar hiçbir sultanın cüret edemediği bir işe, yani Güney Hindistan'ın fethine girişti.²²³ Zira O, büyük hayaller peşindeydi ve zamanın İskender'i olmak istiyordu.²²⁴ Alâ ed-din Muhammed'in güneye gönderdiği ordu komutanı Melik Kafur 1307 yılında Devagir'i ele geçirdi²²⁵ ve yapılan anlaşmaya göre sadece Kalaçlar'a vergi vermekle yükümlü olan²²⁶ Yadava kralı Ram Chandra iç işlerinde bağımsız oldu.²²⁷ 1309'da Ram Chandra'yı tahttan indiren oğlu Sankara (1309-1312)'nın Kalaçlar'a vergi vermediği

²²¹ Kalaç Sultanlığı hakkında tafsilatlı bilgi için bkz. Cöhce, **a.g.e.**, s.71-80; K.S. Nosssov, **Indian Castles 1206-1526 (the Rise and Fall of the Delhi Sultanate)**, Oxford 2006, s.44.

²²² B. Stein, **a.g.e.**, s.133; R. Hooja, **a.g.e.**, s.297; 1303'te Çağataylılar'ın kumandanı Taragay'ın düzenlediği Çitor seferi sırasında buranın muhasara edilmesi üzerine, kaledeki Racputlar düşman elinde ölmekten veya esir düşmektense, ölmeyi tercih etmişlerdi. Köylüler eski Hindu ağıtlarını söylerken, 13 bin kadın kendilerini sivri kazıklar üzerine atmış ve erkeler de kılıçlarını kaldırarak ileri saflara atılmak suretiyle ölmüşlerdi. Bazı kaynaklarda kadınların yakıldığı da yazar. Bu hadise Racputlar'ın bağımsızlıklarına ne kadar düşkün olduklarını göstermesi bakımından önemlidir. Alâ ed-din Kalaç'ın saltanat yıllarında Racput kabileleri ancak iç işlerinde bağımsız olabiliyordu. Bkz. Hunter, **a.g.e.**, s.100-101.

²²³ Kalaçlar, güneyin, tahminlerinin de üstünde zengin olduğunu anlamışlardı. O yüzden bu seferler artarak devam etti. Kalaç ordusu, önüne çıkan engelleri kolaylıkla bertaraf edip, o zamana kadar hiçbir yabancı gücün ayak basmadığı topraklara girerek, aylarca süren büyük seferler gerçekleştirecektir. Her akın bir diğerini takip edecek, geniş ülkeler ele geçirilirken Melik Naib, kararlaştırılan zamanda Dehli'ye dönmeyi bile unutacaktır. Bütün bunlara rağmen, ele geçirilen rcalıkların her yıl belirli miktarda fil ve haraç göndermeleri şartıyla iç işlerinde tamamen serbest bırakılması, bu seferlerin mahiyetinden çok, malî yönüne önem verildiğini göstermektedir. Bkz. Cöhce, **a.g.e.**, s.78.

²²⁴ Melik Naib Kafur Kazara Dinarî, 1309 yılından itibaren Ganapati, Hoysala ve Pandya rcalıklarını ele geçirmek üzere sefere başladı. Bir yıl kadar önce zapt edilen Devagir'in racası Ram Chandra Deva, en önemli müttefik idi. Mart 1310'da Kakatiya Rcalığı'nın başkenti Varangal şehri birkaç çarpışmadan sonra bizzat Raca Pratab tarafından Melik Naib'e teslim edildi. Savaş için terbiye edilmiş yüz kadar filin yanında, binlerce deve yükü ganimet ile çok miktarda mücevheratın Raca tarafından hemen takdimi Melik Naib'i şaşırtmıştı. Dehli'de sıkıntılı günler geçiren Alâ ed-din Muhammed, 23 Haziran 1310 günü, Varangal seferi galibi Melik Naib'i, Caputra-i Nasirî denilen düzlükte bizzat karşıladı ve ona en yüksek rütbelerden olan "İzzü'd-Devle" ünvanını verdi. Bkz. Cöhce, **a.g.e.**, s.77; I. Prasad, **a.g.e.**, s.115-116.

²²⁵ H. Kulke- D. Rothermund, **a.g.e.**, s.170; B. Stein, **a.g.e.**, s.133;Powel- Price, **a.g.e.**, s.131; I. Prasad, **a.g.e.**, s.25; Upendra Nath Ball, **a.g.e.**, s.240; J.D.B. Gribble, **A History of Deccan I**, London 1896, s.7.

²²⁶ Bu arada, Alâ ed-din Kalaç'ın Devagir'i ele geçirmesinden 15 yıl kadar önce, Yadava krallığıyla yapılan savaşların birisinde Yadava kralı Rama Deva yenilgi almış ve Kalaç Sultanlığı'na vergi ödemek şartıyla barış yapılmıştı. İşte bu bahsi geçen bu verginin ödenmesinde çok ihmalkâr davranan Rama Deva, vergileri zamanında ödemediği gibi Alâ ed-din Muhammed'e olan bağlılığında da azalma görmüştü. Bunu üzerine harekete geçen Kalaç Sultanı, Melik Kafur komutasındaki ordusunu Devagir'e gönderecek ve burasını fethedecektir. Bkz. S. Lane-Poole, *Medieval India from the Mohammedan Conquest to the Reign of Akbar the Great*, **History of India III**, (nşr. A.V. William Jackson), Edinburg 1903, s.119.

²²⁷ H.G. Rawlinson, **a.g.e.**, s.226-227.

için Melik Kafur tarafından öldürülmesi, Kalaç Sultanlığı'nın bölgedeki krallıklardan vergi haricinde herhangi bir talebinin olmadığını adeta kanıtlamaktadır.²²⁸

Orta çağlarda Hindistan'da üç önemli din yaygındı. Bunlar, Hinduizm, Caynizm ve Budizm idi. Bu sonuncusun Yadava hanedanlığı döneminde etkisi azalmaya başlamıştı. Yadavalar Ortodoks Hindulardı, fakat diğer dinlere de müsamaha göstermişler ve yayılmalarına karşı herhangi bir müdahalede bulunmamışlardı. Bilhassa Caynizm Yadava peryodu boyunca Karnâtağa bölgesinin egemen dinlerinden biri oldu. Bölge Yadava devletinin sınırları içerisinde olsa bile halkın çoğunluğu bu dini seçmiş ve tercihlerinden dolayı da herhangi bir baskı görmemişlerdi.²²⁹

j.Hoysala Hanedanlığı (M.S. 1111-1327)

XII. ve XIII. yüzyıllarda Hoysala adındaki bir aile ya da kabile Kaveri ırmağının hemen kuzeyinde yer alan Maysor bölgesinde son derece de önemli bir güç elde etmişti.²³⁰ Bu gücü kullanarak ilerde bir hanedanlık kurmayı başaran ise yine bu aileye mensup Vişnu²³¹ ya da daha iyi tanındığı adıyla Bittiga'dır (1111-1141).²³² Bittiga, Çolalar'ı Maysor'dan sürdükten sonra aynı yerde Hoysala hanedanlığının temelini attı.²³³ Maysor'da politik konumunu sağlamlaştıran Bittiga, etrafındaki güçlü kabile ve hanedanlıkların saldırılarına karşı hazırlıklar yaptıktan sonra kendisine vergi vermeyen kabilelerin üzerine giderek onları hâkimiyetine aldı.²³⁴ Bazı kaynaklar, 1223 yılında Hoysala tahtında Narasinha adında bir hükümdarın bulunduğunu ve hatta bu hükümdarın Triçinopoli'yi de ele geçirdiğinden bahseder. Buna delil olarak da, Konarak

²²⁸ K.L. Hazra, **a.g.e.**, s.296; S. Lane-Poole, **Medieval India Under Mohammedan Rule (712-1764)**, s.113.

²²⁹ K.L. Hazra, **a.g.e.**, s.297-298.

²³⁰ D. Ali, **a.g.e.**, s.269.

²³¹ Bittiga ünlü dinî önder Ramanuca'nın müridi olup Vişnuizm'e girmiş ve kendisi de böylece Vişnu adını almıştır. Bkz. Bayur, **a.g.e.**, s.104

²³² V.A. Smith, **a.g.e.**, s.331; H. Kulke- D. Rothermund, **a.g.e.**, s.113.

²³³ I. Prasad, **a.g.e.**, s.27.

²³⁴ R. Thapar, **a.g.e.**, s.367.

(veya Kanarak)'taki (Puri'nin 30 km. kadar kuzeydoğusu) güneş mabuduna ait ünlü mabedin (siyah Pagod) de ona atfedilmesi gösterilir. Ancak bu tartışma konusudur.²³⁵

Bu hanedanlığın tarihi Yadava ve Çola hanedanlıkları ile adeta iç içe girmiş gibidir.²³⁶ Bunu en önemli sebepleri arasında, iki ülke arasındaki coğrafyanın yakınlığı kadar iki devletin de yayılma yönlerinin zaman zaman çakışması gösterilebilir.²³⁷ Bittiga, saltanat sürdürdüğü yıllar süresince, Caynizm'in yayılmasına ayrı bir önem vermiş ve daha önce Çolalar tarafından tahrip edilen Cain tapınaklarını da tadil ettirmişti. Sadece din işleriyle yetinmeyen Bittiga, takip eden yıllarda güneydeki Çera, Çola ve Pandya devletleriyle mücadeleye girecek ve zaman zaman da önemli başarılar elde edecekti.²³⁸

Hoysalalar'ın yükselmesi, Dekken'de daha evvel kurulan hanedanlıklarla hemen hemen paraleldir. Yani ilk başta eşkıyalıkla gelir elde edenlerin sağladıkları gelirle aile göze çarpmaya başladı. İkinci olarak, bazı güçlü devletlerin (mesela Çola devleti) yıkılmasıyla birlikte, zenginleşen şeflerin kalabalık kitleleri de yanlarına çekmek suretiyle bağımsız olmak için çaba sarf etmeleri ve son olarak da, daha fazla gelir elde etmek amacıyla sınırlarını hızla genişletmek istemeleri gelmektedir. Bu aşamada Hoysala kabilesi artık yavaş yavaş devlet hüviyetine bürünecek ve eşkıyalığın yerini,

²³⁵ Bayur, **a.g.e.**, s.102-103; ayrıca bu konuda kitabelerde de sarih bir bilgi bulunmamaktadır. Bkz. W. Elliot, **a.g.m.**, s.5 vd.

²³⁶ Upendra Nath Ball, **A Short History of the Mahrattas (from the Early times to the death of Shivaji)**, s.22 vd.

²³⁷ Hatta bazı tarihçiler Çola devletinin zayıflamaya başladığı zaman Hoysala kabilesinin yükselmeye başladığını iddia eder. Zira 1193 yılında artık bir devlet olarak siyasi arenada yer aldıklarını gördüğümüz Hoysalalar tarafından Çolalar'ın Maysor'un dışına sürülmeleri, Hoysala hanedanlığının yükselmesini Çolalar'ın zayıflamasına bağlayan âlimleri haklı çıkarmaktadır. Çünkü her iki kabile de hemen hemen aynı coğrafyayı paylaşıyorlardı. Dolayısıyla Maysor'a hâkim olma savaşını kazanan Hoysala kabilesi oldu. Bkz. B. Avari, **a.g.e.**, s.227.

²³⁸ Bayur, **a.g.e.**, s.104; J. Murray, **a.g.e.**, s.437.

düzenli birliklerle kazanılan savaşlar sonrasında kendilerine tabi olan devlet veya kabilelerin gönderdikleri vergiler olacaktır.²³⁹

Bittiga'dan sonra Hoysala tahtına geçen torunu Ballala II. (1173-1220) döneminde devlet iyice güçlenecek ve Güney Dekken'in büyük bir kısmı Hoysala ordusu tarafından ele geçirilecekti.²⁴⁰ Diğer taraftan da Yadavalar'ın yardımıyla, kuzeyin en güçlü devletleri arasında yer alan Çavlukya krallığı da 1190 yılında bozguna uğratıldı. Bu zaferlerden sonra Ballala II., XII. yüzyıldan XIV. yüzyılın ilk çeyreğine kadar Güney Hindistan'da etkili bir güç olarak kalan Hoysala hanedanlığını gücünün zirvesine ulaştırdı. XIII. yüzyıla gelindiğinde Çolalar artık iyice zayıflamaya ve yavaş yavaş da Hoysala krallığına dâhil olmaya başladı.²⁴¹ XIV. yüzyılda güneye yönelik baskılarını ve taarruzlarını iyice artırmaya başlayan Dehli Türk Sultanlığına²⁴² bağlı ordular karşısında daha fazla dayanmaya muktedir olamayan Hoysala kralı Ballala III., takriben 1310'lu yıllarda aldığı yenilgiden sonra bir daha devletini toparlayamayacak ve birkaç yıl içerisinde Hoysala devleti yıkılacaktı.²⁴³

²³⁹ R. Thapar, **a.g.e.**, s.367-368.

²⁴⁰ R. Thapar, **a.g.e.**, s.368.

²⁴¹ A. Javid, **World Heritage Monuments and Related Edifices in India**, New York 2008, s.67.

²⁴² Dehli Türk Sultanlığı (1206-1290) yılları arasında hüküm sürmüştür. Bu devlet, genellikle hatalı olarak *Köle Hanedanı* bazen de *Patan* veya *Afgan Hanedanı* diye adlandırılır. M. Aziz Ahmed'e göre bu isimlerin hepsi yanlış olup ne bu devletin çağdaşı ne de daha sonraki yazarlar böyle isimler kullanmışlardır. Bu hata sebep sadece Avrupalı yazarlardır. Çağdaşları olan tarihçiler, Dehli Türk imparatorlarından *Müzzî*, *Kutbî*, *Şemsî* ve *Balabanî* sultanları diye bahsetmektedirler. Bunlar Gur sultanı Şehabeddin'den Sultan Müzziddin Keykubat'a kadar tahta geçen ünlü hükümdarların adlarıdır. Bu kişiler görevlerinin ilk başlarında şüphesiz köle, hatta kölelerin kölesi veya kölelerin oğul ya da kızlarıydılar. Her şeye rağmen *Köle* ve *Sultan* kelimelerinin zıt anlamlı oldukları açıktır. Efendisi tarafından azad edilen bir köle artık köle sayılmaz ve kölelikten kurtulamayan bir insan da sultanlığı elde edemez. Sultan Kutbuddin Aybek'e, Sultan Mahmud tarafından azad edildiğini bildirir bir belge (Kattî âzâdî) yollanmıştı. Sultan Mahmud, Sultan Şehabeddin'in yeğeni ve halefidir. Kutbuddin Aybek'in kölesi ve varisi olan Sultan Şemseddin İltutmuş ise efendisinin ölümünden önce azad edilmişti. İltutmuş'un yerini alanlar ise köleleri değil kendi oğul ve kızlarıydı. Bunlardan sonra başa geçen Balaban "İltutmuş'un Kırk Türk Kölesinden" biriydi. Hepsi birden azad edilmişlerdi. Hanedanın sonuncusu Müezziddin Kekubat ise Balaban'ın torunu idi. Görüldüğü gibi bu hükümdarların hiçbirisi tahta köle olarak geçmemişlerdi. Bkz. M. Aziz Ahmed, **a.g.e.**, s.19-20; Dehli Türk Sultanlığı hakkında daha geniş bilgi için bkz. S. Cöhe, **a.g.e.**, s.1 vd.

²⁴³ Ballala III. yetenekli bir hükümdardı ve merkeziyetçi bir devlet yapısını benimsemişti. Ancak, Yadavalar'la yaptığı sonu gelemeyen savaşlar devletini çok yıprattı. Bu bitmez tükenmez mücadeleler, Kuzey Hindistan'da en güçlü devletlerden birisini kurarak güneye yönelen Alâ ed-dîn Muhammed Kalaç ve ordusunun işine yaradı. Zira takriben 1310'lu yıllarda derin vadi ve çetin sarp dağları büyük ordusuyla

Hindistan'daki Hindu tapınaklarının en görkemli olanları, Güney Hindistan'daki Karnataka'da²⁴⁴ yer alan Somnathpur, Halebit ve Belur'da bulunmaktadır. 1117 yılında kral Bittiga, bir yıl önce kazandığı zaferin anısına Belur'da yeni bir tapınak yaptırdı. Tanrı Şiva'ya ithaf edilen tapınağın yapımına ise Halebit'te başlandı. Hoysalalar tarafından yaptırılan erken kumtaşı abideleri, Batı Çavlukya etkisini yansıtır. XII. ve XIII. yüzyıllarda Hassan ve Maysor'da Hoysalalar'ın yaptırdığı yüz kadar tapınak buna örnek verilebilir. Bu dönemdeki heykelcilik ise Hindistan'ın en detaylı ve titiz sanat özelliklerini yansıtır.²⁴⁵

Bütün bunların yanında Hoysala devleti dışarıdan gelen yabancılara karşı daima olumlu yaklaşarak onları davet ederken, Hoysala ülkesi pek çok âlim için kendilerine yaratılan şartlardan dolayı cezbedici bir yer olmuş ve yeni başkent Dorasamudra'da bulunan Hoysala sarayı da bu âlimlere ev sahipliği yaparak onları himaye etmişti. Bütün bunlar Hoysalalar'ın misafirperver bir kabile olduklarını göstermesi yanında, bir devlet olarak Hoysala devletinin de ilme ve ilerlemeye ne kadar önem verdiğinin işaretidir.²⁴⁶

k.Çera, Kerala ve Satiyaputra Oymakları

Çera, Kerala ve Satiyaputra kabileleri hakkında, haklarında bilgi veren kaynakların azlığı sebebiyle, çok sınırlı malûmat verilebilir. Son isim hakkında, yalnızca Aşoka tarafından bahsedilmekte,²⁴⁷ ancak ismin tam olarak ne anlama geldiği ve hangi kabileyi temsil ettiği bilinmemektedir. Kerala adı ise kaynaklarda zaman

---

aşmayı başararak Mabar'a ulaşan ünlü komutan Melik Kafur komutasındaki Kalaç ordusu hızla bölgedeki şehirleri ele geçirmeye başladı. Ballala III. her ne kadar bu Kalaç ordusuna karşı başarılı savaşlar yaparak zaman zaman Melik Kafur'u geri çekilmeye mecbur bıraktıysa da, daha fazla direnemeyecek ve Dehli'ye çok miktarda at ve filden oluşan bir barış heyeti gönderecekti. Bkz. I. Prasad, **a.g.e.**, s.117.

²⁴⁴ K. Kuiper, **The Culture of India**, (nşr. K. Kuiper), New York 2011, s.222.

²⁴⁵ A. Javid, **a.g.e.**, s.67-68; P. Price, **a.g.e.**, s.112.

²⁴⁶ J. Keay, **a.g.e.**, s.251; E.J. Rapson, *Indian Native States After the Period of the Maurya Empire*, **The Cambridge History of India I**, (nşr. E.J. Rapson), Cambridge 1922, s.515.

²⁴⁷ M.Ö. III. yüzyıla tarihlenen Aşoka'nın ve M.Ö. I. yüzyıla tarihlenen Karavela'nın kitabelerinde bahsi geçen bu kabilelerin isimleri zikredilmekle birlikte söz konusu kabilelerin siyasi tarihleri hakkında ayrıntı bulunmamaktadır. Buna göre, güneyde yer alan en kalabalık nüfusa sahip boy Çera kabilesiydi. Bkz. H. Kulke- D. Rothermund, **a.g.e.**, s.104.

zaman göze çarpmakta ve Güney Konkan ya da Malabar sahili boyunca bir takım faaliyette bulunan krallığın adı olduğundan da hiç şüphe edilmemektedir. X. yüzyılın sonlarına kadar siyasi hadiselerle karışan Çeralar'ın eski başkentleri Karûr ya da Karuvûr²⁴⁸ olarak da bilinen Vanci idi.²⁴⁹ 990 yılına gelindiğinde Çola kralı Raca, düzenlediği bir seferle Çera ülkesinin hemen hemen tamamını ele geçirdi ve bu tarihten sonra Çeralar bir daha katiyen bir araya gelemediler.²⁵⁰

Kerala ve Çera adlarının etimolojik açıdan doğruluğu, bazı yüksek otoriteler tarafından da kabul edilmektedir. Bu teori doğru olmasa da, erken zamanlarda Kerala kabilesinin Çera krallığı egemenliğinde olduğu açıktır. Bazı kaynaklara göre, M.S. 389 yılında, tarih sahnesinde görünmüşler ve deniz ticaretiyle uğraşan bir topluluk olarak ön plana çıkmışlardı. Çera krallığını da, bir takım sikkelerin azlığından dolayı araştırmak zordur. Onlara ait iki tip sikke vardır ve bunlara ait bazı örnekler Salem ve Koimbatore bölgesinde bulunmuştur.²⁵¹

1.Ganga Hanedanlığı (M.S. V. yüzyıl- ?)

Gangalar,²⁵² M.S. V. yüzyıldan itibaren ekseriyetle güney Karnataka bölgesinde yerleşik bir vaziyette bulunuyorlardı.²⁵³ Bu hanedanlık iki kola ayrılmış olup, bunlardan birisi Gandavadi (Maysor)'de saltanat sürmüştü ve Pallavalar'la uzun süre savaşmışlardı. Diğer kolu teşkil eden Doğu Gangalar ise Kalinga'da saltanat sürmüştü.²⁵⁴

Hanedanlığın ilk kralı olan Konganivarman'ın M.S. VIII. yüzyılda saltanat sürdüğü, 710-780 yıllarına tarihlenen Hindistan Racası Sripurusha adına yaptırılan ve Halkûr'da bulunan taş kitabeden öğrenilmektedir. Bu kral, Bhûvikrama'nın torunu ve

²⁴⁸ P.T.S. Iyengar, **Advanced History of India (Hindu Period)**, (nşr. G.V. Rao), Madras 1942, s.379.

²⁴⁹ V.A. Smith, **a.g.e.**, s.341; R.C.. Dutt, **a.g.e.**, s.77-79.

²⁵⁰ Upendra Nath Ball, **Ancient India**, s.250.

²⁵¹ V.A. Smith, **a.g.e.**, s.341.

²⁵² R.W. Frazer, **a.g.e.**, s.66.

²⁵³ H. Kulke- D. Rothermund, **a.g.e.**, s.185-186.

²⁵⁴ Bayur, **a.g.e.**, s.108.

Sivâmara'nın oğlu idi. M. S. 480'li yıllarda Gangalar'ın Kadambalar ile mücadele ettiklerin ve Pallavalar'ın da Gangalar'a yardım ettikleri bazı kaynaklarca aktarılır. Bu çok önemli bir bilgidir. Dolayısıyla, uzun yıllar süren düşmanlıkların öncesinde, Kançi'de saltanat süren Pallava kralı Simhavarman belki de kaynakların ifade ettiği yardımın ötesinde, ileride Ganga hanedanlığını kuracak olan Konganivarman'ı bölgeye bizzat kendisi atamıştı. Bazı kaynaklarda da Ganga kralı Ayyavarman'ı atadığı belirtilir.²⁵⁵

540'dan 565'e kadar olan yıllarda saltanat süren Ganga kralı Madhava II. devri, Kadamba kralı Krişnavarman II.'nin saltanat sürdüğü devirdir. Bu devirde Kadambalar, hem Maysor'a hem de kuzey ve güneydeki bazı önemli bölgelere hâkimdiler. Yani Ganga ve Kadambalar komşuydu. Hatta bazı kaynaklarda, Madhava II.'nin, Krişnavarman'ın kız kardeşiyle evlendiği ifade edilir.²⁵⁶

m.Tomaralar (Tuar-Tonwar) (M.S. 736-1170)

Hindistan'da Tomaralar'ın tarihi ve onların kökenleri çok az bilinmekte olup, Müslüman Arapların Hindistan'ı fethinden önce Kuzey Hindistan'da bulunan Racput kabilelerinden en önemlileri arasında yer alırlar.²⁵⁷ Erken ortaçağlarda Dehli bölgesi ve çevresinde bir takım faaliyetlerde bulunan bu kabile,²⁵⁸ başlangıçta belki Pratiharalar'ın hâkimiyet sahasında veya hâkimiyetinde bulunmuşlar,²⁵⁹ sonra yönetici bir sınıf olarak ön plan çıkmışlar ve en nihayetinde de 736 yılında başkentleri Dehli'de²⁶⁰ Hariyana

²⁵⁵ G. Jouveau-Dubreuil, **Ancient History of the Deccan**, London 1920, s.104-106.

²⁵⁶ Bu bilgiler, Madhava II.'nin milattan sonra VI. yüzyılda yaşadığını göstermesi bakımından önemlidir. Kaynaklarda, Gangalar'ın yaptıkları herhangi bir işgal ya da zapt etmeden bahsedilmemesi, bu kabilenin siyasi arenada dikkate değer bir öneminin bulunmadığına işaret eder. Bkz. G. Jouveau-Dubreuil, **a.g.e.**, s.106-107.

²⁵⁷ A. Kayyum-M. Brelvi, **a.g.e.**, s.39.

²⁵⁸ J. Tod, **a.g.e.**, s.104; S. Lane-Poole, *Medieval India from the Mohammedan Conquest to the Reign of Akbar the Great*, s.23.

²⁵⁹ R. Hooja, **a.g.e.**, s.252.

²⁶⁰ H.G. Rawlinson, **a.g.e.**, s.210.

bölgesinde bağımsız bir krallık kurmuşlardı.²⁶¹ Tomara krallığının sınırları, kuzeyde Hansi'den güneyde Agra'ya ve batıda Alwar ve Ajmer'den doğuda Ganj nehrine kadar uzanıyordu.²⁶²

Tomaralar'ın Hindistan ve bilhassa Racastan tarihinde ayrı bir önemi vardır. Mevcut kaynaklardan, onların IX ve X. yüzyıllarda tarih sahnesinde oldukları anlaşılmaktadır.²⁶³ Diğer kabile ve hanedanlarla olan iç içe girmişlikten dolayı bu kabileyi ayıklamak oldukça zordur. Bazı Puranik (*Puranalar*, efsanevi vakaları ve hanedan şecerelerini kapsayan edebi eserlerdir) eserlerden,²⁶⁴ Tomaralar'ın en eski yerleşim merkezlerinin, Homsamarga, Kaşmir ve Tangana olarak bilinen grupların yaşadığı Himalayalar olduğu anlaşılmaktadır.²⁶⁵

XIV. yüzyıl yazarı Emir Hüsrev eserinde V ya da VI yüzyıl önce Dehli'de hâkimiyet süren Anandapala adında bir hükümdardan bahseder. Kaynaklarda adaleti ve hoşgörüsü ile anılan bu Tomara kralı zamanında Kuzey Hindistan'daki insanların müreffeh bir yaşam sürdükleri anlaşılıyor.²⁶⁶ Tomaralar en çok mücadeleyi Sakambhari Çavhanlar'ı ile yaptılar. Nitekim Çavhan kralı Çandanraca, Tomara kralı olduğu

²⁶¹ R. Thapar, **a.g.e.**, s.420.

²⁶² U. Singh, **a.g.e.**, s.92; H. Kulke- D. Rothermund, **a.g.e.**, s.117.

²⁶³ Tomaralar savaşçı bir kavim olarak göze çarpmaktadır. Bunların hangi tarihlerde güneye hareket ettikleri bilinmemektedir. Pratihara kralı Mahipala dönemine ait bir kitabede, Pratihara'ların, Prithudaka'da Vişnu adına yaptırılacak olan bir tapınak için Tomaralar'a bir heyet gönderdiği kaydedilmiştir. Buradan Tomaralar'ın diğer devletlerle siyasi, iktisadi ve kültürel temaslarda bulduklarını anlamaktayız. Bu devir aynı zamanda Tomaralar'ın Doğu Racastan ve Dehli'de yükseldikleri bir zamandır. Bkz. R. Hooja, **a.g.e.**, s.251.

²⁶⁴ Purana'lar, Hind edebiyatı mahsulleri içerisinde Sanskrit'le yazılmış ve ekseriyetle tarihi mevzulardan, felsefe sistemlerinden, merasimlere ait bir takım usullerden, tanrı ve azizlerle kralların nesep listelerinden ve bunlara benzer birçok pratik hayata ait bilgilerden bahseden edebi bir nevi teşkil ederler. Şivait ve Vişnuit Hindli rahipler tarafından ve nispeten muahhar zamanlarda meydana getirilmiş olan bu edebi nevi, mahsullerini vermekte bugün dahi devam etmektedir. Bugün bile Purana'lar yazılmaktadır. Bkz. A. İtil, **a.g.m.**, s.33.

²⁶⁵ R. Hooja, **a.g.e.**, s.251.

²⁶⁶ Bu kral Dehli'de inşa ettirdiği sarayının giriş kapısının her iki yanına taştan Aslan heykeli yaptırır. Bir gün bir karga gelir ve bu Aslanlardan birisinin dişleri üzerine konar. Aslanın dişlerinden uzatılan yiyeceği karganın tedirgin bir şekilde alıp yediğini gören Torama kralı Anandapala, aç olup da bu isteklerini söyleyemeyen insan veya hayvanlar için, her iki Aslanın da üzerine zil taktırır. Herhangi bir şekilde adalet arayan veya haksızlığa uğradığını düşünen veya da karnı aç olan insanlar için yaptırılan bu zil sayesinde onların ihtiyaçları giderilir. Bu hadise Torama Anandapala zamanında adalet ve hoşgörüyü ne kadar önem verildiğini göstermesi bakımından önemlidir. Bkz. U. Singh, **a.g.e.**, s.92.

belirtilen Rudra'yı bir savaş sırasında öldürmüştü. Bu hususta, Tomaralar'ın kontrol ettikleri bölge tam olarak belirgin olmamakla birlikte, iki kabile arasında bir husumet olduğu açıktır. Bu husumetin sebebi hakkında da kaynaklarda bir bilgi bulunmamaktadır. Bazı kaynaklarda, husumetin aileler arasındaki çekişmeden kaynaklandığı belirtilir. Örnek olarak da, Pratihara yöneticisi Kshamapala'nın, Çavhan Vakpatiraca I. tarafından yenilgiye uğratıldığı gösterilmekte ve bu hadisenin arkasında Tomaralar'ın olduğu iddia edilmektedir.²⁶⁷

1011 yılında Gazneli Mahmud Tanesvar'a bir sefer düzenlediğinde, burasının Gazneliler'in eline geçmemesi için Dehli racasına (Tomara kralı olduğu söylenir) diğer devletlerin yardım gönderdiği iddialar arasındadır. Çünkü Tanesvar, Kuzey Hindistan'ın anahtarı konumunda olup bütün devletleri ilgilendirmekteydi. Ancak tüm çabalara rağmen burasını Gazneli Mahmud tarafından ele geçirilecekti.²⁶⁸

XII. yüzyılın sonlarından itibaren değişen şartların da etkisiyle komşularından yardım göremeyen Tomaralar, karşılarındaki güçlü Gazneli devletine karşı güttükleri siyasette değişikliğe gittiler. Buna göre meydan savaşlarından mümkün olduğu kadar uzak durulacak ve Gazneliler'e karşı durabilecek tek güç olan Çavhanlar da onlara karşı kıskırtılacaklardı. Ancak Çavhanlar, Tomaralar'ın hesap ettikleri gibi Gazneli ordusuna değil, Tomaralar'ın başkenti olan Dehli'ye saldıracaklar ve burasını ele geçireceklerdi. Çavhan kralı Vighararaca'nın yeğeni Pritiviraca da Hansi'ye saldırı düzenleyerek Tomaralar'a büyük bir darbe indirildi.²⁶⁹ Tomara hanedanlığı aşağı yukarı 1170 yılında,

---

²⁶⁷ R. Hooja, **a.g.e.**, s.251.

²⁶⁸ Gazneliler'in Hindistan'a düzenledikleri hemen hemen bütün seferlerde, Tomaralar onlara karşı başarılı savaşlar yapmışlar ve Tomara kralı Mahipal liderliğinde de zaman zaman diğer devletlerle ittifaklar kurmuşlardı. Bu ittifakların amacı, kilit durumundaki Hansi, Tanesvar ve Kangra'nın düşmesini engellemektir. Bkz. R. Hooja, **a.g.e.**, s.252.

²⁶⁹ R. Hooja, **a.g.e.**, s.252.

Anandapala'nın soyundan olduğu iddia edilen bir Çavhan prensi Pritiviraca tarafından ortadan kaldırıldı.²⁷⁰

---

²⁷⁰ R. Thapar, **a.g.e.**, s.420.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Buraya kadar en erken tarihlerden XIV. yüzyılın başlarına kadar Racput kabile ve hanedanlıkları hakkında bilgi vermeye çalıştık. 612 yılında Hindistan kralı Harşa, hükümdar sıfatıyla Kanevc'te tahta çıkarak Kuzey Hindistan'ı ele geçirdiği andan itibaren bu bölgede parçalanmış bir vaziyette bulunan ve Racput adını taşıyan kabileler tarihin görüş alanı içerisine girdiler. Bu kabilelerden bazıları (Pandya kabilesi gibi) milattan önceki devirlerde Hindistan'da vardılar. Bazıları da ekseriyetle milattan sonra VII. yüzyılda yükselmeye başladılar. Bunlar hakkında kesin hüküm vermek çok zordur. Ancak kaynakların müsaade ettiği kadarıyla haklarında malûmata sahibiz.

Bu çalışmada yaklaşık on beş tane Racput kabilesi ele alındı. Bunlar, Çavlukya veya Solmankiler, Pratihara veya Pariharlar, Pavarlar, Çolalar, Pallavalar, Pandyalar, Palalar, Yadavalar, Hoysalalar, Çera, Kerala ve Satiyaputralar, Gangalar ve son olarak Tomaralardır. Görüldüğü gibi bahsi geçen bu kabilelerin kurdukları hanedanlıklar çoğunlukla uzun ömürlü olmamış ve hâkimiyet sahaları da bir kaç dışıda çok sınırlı olmuştur. Diğer taraftan Racput hanedanlıkları birleşmekten uzak sürekli kendi aralarında bitmez tükenmez bir mücadele içinde olmuşlardır. Bu durumun Hindistan için en önemli sonucu, kuzeyden gelen fatih milletlerin bu ülkeyi çok rahat hatta zaman zaman savaş bile yapılmadan ele geçirmelerine sebep olmuştur. Ancak şunu da ifade etmeliyiz ki, kuzeyden gelenler için bu coğrafyanın en önemli müdafileri Racputlar olmuştur. İşte bu yüzden bazı âlimler onların damarlarında asil Türk kanının dolaştığını iddia etmişlerdir. Zira Hindistan gibi oldukça sıcak bir ülkede uyuşuk vaziyette bulunan yerlilere nazaran Racputlar oldukça cesur ve savaşçı bir topluluktu.

Racputlar'ın kimlikleri konusunda ortaya atılan bütün iddiaları bu çalışmada vermeye çalıştık. Ancak biz bu konuda herhangi bir hüküm vermekten özellikle

kaçındık. Ancak Şu ifade edilebilir ki, Racputlar çok büyük bir ihtimalle Hindistan'a dıŐarından bilhassa da kuzeyden geldiler. Bunu sergiledikleri davranıŐ ve gösterdikleri cesaret ve savaşçılık kabiliyetlerinden anlamaktayız. Racputlar Hindistan için çok nadir olan bir sistemi; ortaçağların en sert askeri sistemini kurdular. Bunun sebebi de savaşlarda aldıkları yenilgiler ve askerlik mesleğinin her Şey demek olduğuna inanmalarıydı. Sonuçta çoğu kıyımlarla sonuçlanan mücadeleler başladı. Bu yüzden askerlik mesleği onlar için kutsaldı. Savaşlarda yenilgi aldıkları zaman, düşman eline geçmemesi için bütün kadınların öldürülmesi bu hususu açıkça göstermektedir.

Racput hanedanlıkları XIV. yüzyılın başlarına kadar siyasi arenada kalabildiler. Bunların bir kısmı yine Racput adını taşıyan devletler tarafından bir kısmı da Kalaçlar tarafından ortadan kaldırıldı. İçerisine düşen her Şeyi adeta bir deniz gibi yutan Hindistan Racputlar'ı da aynı akıbete uğrattı ve zaten dağılmış bir halde varlıklarını sürdüren bu kabileler de tarih sahnesinden silindi.

BİBLİYOGRAFYA

- Ahmet, M. Aziz, **Siyasi Tarihi ve Müesseseleriyle Delhi Türk İmparatorluğu**, (Baskıya haz. T. Say), İstanbul 1975,
- Aiyangar, S.K., **Ancient India**, Madras 1911,
- Aiyer, K.V. Subrahmanya, **Historical Sketches of Ancient Dekhan**, Madras 1917,
- Ali, D., **Courtly and Political Life in Early Medieval India**, Cambridge 2006,
- Allan, J., *A New Kushan Coin*, **The British Museum Quarterly**, VIII/2, (Kasım 1933), s.73-90.
- Allebin, B., *Middle Palaeolithic Culture*, **History of Civilizations of Central Asia I (The dawn of Civilization: earliest times to 700 B.C.)**, (nşr. A.H. Dani-V.M. Masson), UNESCO 1992, s.65-89.
- Andrew, W.P., **India and Her Neighbours**, London 1878,
- Arnold, T.W., *Hindistan*, **İA.**, V/I, (İslah ve tadil eden M. Mujeep), İstanbul 1987, s.517-535.
- Arrian, -Megasthenes, **Ancient India**, India 1877,
- Asher, F.M., **The Art of Eastern India (300-800)**, Minnesota Üniversitesi 1980,
- Avakian, M., **Atlas of Asian-American History**, New York 2002,
- Avari, B., **India: The Ancient Past (A History of the Indian-Subcontinent from 7000 BC to AD 1200)**, New York 2007,
- Babur (Gazi Zahirüddin Muhammed), **Vekayi (Babur'un Hatıratı)**, II, (Doğu Türkçesinden çev. Reşit Rahmeti Arat), Ankara 1987,

- Baden-Powell, B.H., *Notes on the Origin of the 'Lunar' and 'Solar' Aryan Tribes, and of the 'Racput' Clans*, **JRAS**, (1899), s.295-329.
- Ball, U. N., **Ancient India**, Patna 1921,
- Ball, U. Nath, **A Short History of the Mahrattas (from the Early times to the death of Shivaji)**, Lahor 1919,
- Banerjee, G., **India As Known to the Ancient World**, Calcuta 1921,
- Barnett, L.D., *The Early History of Southern India*, **The Cambridge History of India I**, (nşr. E.J. Rapson), Cambridge 1922, s.587-602.
- Barthold, W., **Moğol İstilasına Kadar Türkistan**, Ankara 1990,
- Barthold, W., **Tarihte Türk Dünyası**, İstanbul 2008,
- Basham, A.L., **A Cultural History of India**, (nşr. A.L. Basham), Oxford 1975,
- Bayur, Y.H., **Hindistan Tarihi I; İlk Çağlardan Gurkanlı Devletinin Kuruluşuna Kadar (1526)**, Ankara 1987,
- Beveridge, H., **A Comprehensive History of India I**, London 1862,
- Bhandarkar, R.G., **A Peep into the Early History of India**, Bombay 1920,
- Birdwood, G.C.M., **SVA**, (nşr. F.H.Brown), London 1915,
- Bosworth, C.E., **Historic Cities of the İslamic World**, Leiden 2007,
- Bryce, V., **The Book of History (from the earliest times to the present), III**, London 1915,
- Burges, J., **Buddist Art İn India**, London 1901,
- Chachnâmah, **An Ancient History of Sind**, (Farsçadan çev. Mirza Kalichbeg Fredunbeg), Haydarabad 1900,

- Chakrabarti, K., *The Gupta Kingdom*, **History of Civilization of Central Asia III**, (nşr. B.A. Litvinsky), Unesco 1996, s.185-206.
- Chandra, S., **Essays on Medieval Indian History**, Oxford 2005,
- Chauvelot, R., **Mysterious India**, New York 1921,
- Cöhce, S., **Dehli Türk Sultanları Tarihi**, Malatya 2004,
- Cöhce, S., *Hindistan'da İlk Türk Hâkimiyeti- Kuşanlar ve Akhunlar*, **Türkler, I**, Ankara 2002, s.1286-1299,
- Cöhce, S., **Şemsi Melikleri**, Elazığ 1986, (Basılmamış Doktora Tezi),
- Cöhce, S., **Türk Tarihine Giriş**, Elazığ 1995,
- Cunningham, A., **The Ancient Geography of India**, Dehli 1976,
- Curtis, W.E., **Modern India**, Chicago 1944,
- Dames, M.L., *Gücâr*, **İA. IV**, İstanbul 1987, s.818-819.
- Dames, M.L., *Hind*, **İA. V/I**, İstanbul 1987, s.490-491.
- Dames, M.L., *Hindikuş*, **İA. V/I**, İstanbul 1987, s.535-536.
- Davis, P.K., **Encyclopedia of Invasions and Conquests (from ancient times to the present)**, USA 1996,
- Davis, P.K., **Encyclopedia of Invasions and Conquests (from ancient times to the present)**, USA 1996,
- Debiprasâd, M., *Jodhpur Inscription of the Pratihara Bâuka*, **JRAS, (1894)**, London 1894, s.1-35.
- Drew, F., **The Northern Barrier of India (A Popular Account of the Jammoo and Kashmir Territories with Illustrations)**, London 1877,
- Dunbar, G., **A History of India (from the earliest times to the present day)**, Dehli 1936,

- Durak, N., **Hindistan'a Kuzeyden Yapılan Seferler**, Malatya 1999,
(Basılmamış Doktora Tezi),
- Durmuş, İ., **İskitler (Sakalar)**, Ankara 1993,
- Dutt, R.C., **A History of Civilization in Ancient India**, London 1893,
- Dutt, R.C., **Epochs of Indian History- Ancient India (2000BC.-800AD)**,
Bombay 1904,
- Eberhard, W., **Çin'in Şimal Komşuları**, (Çev. Niğmet Uluğtuğ), Ankara 1996,
- Elliot, W., *Hindu Inscriptions*, **JRAS**, (1837), s.1-41.
- Emeneau, M.B., *Linguistic Prehistory of India*, **Proceeding of the American
Philosophical Society**", **XCVIII**, (Ağustos 1954), s.283-297.
- Fa-Hien, **Record of Buddhistic Kingdoms**, (nşr. J. Legge), Oxford 1886,
- Fanshawe, H.C., *Gucarât*, **İA. IV**, İstanbul 1987, s.819-820.
- Farquhar, J.N., **The Crown of Hinduizm**, Madras 1920,
- Fergusson, J., **History of Indian and Eastern Architecture, I**, London 1910,
- Fergusson, J., *On Indian Chronology*, **JRAS**, (1907), s.103-117.
- Findley, C.V., **The Turks In World History**, Oxford 2005,
- Frazer, R.W., **A Literary History of India**, London 1898,
- Frowde, H., **The Imperial Gazetteer of India (The Indian Empire) I**, Oxford
1909,
- Golden, Peter B., **Türk Halkları Tarihine Giriş**, (Çev. Osman Karatay), Çorum
2006,
- Grenard, F., **Asya'nın Yükselişi ve Düşüşü**, İstanbul 1992,
- Gribble, J.D.B., **A History of Deccan I**, London 1896,
- Grousset, R., **A History of Asia**, New York 1963,

- Grousset, R., **Bozkır İmparatorluğu (Attila-Cengiz Han-Timur)**, (çev. M. Reşat Uzmen), İstanbul 1999,
- Gumilev, L.N., **Eski Ruslar ve Büyük Bozkır Halkları**, İstanbul 2003,
- Hannah, J.C., **Eastern Asia A History**, London 1911,
- Hazra, K.L., **The Rise and Decline of Buddhism in India**, New Dehli, 1995,
- Hewitt, J.F., *Notes on the Early History of Northern India*, **JRAS**, (1888), s.321-365.
- Hoernle, A.F.R., *Some Problems of Ancient India*, **JRAS**, (1906), s.21-58.
- Hooja, R., **A History of Rajasthan**, New Delhi 2006,
- Hunter, W. W., **The History of Nations (India-Pesia)**, Cambridge 1906,
- Iyengar, P.T.S., **Advanced History of India (Hindu Period)**, (nşr. G.V. Rao), Madras 1942,
- İbnü'l-Esir (Muhammed b. Muhammed Abdu'l-Vâhid eş-Şeybani İbnü'l-Esir), **el-Kâmil fi't-Târih Tercümesi, XI.** (çev. Ahmet Ağırakça-Abdülkerim Özeydin-Mertol Tulum), İstanbul 1985-1987,
- İkrâm, S.M., **Müslim Rule in India and Pakistan (711-1858 A. C)**, Lahor 1966,
- Jackson, A.V. Williams – Smith, V.A., **History of India**, Oxford 1967,
- Jairazbhay, R.A., **Foreign Influence In Ancient India**, Bombay 1963,
- Javid, A., **World Heritage Monuments and Related Edifices in India**, New York 2008,
- Jouveau-Dubreuil, G., **Ancient History of the Deccan**, London 1920,
- Kafesoğlu, İ., **Türk Milli Kültürü**, İstanbul 2005,

- Kâhya, E., *Seyahatnamelerde Onbeşinci Yüzyıla Kadar Hindistan*, **Hindistan Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi (HTTAD), I/2, (Temmuz-Aralık 2001)**, Malatya 2007,
- Kaul, H.K., **Historic Delhi an Anthology**, Oxford 1985,
- Kaya, K., *Eski Hint Metinlerinde Türkler*, **HTTAD, II/1, (Ocak- Haziran 2002)**, Malatya 2007, s.15-28.
- Kayyum, A. – Brelvi, M., **A New History of India and Pakistan**, Lahor 1958,
- Keay, J., **A History of India**, New Delhi,
- Keightley, T., **A History of India (from the earliest times to the present day)**, London 1847,
- Kingsmill, T.W., *The Migrations and Early History of the White Huns; principally from Chinese Sources*, **JRAS, (1878)**, s. 285-304.
- Koca, S., *Büyük Hun Devleti*, **Türkler, I**, Ankara 2002, s.1047-1082,
- Koca, S., *Türklerin Göç ve Yayılmaları*, **Türkler, I**, Ankara 2002, s.992-1016.
- Konukçu, E., *Akhunlar*, **Türkler, I**, Ankara 2002, s.1310-1317,
- Konukçu, E., *Çin'den Batıya ve Hindistan'a Giden Chang-Ch'ien, Fa-Hsien, Sung-Yun ve Hsüan-Tsang*, **AÜEFAD, 1/I**, (Ekim 1970), s.93-99.
- Kosambi, D.D., **An Introduction to the Study of Indian History**, Poona 1956,
- Kuiper, K., **The Culture of India**, (nşr. K. Kuiper), New York 2011,
- Kulke, H., - Rothermund, D., **A History of India**, New York 2004,
- Kutalmış, Orhan G., **Türkçe İnsan Adları ve Anlam Kökenleri**, İstanbul 2003,
- Kütükoğlu, Mübahat S., **Tarih Araştırmalarında Usûl**, İstanbul 1997,

- Lal, B.B., *Aryan Invasion of India: perpetuation of a myth*, **The Indo-Aryan Controversy (Evidence and Inference in Indian History)**, (nşr. E.F. Bryant-L.L. Patton), Canada 2005, s.50-75.
- Lal, K.S., **Indian Muslims (Who are They)**, New Dehli, 1997,
- Lane-Poole, St., *Medieval India from the Mohammedan Conquest to the Reign of Akbar the Great*, **History of India III**, (nşr. A.V. William Jackson), Edinburg 1903,
- Lane-Poole, St., **Medieval India Under Muhammedan Rule (712-1764)**, London 1903,
- Law, B.C., **Ancient Indian Tribes**, Lahor 1926,
- Law, B.C., **Some Kşatriya Tribes of Ancient India**, Calcuta 1924,
- Ligeti, L., *Bilinmeyen İç Asya*, **Türkler, I**, Ankara 2002, s.1029-1046.
- Litvinsky, B.A., *The Hephthalite Empire*, **History of Civilization of Central Asia III.**, (nşr. B.A. Litvinsky), Unesco 1996, s.135-162.
- Ludden, D., *An Agrarian History of South Asia*, **The New Cambridge History of India IV**, (nşr. D. Ludden), Cambridge 1999, s.46.
- Mackinder, H.J., *The Sub-Continet of India*, **Cambridge History of India I**, (nşr. E. J. Rapson), Cambridge 1921,
- Malcolm, J., **A Memoir of Central Asia (including Malwa) I**, London 1824,
- Marco Polo, **Dünyanın Hikâye Ediliş; Harikalar Kitabı I-II**, (nşr. I. Ergüden-Z.Z. İlkgelen), İstanbul 2004,
- Marshman, J.C., **Abridgment of the History of India (From The Earliest Period to the Present Time)**, London 1873,
- Martin, M., **The Indian Empire, III**, London 1955,
- Martin, R. M., **History of the Indian Empire I**, New York 1991,

- Mason-Oursel, P., Willman-Grabowska, H., Stern, P., **Ancient India and Indian Civilization**, London 1934,
- Mazumdar, A. Kumar, **Early Hindu India A Dynastic Study III**, New Dehli 1981,
- Mcintosh, J.R., **The Ancient Indus Valley**, California 1911,
- Memiş, E., **Eski Çağda Türkler**, Konya 2002,
- Mukerjee, R., *Caste and Social Change in India*, **The American Journal of Society**, **XLIII**, (Kasım 1937), s.381-402.
- Murray, J., **The History of India**, London 1905,
- Narain, A.K., *Kuşan Devleti*, **Türkler**, **I**, Ankara 2002, s.1300-1309,
- Nossov, K.S., **Indian Castles 1206-1526 (the Rise and Fall of the Dehli Sultanate)**, Oxford 2006,
- Nyrop, R.F., **India (A Country Study)**, Washington 1985,
- Ögel, B., **Büyük Hun İmparatorluğu Tarihi I-II**, Ankara 1981,
- Ögel, B., *İlk Töles Boyları (Ugur, Ting-Ling ve Kao-ch'e'ler)*, **Belleten**, **XII/48**, (Ekim- 1948), Ankara 1948, s.798-833.
- Ögel, B., **Türk Mitolojisi**, **I**, Ankara 1998,
- Palabıyık, M. Hanefi., *Hint Dinleri ve İslam*, **Tarihte Türk-Hint İlişkileri Sempozyum Bildirileri**, (31 Ekim-1 Kasım 2002), Ankara 2006, s.301.
- Panikkar, K.M., **Sri Harşha of Kanauj (A monograpy of the History of India in first half on the 7th century A.D.)**, Bombay 1922,
- Patterson, G., **Geography of India (Physical, Political and Commercial)**, London 1909,

- Payne, C.H., **Tod's Annals of Rajasthan (The Annals of Mewâr)**, London 1982,
- Prasad, I., **A Short History of Muslim Rule İn India**, Allahabad 1931,
- Price, -J.C.Powel., **A History of India**, Paris 1955,
- Prinsep, H.T., *Note on the Passes into Hindoostan from the West and Nortwest and the use made of them by different Conquerors*, **Journal of the Asiatic Society of Bengal (JASB), II, (Ocak-Haziran 1842)**, Calcuta 1842, s. 532-552.
- Ramusack, B.N., *The Indian Princes and Their States*, **The Cambridge History of India**, Cambridge 2004,
- Rapson, E.J., **Ancient India (from the earliest times to the first century A.D.)**, Cambridge 1914,
- Rapson, E.J., *Indian Native States After the Period of the Maurya Empire*, **The Cambridge History of India I**, (nşr. E.J. Rapson), Cambridge 1922, s.515-528.
- Raşonyi, L., **Tarihte Türklük**, İstanbul 2007,
- Rawlinson, H.G., **India A Short Cultural History**, London 1937,
- Reu, P.B. Nath, **History of the Rashtrakutas**, Jondhpur 1933,
- Roberts, J.M., **The New History of the World**, Oxford 2003,
- Rothermund, D., **An Economic History of India (from Pre-Colonial times to 1991)**, New York 1991,
- Rousselet, L., **India and Its Native Princes**, Dehli 1882,
- Roux, J.P., **Büyük Moğolların Tarihi BABUR**, İstanbul 2008,
- Roux, J.P., **Türklerin Tarihi- Pasifik'ten Akdeniz'e 2000 Yıl**, İstanbul 2004,
- Ruben, W., *Budaizma'nın Menşei ve Özü*, **AÜDTCFD, I/V**, Ankara 1942, s.116-131.

- Ruben, W., *Hind'de Köy ve Şehir*, (Çev. N. Hızır), **AÜDTCFD, I/III**, Ankara 1942, s.30-44.
- Ruben, W., *Hint Mabet Kapılarının (Gopura) Tarihçesi*, (çev. Abidin İtil), **AÜDTCFD, II/II**, Ankara 1944, s.277-296.
- Rushbrook Williams, L.F., **India**, Oxford 1940,
- Saint-Hilaire, B., **The Buddha and His Religion**, London 1914,
- Sastri, H.Prasad., **A Short History of India**, Bombay 1907,
- Scharfe, H., **Education in Ancient India**, Leiden 2002,
- Shah, T.C., **Ancient India (from 900 B.C. to 100 A.D.)**, IV, London 1941,
- Sharma, R.S., **Early Medieval Indian Society**, Haydarabad 2001,
- Shoemaker, M.M., **Indian Pages and Pictures (Rajputana, Sikkim, The Punjab and Kashmir)**, London 1912,
- Siddıqui, I.H., *Gurlular*, **D.İ.A. XIV**, s.209-210.
- Sinor, D., *Introduction: the concept of Inner Asia*, **The Cambridge History of Early Inner Asia**, (nşr. D. Sinor), Cambridge 1990, s.1-19.
- Sinor, D., *Kök-Türk İmparatorluğunun Kuruluşu ve Yıkılışı*, **Erken İç Asya Tarihi**, (nşr. Talat Tekin), İstanbul 2000, s.402-403.
- Small, G., **A Handbook of Sanskrit Literature**, London 1866,
- Smith, V.A., **Early History of India (From 600 B.C. to the Mohammedan Conquest Including the Invasion of Alexander the Great)**, Oxford 1904,
- Smith, V.A., *The Kushan, or Indo-Sythian, Period of Indian History, B.C. 165 to A.D. 320*, **Journal of the Royal Asiatic Society (JRAS)**, (1903), s.1-65.
- Spear, P., **India, Pakistan and The West**, London 1952,
- Stamp, L.D., **Asia; A Regional and Economic Geography**, London 1946,
- Stein, B., **A History of India**, New Dehli 2010,

- Strachey, J., **India**, London 1894,
- Symonds, R.A.R., **Geoprapy and History of India**, Madras 1843,
- Taşağıl, A., **Çin Kaynaklarına Göre Eski Türk Boyları**, Ankara 2004,
- Taşağıl, A., **Gök-Türkler, I**, Ankara 2003,
- Tezcan, M., *Akhunlar ve Eftalitler*, (HTTAD), 1/2, (Temmuz- Aralık 2001),
Malatya 2007, s.1-56.
- Thapar, R., **Asoka and the Decline of the Mauryas**, Oxford 1997,
- Thapar, R., **The Penguin History of Early India (from the origins to and
1300)**, London 2002,
- Thoburn, J.M., **India and Southern Asia**, New York 1907,
- Thomas, E., *The Epoch of the Guptas*, **JRAS**, (1823), s.524-551.
- Tod, J., **Annals and Antiquities of Rajasthan (Or the Central and Western
Racput States of India) I**, (nşr. W. Crooke), Bombay 1920,
- Togan, A.Z.V., **Umumî Türk Tarihi'ne Giriş**, İstanbul 1981,
- Togan, Z.V., **Oğuz Destanı, Reşideddîn Oğuznâmesi, Tercüme ve Tahlil**,
İstanbul 1972,
- Toynbee, Arnold J., **A Study of History, IX**, Oxford 1934,
- Trautmann, T.R., *Length of Generation and Reign in India*, **Journal of
American Oriental Society, LXXXIX**, (Temmuz-Eylül 1969), s.571-585.
- Turan, O., **Türk Cihan Hâkimiyeti Mefkûresi Tarihi**, İstanbul 2005,
- Upadhyaya, B.S., **India in Kalidasa**, (nşr. K. Sharma), Allahabad 1947,
- Üçok, N., *Filoloji Bakımından Türkler ve Komşuları*, **AÜDTCFD, I/IV**, Ankara
1942, s.8-18.
- Vaidya, C.V., **History of Medieval Hindu India I**, Poona 1921,

- Vaidya, C.V., **Shivaji the Founter of Maratha Swaraj**, Bombay 1931,
- Vyse, G.W., *Geological Notes on the River Indus*, **JRAS (1890)**, London 1890, s.317-324.
- Walker, F.D., **India and Her Peoples**, London 1922,
- Watson, C.C., **Rajputana District Gazetteers (Ajmer-Merwâra) I**, Ajmer 1904,
- Wheeler, J.T., **A Short History of India and of the Frontier States of Afganistan, Nipal and Burma**, London 1880,
- Wilson, H.H., *Summary Review of the Travels of Hiouen Thsang, from the Translation of the Si-yu-ki by M. Julien, and the 'Memoire Analytique' of M. Vivien de st. Martin*, **JRAS, (1890)**, s.106-138.
- Zeimal, E.V., *The Kidarite Kingdom in Central Asia*, **History of Civilization of Central Asia III.**, (nşr. B.A. Litvinsky), Unesco 1996, s.119–134.

ÖZGEÇMİŞ

1988 yılında Tokat ilinin merkeze bağlı Uğrak Köyü'nde doğdu. İlköğrenimini köyünde, ortaöğrenimini yine Tokat merkeze bağlı Çamlıbel nahiyesinde, Kervansaray köyünde tamamladı. 2005 yılında kazandığı İnönü Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümünden 2009 yılında mezun oldu. Aynı yıl, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı Ortaçağ Tarihi Bilim Dalında Yüksek Lisans eğitimine başladı. Halen aynı birimde Yüksek Lisansa devam etmekte olup Hindistan Türk Devletleri sahasında Yüksek Lisans tez çalışması yapmaktadır.

09-06-2011

İsa ERYILMAZ